

עיון גמרא מונחה

לימוד ישיבתי מעמיק מותאם לקובעים עיתים לתורה

שבת

עיון מונחה בסוגיות המסכת ללימוד בחברותא או בחבורה

שבת סוגיה א: כללים בסדר המשנה

מסכת שבת דף ב ע"א

מתניתין: יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין:

א. משנתינו עוסקת במלאכת ההוצאה ומלאכת ההכנסה, נעיין בנידון בהמשך המסכת, בפרק הזורק, דף צו ע"ב.

גמ': מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא (שמות לו, ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רה"ר הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה כדכתיב (שמות לו, ז) והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתוב התם (ויקרא כה, ט) והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה.

1) מניין הוצאה ומניין הכנסה?

ב. נלמד עתה על אבות ותולדות מלאכה במשנה לקמן דף עג ע"א. כמו כן נראה את הברייתא בדף מט ע"ב.

דף עג ע"א

מתניתין: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורע הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטיין והפוצע שני חוטיין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

דף מט ע"ב

דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מרה"ר

לרה"י הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"י הם הוציאו מעגלה לעגלה ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"י מרה"י לרשות היחיד מאי קא עביד אביי ורבא דאמרי תרווייהו ואיתימא רב אדא בר אהבה מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים:

(2) איך למדו מה הן המלאכות?

(3) מה קשה מהבחינה של מה שאמרו למעלה (בצנין הוצאה והכנסה)?

ג. נענין בדף צו ע"ב ובדברי התוספות שם ד"ה "הוצאה".

הוצאה גופה היכא כתיבא. ואע"ג שהיתה במשכן כדאמר הם הורידו קרשים מעגלה כו' מכל מקום אי לאו דכתיב לא הוה מחייבי עלה לפי שמלאכה גרועה היא כדפי' לעיל (דף ב ע"א):

(4) איך התוספות מתרצים קושיא זו?

ד. נראה את דברי התוספות בתחילת המסכת בד"ה "ציאות".

ציאות השבת שתי שתי ארבע. הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג). דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף והוה ליה להתחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום כגון לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה אין שורין דיו וסמנין ואין צולין בשר ואח"כ במה מדליקין וכירה ובמה טומנין שהם דברים הנוהגים עם חשיכה ואח"כ במה בהמה ובמה אשה יוצאה דברים הנוהגים בשבת עצמו ושוב אבות מלאכות של שבת ודרך התנא לשנות כסדר זה כמו שמצינו בפסחים דמתחיל בליל י"ד ושוב ב"ד ושוב בשחיטת פסחים שהוא בין הערבים ואחר כך שונה מאכילת פסחים שהוא בלילה וכן ביומא מתחיל בז' ימ' קוד' יה"כ ואח"כ בעיה"כ ואח"כ ליל י"כ ותירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעין כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעי עקירה והנחה ושנים שעשאוה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר.

ור"ת מפרש דדבר ההוא רגיל הש"ס לשנות תחילה וכן במס' ב"ק (דף ב). השור והבור המבעה וההבער ולא נקט כסדר הפרשה וכן מפרש רב האי גבי ד' צריכין להודות בפרק הרואה (ברכות דף נד): דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום דבעי למימר לא יצא החייט במחטו אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים לכובס ולא המעביר משום במה טומנין הוצאה הוצרך לשנות טפי משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש:

(5) אלו שתי קושיות יש לריב"א על מנתינו?

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ה. נעבור עתה לאבות נזיקין במשנה במשניות בבא קמא פ"ב מ"ב ונעיין בדברי התוספות יום טוב.

משנה מסכת בבא קמא פרק ב משנה ב

כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור אם נהנית משלם מה שנהנית כיצד משלם מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם מה שהזיקה:

תוספות יום טוב מסכת בבא קמא פרק ב משנה ב

הבהמה מועדת לאכול פירות - היינו שן היינו בהמה אלא דתני שן דחיה וקתני שן דבהמה לאשמועינן דאע"ג דבעירה כתיב. חיה בכלל בהמה כדלעיל [ואידי ואידי אבות נינהו] וחיה דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה ונקטה ברישא. ולעיל ברגל לא מצי שביק אב ותני תולדה. איבעית אימא אידי דסליק מרגל [בפ"ק תנן הרגל מועדת ולא תנן הבהמה]. פתח ברגל.

6) מה הכלל הנלמד מתירוץ fe ריב"א?

1. נחזור לתוספות בתחילת מסכתנו (לעיל סעיף ד) ונעיין בתירוץ הראשון של ר"ת לקושיא הנ"ל.

7) מה ההבדל בין התירוץ fe ר"ת לתירוץ fe ריב"א?

2. ושוב נעבור למסכת בבא קמא ב ע"א לתוספות ד"ה "השור", לדברי ר"ת (כדי להבין את הענין עיין בתורה בפרשת משפטים, שמות כב, בסדר הפסוקים).

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

מתני': ארבעה אבות נזיקין: השור, והבור, והמבעה, וההבער. לא הרי השור כהרי המבעה, ולא הרי המבעה כהרי השור. ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים, כהרי האש שאין בו רוח חיים. ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק, כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק. הצד השווה שבהן - שדרכן להזיק ושמירתן עליך. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

שם תוספות ד"ה "השור"

השור והבור - פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה ואף על גב דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את בעירה דכתיב בתר בור מ"מ שם שור כתיב קודם בפרשה דהיינו נגיחה דקדן ולמ"ד מבעה זה אדם אף על גב דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה דהיינו אדם דאזיק שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כל כך ושנאו כסדר לא הרי דסיפא שמבעה קודם להבער. ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה בברייתא בגמרא.

8) מה קשה על מה שאמרו התוספות א31?

ח. נעיין עתה במהר"ם על התוספות ב ע"א ד"ה "ציאות".

בא"ד וכן בב"ק השור והבור וכו' ולא נקט כסדר הפרשה שם בב"ק דף ב' ד"ה השור והבור כתבו שם התוספות פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה וכו' למ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה וכו' ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא א' מאבות נזיקין וכו' ע"כ משמע דר"ת ס"ל דהתנא דהתם כסדר הפרשה שנאן שם והכא פי' ר"ת דלא שנאן כסדר הפרשה וצ"ל שמה שפירש שם ר"ת לא פי' זה אלא אליבא דרש"י אבל רבינו תם בעצמו סבירא ליה כמו שפי' כאן דלא נקט אותם התנא שם כסדר הפרשה כ"א דבר ההוא נקט ברישא והילוק סברת רש"י ור"ת הוא זה דרש"י סבירא ליה דמה ששנה התנא השור והבור הוא כסדר דשור שהמית אדם כתיב בפרשה קודם דין בור ואע"ג דהתנא לא איירי השתא בדין שור שהמית אדם כי אם בדין שור שהמית שור למאן דאמר תנא שור לקרנו מ"מ תנא התנא שור שהזיק בקרן והכל נכלל בין שור שהזיק אדם בין שהזיק שור למאן דאמר תנא שור לרגלו אע"ג דלא איירי בדין שור שהזיק בנגיחה כלל מכל מקום שם שור דהיינו נגיחת קרן כתיב בפרשה קודם בור לכך הקדימו התנא ג"כ אף על גב דלא איירי השתא בנגיחה כלל כמו שכתבו התוספות שם לפי פירש"י וכמו שפי' שם ר"ת למ"ד מבעה זה אדם אליבא דרש"י רפירש דהתנא סדרן כסדר הפרשה אבל ר"ת דהכא סבירא ליה דהתנא לא שנאן כסדר הפרשה דהא לא איירי שם בדין שור שהמית אדם כ"א בדין שור שהמית שור או בקרן למ"ד תנא שור לקרנו או בדגל למ"ד תנא שור לרגלו ושור שהזיק דהיינו שהמית שור כתיב בפרשה אחר בור כי יגח שור איש את שור רעהו ואותו שור כתיב בפרשה אחר בור וא"כ היה לו להקדים בור אלא שהתנא דבר ההוא שנה תהלה וק"ל:

9) איך הוא מתחיל?

ט. נברר עוד דבר אחד בעניין הדרך בה נפתחת מסכת שבת. נראה את תחילת התוספתא על מסכת שבת, וכן תחילת פירוש הרמב"ם על משניות שבת:

תוספתא מסכת שבת פרק א

הלכה א. ארבע רשויות רשות היחיד ורשות הרבים אי זהו רשות היחיד חריץ שעמוק עשרה ורחב ארבעה וכן גדר שגבוה עשרה ורחב ארבעה זהו רשות היחיד גמורה. הלכה ב. אי זהו רשות הרבים סרטיה ופלטיה גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה. הלכה ג. אין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק חייב. הלכה ד. אבל הים והבקעה והכרמלית והאסטוניית והאסקופה אינן לא רשות היחיד ולא רשות הרבים אין נושאין ונותנין לתוכן ואם נשא ונתן פטור אין מוציאין לא מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין לא מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק א משנה א

לפני שאתחיל בפירוש אקדים הקדמות שצריך לעמוד עליהן ואז יתבארו עניני מסכתא זו והמסכתא שאחריה. מהם שינויי המקומות בדיני שבת ארבעה, והן הנקראין רשויות שבת.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

האחד רשות הרבים, והוא המקום שהרבים בוקעין בו, ובתנאי שלא יהא מקורה, ושיהא ברחבו שש עשרה אמה או יותר, ולא יהיה לו שער, ולא יהא תוך חומות מדינה, לפי שהמדינה אם היתה מוקפת חומה ויש לה דלתות ומנעולים אינה רשות הרבים ויש לה דינים נבארים בפרק חמישי דערובין. אבל רשות הרבים היא כגון המדברות והיערות והדרכים המפולשין להן.

10) אל פי הדברים הללו, מה היינו מצפים שרבי יצחק בסיידור האשניות
בצניין הוצאות השבת?

י. ניזכר בתחילת מסכת ברכות כדי לתרץ קושי זה.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ב עמוד א

משנה: מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר...
גמרא: תנא היכא קאי דקתני מאימתי... תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך ובקומך.

11) תרץ ע"פ דברי הטמרא.

תשובות

- (1) הוצאה למדו מ"ויצב משה וכו'". הכנסה למדו מסברה.
- (2) על פי העבודות שהיו במשכן.
- (3) על פי הברייטא הוצאה והכנסה היו במשכן ולכן לא צריך לימוד מיוחד מפסוק.
- (4) משום שהוצאה והכנסה הם מלאכות גרעות, לא היו מחיבים עליהם רק משום שהיו במשכן.
- (5) א. לא היה צריך כלל להתחיל במלאכת ההכנסה/הוצאה. ב. היה לתנא להתחיל את המסכת לפי סדר ההנהגה בערב שבת.
- (6) המשניות בנויות לא תמיד על פי סדר הגיוני אלא על פי חביבות.
- (7) לפי ר"ת ההגיון לשנות קודם דבר שהוא יותר תדיר לפי ריב"א הולכים אחר החביבות.
- (8) שם לפי ר"ת התנא שנה על פי הסדר הנכון וא"כ אין ראייה מר"ת בב"ק.
- (9) ר"ת שם דיבר אליבא דרש"י, אבל לשיטתו התנא שנה על פי ההווה.
- (10) למה לא הסביר קודם מהם הרשיות.
- (11) התנא מתחיל מפסוק נתון ולא מסביר את יסוד הדין אלא מיד מתחיל את החילוקים.

סוגיה א: כללים בסדר המשנה

עיון שני בסוגיה

א. נעיין במשנה בעזרת פירוש רש"י על "בחוך" ו"בפנים".

(1) מה קשה לפירוש לה מהדלמא שאמא האשה (כ"ד וכו').

ב. נראה משהו דומה במסכת נדרים, דף ב ע"ב – ג ע"א ("ולפרוש כינויין ברישא וכו').

מסכת נדרים, משנה ראשונה

משנה: כל כינויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים ושבועות כשבועות ונזירות כנזירות האומר לחברו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור מנודה אני לך רבי עקיבא היה חוכך בזה להחמיר.

גמרא ב ע"ב: וחסורי מיחסרא והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים וליפרוש כינויין ברישא

(רש"י שם: מודר אני ממך וכו' דהיינו ידות ולכתחילה ה"ל למתניתין לפרש כינויין כגון קונם והדר ליתני ידות) ההוא דסליק מיניה ההוא מפרש ברישא כדתנן במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין כו' במה טומנין ובמה אין טומנין כו' במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה וכל היכא דפתח לא מפרש ברישא והתנן יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן יש טעונות שמן ולבונה שמן ולא לבונה ואלו טעונות שמן ולבונה יש טעונות הגשה ואין טעונות תנופה תנופה ולא הגשה ואלו טעונות הגשה יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן בכור לכהן ואין בכור לנחלה ואיזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן הלן משום דאוושו ליה מפרש ההוא דפתח ברישא... ג ע"א: זימנין מפרש ההוא דפתח ברישא זימנין ההוא דסליק מפרש ברישא ואיבעית אימא ידות אידי דאתיין מדרשא מפרש להון ברישא וליפתח הדין ברישא מיפתח פתח בכינויין דאורייתא ברישא והדר מפרש ידות דאתיין ליה מדרשא (ר"ן שם: אלא בדוקא אקדים ידות משום דאתיין מדרשא).

(2) איך מתורצת *האשה*.

ג. נראה עתה את דברי הרמב"ן בסוגייתנו בענין זה.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף ב עמוד א

מתני' יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים. פרש"י ז"ל בפנים לאותו העומד בפנים, ושתיים הוצאה והכנסה דבעל הבית לחיוב, שהן ארבע הוצאתו והכנסתו לפטור, וכן בחוך שתיים שהן ארבע הוצאה והכנסה דעני לחיוב ולפטור, ופתח לפרושי דעני ברישא מהיכא דסליק, ואמר פשט העני את ידו לפנים ופירש הוצאה והכנסה דעני כסדורא דרישא, וי"מ בפנים היינו לחפץ שהוא נכנס בפנים והיינו הכנסה, ולפי שאין חיוב המלאכה אלא בהכנסה

והיא היא דמתיא ליה לחטאת קרי להכנסה מלאכה דבפנים, ושתים הכנסה דבעל הבית והכנסה דעני לחיוב, שהן ארבע בשתי הכנסות של פטור, ובחוץ שתי הוצאות לחיוב, שהן ארבע שתי הוצאות של פטור, ופירש הכנסה בתחלה מהיכא דפתח ביה, וליכא קפידא במלתא כדמפרש בריש מס' נדרים (ג' א') וכי בעי תנא מפרש מהיכא דסליק מיניה וזמנין מהיכא דפתח ביה ולא קפיד, והא דתני הכנסה והוצאה דעני בחדא ולא נקיט אורחא דרישא, כיון דפתח במילי דעני מסיים להו, ואחרים פירשו שתים בפנים היינו הוצאה דבעה"ב לחיוב והוצאה לפטור, שהן ארבע הכנסה לחיוב והכנסה לפטור, ושתים שהן ארבע בחוץ נמי היינו הכנסה דעני לחיוב והכנסתו לפטור, שהן ארבע הוצאתו לחיוב והוצאתו לפטור, ואין הפירוש הזה נכון, לפי שאין הפטור כדאי להוליד תולדות ואין ראוי לקרותו אב, ודאמרינן בגמ' וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור לאו אבות קאי אלא ה"ק וכי תימא התם לא קתני אלא אבות דהיינו הוצאות שתים לחיוב ותולדותיהן (נ"א: ו) הוצאות שתים לפטור.

3) כיצד הוא מתקן?

ד. נראה את דברי הר"ן (על הדף) בנדרים ג ע"א ד"ה "ואי בעית אימא":

4) מה המשמעות של ה"איבעית אימא" ע"פ דבריו?

ה. נראה עתה את המשך המשנה שלנו (באיסורים דרבנן).

5) מי קודם, חולץ או פנים?

6) סכמ עץ פי כל האמור, את שלבי המשנה (פנים או חולץ).

ו. נעיין בסוגיא המקבילה בשבועות ה ע"א ושם ברש"י.

מסכת שבועות ה ע"א

משנה ראשונה שבועות: שתים שהן ארבע ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה וכו'
שבועות ה ע"א: יציאות שבת שתים שהן ארבע: תנן התם יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ מאי שנא הכא דתנא שתים שהן ד' ותו לא ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ התם דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות הכא דלאו עיקר שבת הוא אבות תני ותולדות לא תני אבות מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הויין וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולחו לחיובא אף הכא כולחו לחיובא אלא אמר רב פפא התם דעיקר שבת תני חיובי ופטורי הכא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הוא דהויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה

קרי

רש"י

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ד' בפנים - שתיים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית ובי לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב בעשותה העושה את כולה (שבת דף ג).

ד) הסבר לפי הסוגיה בשבועות מהו "בפנים".

8) הסבר את המושג "בפנים" על פי פירוש רש"י שם (ד"ה "ד' פנים"), ואיך הקושי שהצלנו על סדר המנה מתורץ כך.

9) נסה להגדיר את ההבדל המהותי שבין ב' הפירושים של רש"י (בסוגייתנו ובשבועות).

ז. נענין עתה בסוגייתנו בדברי התוספות ד"ה "שתיים":
10) מה קשה על רש"י בשבועות?

ח. נראה את התירוץ של התוספות לשיטת רש"י ("שמא לפי שהיה וכו'").
11) הסבר למה התנא היה צריך להאריך אם היה מסדר את המנה ע"פ החילוק שבין הוצאות להכנסות (כתוב מה היה צריך להיות נוסח המנה).

ט. נענין בדברי "עטרת תפארת" שמיישב את שיטת רש"י במסכת שבועות.
12) הסבר על פי זה איך ניתן לפרש את משנתנו ע"פ פירוש רש"י בשבועות.

י. נראה את קושיית רבנו אלחנן בתוספות:
13) הסבר למה אי אפשר להצמיד את המנה כך.

יא. נסיים עם דברי הפני יהושע על התוספות ד"ה "שתיים".
14) הסבר את שיטתו ולמה אי אפשר לפרש כדלציל (זאת אומרת להכניס את פירוש רש"י של שבועות בסוגייתנו, לשיטתו).

- (1) לפי רש"י בפנים = העשיר והכיצד מתחיל מן העני.
- (2) האי דסליק מיניה מפרש ברישא.
- (3) לפי הרמב"ן משמע שאין שוב הבדל בין כל האפשרויות: א. תנא היכא דסליק. ב. תנא על פי הרישא. לכאורה אין שום נפקא מינה.
- (4) משמע מדבריו שיש ענין למצא סיבה טובה למה התנא שינה מהסדר. ומשמע בכל זאת שהיה עדיף לדבר קודם על העשיר אך כאן היה לו טעם לדבר על העני.
- (5) תוך קודם לפנים
- (6) א. כותרת: בפנים - בחוץ. ב. "כיצד": עני - עשיר. ג. דרבנן: עני - עשיר.
- (7) בפנים שם = ההכנסות על פי הבית ולא על פי הגברא.
- (8) "בפנים" ע"פ הבית הוא הכנסה. ע"פ הגברא: הפעולות הקשורות לעובדה שיש עני בחוץ. כ"כ בפנים = העני.
- (9) בשבת רש"י פירש בפנים על פני הגברא ובשבעות פירש על פני הבית.
- (10) לפי פירוש רש"י בשבועות שהולכים אחר הבית, המושג הכנסה היא של עשיר ועני יחדיו אבל במשנתנו התנא הקפיד לעשות חילוק בין הגברות.
- (11) ע"פ השיטה המחלקת בין הבית (הכנסות לבית / הוצאות מן הבית) היה צריך להיות 50 מילים לעומת 40 מילים.
- (12) "בפנים" היינו הכנסות היינו מה שתלוי במי שבחוץ. ולכן המשיך במי שבחוץ.
- (13) לפי קושייתנו ש"בפנים" זה הכנסה כי הגמרא לא מוכיחה מבפנים את המקור למושג הכנסה.
- (14) החלוקה של הפעולות (הוצאה והכנסה) היא החלוקה של המקשן של שבועות אבל בשבת הגמרא לא סוברת כך.
- (15) זה תולדה.
- (16) עשה ב' אבות או אב ותולדתו בהעלם אחד חייב חטאת אחת.

שבת סוגיה ב: אבות ותולדות

א. עיין בעניין מהות אב מלאכה בקונטרס "קופת הרוכלים", ב"כלכלת שבת" של התפארת ישראל (בהקדמה למשניות שבת בש"ס משניות).

קופת הרוכלים/כלכלת שבת

(א) אב מלאכה – היינו כל מלאכה שהיה במלאכת המשכן (כבבא קמא דף ב' ע"א) כגון "זורע" ו"נוטע" שהיו במשכן.
מיהו לאו דווקא שהיה פעולה כזו במשכן, אלא אפילו רק אם דומה למלאכה שהיה במשכן בפעולה ובתכלית כ"מבריד" או "מרכיב", שהן דומין בפעולה ל"זורע" ו"נוטע", דבכולן תוחב דבר תלוש במחובר, ודומה גם להן בתכלית, דבכולן כוונתו שיגדל.
או אפילו דומה למשכן רק בתכלית ולא בפעולה, כזומר שחותך ענפי אילן, ומתכוון להתכלית שעל ידי זה יגדל האילן יותר – כל אלו נקראו "אבות מלאכות", אף שלא היו במשכן.

אמנם דוקא בעשה הפעולה באותו הגוף שמתכוון בו התכלית. אבל בעשה הפעולה בגוף אחר, כגון המשקה צמחים ואילנות, אף שהשקאה דומה למלאכת המשכן בתכלית, שכוונתו בה שיגדלו הצמחים, על כל פנים מדאינו עושה הפעולה בגוף הצמחים רק בהמים – להכי הוה ליה רק תולדה (כרמב"ם פרק ח משבת הלכה א' וב'). ומהאי טעמא חורש שהיה במשכן – הוה ליה אב. והנוטל טל בשדה, כדי ליפות הקרקע, דהיינו תכלית החורש – הוה ליה גם כן אב, מדעשה הפעולה בגוף הקרקע. אבל המכרסם עשבים או המנכש בעקרי אילן כדי ליפות הקרקע, מדלא עשה הפעולה בגוף הקרקע – נקרא תולדה (שם)...

1) מהו אב מלאכה?

2) מה התנאי כדי שמלאכה תהא היתה במשכן תחשב לאב? (ב' תנאים).

3) מה הדין אם הפעולה דומה למלאכת המשכן בתכלית ולא בפעולה?
הבא דולמאות.

4) מה הדין אם פעולה דומה למלאכת המשכן בפעולה ולא בתכלית?
הבא דולמאות.

ב. הגמרא דנה בעניין הצורך לקרא למלאכות בשם אבות או תולדות. נעיין בתחילת מסכת בבא קמא, דף ב' ע"א.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות, תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן? גבי שבת
תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. אבות מכלל דאיכא תולדות, תולדותיהן כיוצא בהן,
לא שנא אב - חטאת, ולא שנא תולדה - חטאת, לא שנא אב - סקילה, ולא שנא תולדה -
סקילה. ומאי איכא בין אב לתולדה? נפקא מינה, דאילו עביד שתי אבות בהדי הדדי, אי נמי
שתי תולדות בהדי הדדי - מחייב אכל חדא וחדא. ואילו עביד אב ותולדה דידיה - לא מחייב
אלא חדא. ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב, אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי לה
תולדה? הך דהוה במשכן חשיבא - קרי ליה אב, הך דלא הוה במשכן חשיבא - קרי לה
תולדה.

5) מה ההבדל הדיני ביניהם לפי חכמים ומה הצורך לקרא להם אב או
תולדה?

ג. נראה את דברי הרמב"ם בהלכות שבת פ"ז ה"ז.

רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ז

אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת, ואם באו עדים
נסקל, בשוגג חייב חטאת קבועה, אם כן מה הפרש יש בין האבות והתולדות, אין ביניהן
הפרש אלא לענין הקרבן בלבד, שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם אחד חייב
חטאת על כל אב ואב, ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

6) מה ההבדל הדיני ביניהם לפי חכמים ומה הצורך לקרא להם אב או
תולדה?

ד. נראה עתה את דברי התוספות בבא קמא ב ע"א ד"ה "לרבי".

לרבי אליעזר אמאי קרי ליה אב - וא"ת ונימא דנפקא מינה לענין התראה שצריך להתרות
אתולדה משום אב דידה כדאמרינן בפרק תולין (שבת דף קלח). משמר משום מאי מתרין
ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי פריך משום מאי מתרין
ביה שהוא חייב רבה אמר משום בורר אבל התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה
בדבר שאין דומה סבר שמלעיג בו ופטור אבל אם התרו בו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דזהו
שמתרץ הך דהואי במשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה בשמה ועוד דנוטע ומבשל
אין צריך להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב ואפי"ה לא חשיב ליה בפרק
כלל גדול.

7) איזו צורך נוסף יש בלדעת מי הוא אב ומי הוא תולדה עולה
לכאורה ממחלוקת רבה ורבי זירא?

8) איך התוספות מדדירות את הכלל העולה מהאמ' שבת קלח ע"א.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

9) איך הט דוחים כלל לה ואמילא את הנ"מ בין אם לתולדה שרצונו
ללמוד מש.

ה. נע"ן בסוגייתנו ב'ע"ב "הכא דעיקר שבת היא וכו'" (ושם ברש"י), ונע"ן לקמן צ'ע"ב.

שבת ב'ע"ב

הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני אבות מאי ניהו יציאות ויציאות תרי הויין וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולו לחיובא אף הכא נמי כולו לחיובא אלא אמר רב פפא הכא דעיקר שבת הוא תני חיובי ופטורי התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי ניהו יציאות ויציאות תרתי הויין שתיים דהוצאה ושתיים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד וקא קרי לה הוצאה וטעמא מאי כל עקירת חפץ ממקומו תנא הוצאה קרי לה אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר.

רש"י

תני אבות ותולדות - יציאות והכנסות, שהיציאות אבות הן, דמויעבירו קול במחנה לא משמע אלא הוצאות, אלא מסברא אמרינן מכדי מרשות לרשות קפיד קרא, מה לי אפוקי מה לי עיולי (לקמן נו, ב).

שבת צ'ע"ב

גמרא מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופה היכא כתיבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לוי ומחנה לוי רשות הרבים הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיום הכפורים כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתוב התם והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי אב ואמאי קרי לה האי תולדה נפקא מינה דאי עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי ואי עביד אב ותולדה ידידיה לא מיחייב אלא חדא ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרו לה אב ואמאי קרו לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב אי נמי הך דכתיבא קרי אב והאי דלא כתיבא קרי תולדה.

10) הוצאה והכנסה - מי אב מלאכה ומי תולדה?

ו. נראה את דברי הרמב"ם בהלכות שבת פ"ב ה"ח (בהוצאות רגילות – לא בהוצאת פרנקל – או עיין בגירסא שמביא הלחם משנה).

רמב"ם הלכות שבת פרק יב הלכה ח

הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא, ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו, הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא, הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה, וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב.

11) לפי מה שהנחנו, מה קשה בדברי הרמב"ם?

ז. נעיין בלחם משנה הלכות שבת פרק יב הלכה ח, על מנת לתרץ את הקושיא.

הוצאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות היא וכו' והרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב וכו'. בריש פרק הזורק (דף צ"ו ב) אמרו דהוצאה אב והכנסה תולדה ורבינו הזכירם כאחד דמשמע דכלם אב והוא תימה אלא שלא חש לבאר מפני שאין בזה חילוק לענין הדין שבין שיהיה אב כמו זומר בערך זורע או תולדה כמו מחבץ בערך בורר אם עשה שניהם כאחד אינו חייב אלא אחת כמו שכתב רבינו בפרק שביעי ואין לנו בזה אלא חילוף השמות ומה שהוצרכו בגמרא לומר שהיא תולדה הוא לומר שאינו אב אחד כמפרר ולא כאחת שיהיה חייב שנים אלא תולדה דידה וה"ה אב מעין דידה דלא איכפת לן לענין הדין וא"צ לבאר.

12) איך צ"ל פי הפוסט מהנה הדברים מתורצ'ם?

ח. נסיים עם שאלות שדנים בהן בעניין הוצאה והכנסה: א. למה ישנם ב' פסוקים בתורה שמלמדים עליהן. ב. למה בכלל מתייחסים אליהן כשני עניינים שונים. נעיין בחידושי הרשב"א שבת ב ע"א:

יציאות השבת שתיים שהן ארבע וכו'. פירש רש"י ז"ל שתיים לחיוב לאותן העומדים בפנים דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית, דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה, שהן ארבע עם הכנסה והוצאה דבעל הבית לפטור, וכן לעני, והדר קא מפרש שתיים דחוץ דסליק מינייהו, והוא הנכון, ואחרים פירשו שתיים שהן ארבע בפנים דהיינו הכנסות שנעשות בפנים והן הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית, ואינו מחוור שאם כן כשבא לפרש לא הוה ליה לערב הכנסות והוצאות יחד.

ואיכא למידק אמתניתין מאי טעמא פלגינהו רבן בתרתי דהוצאה והכנסה דעני היינו דבעל הבית ומאי שנא הא מהא, וכדאמרינן בשבועות (י"ד ב') גבי ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע והא שם טומאה אחת היא, ותירצו בתוספות משום דקרא נמי פלגינהו בתרתי קראי ואיצטריך תרי קראי בהוצאה, דהא בפרק הזורק (לקמן צ"ו ב') מייתי לה מויכלא העם מהביא, ובפרק קמא דעירובין (י"ז ב') משמע דנפקא לן נמי הוצאה מאל יצא איש ממקומו ודרשינן ביה אל יוציא, דאמרינן התם לוקין על עירובי תחומין דאורייתא, ופריך והא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין היא, פירוש משום דדרשינן מיניה אל יוציא, ואע"ג דמשני

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן, לאו למימרא דלא נדרש מיניה כלל אל יוציא, אלא לומר דעיקר קרא כי אתא לתחומין הוא דאתא מדכתיב אל יצא וקרינן אל יצא, אבל לעולם דרשינן מיניה נמי אל יוציא, ותדע לך דהא לרבנן דלית להו עירובי תחומין דאורייתא אל יצא למאי אתא.

וכי תימא קרא נמי למאי פלגינהו, איכא למימר משום שהיא מלאכה גרועה שאילו פינה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת מיניה מרשות לרשות חייב, מה שאין כן בשאר כל המלאכות שאין אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה, והיינו נמי דלא גמרינן לה ממשכן כדגמרינן כולו שאר מלאכות, ותדע לך נמי דהא בפרק הזורק (שם) אמרינן הוצאה מנין שנאמר ויכלא העם מהביא, ואקשינן ודלמא בחול וקאמר להו משה לא תיתו דשלימא לה מלאכה ואיצטריך לשנויי דגמר העברה העברה מיום הכפורים, אלמא אע"ג דהויא במשכן אפילו הכי איצטריך קרא לפורטה מה שלא הוצרך בשאר מלאכות, והלכך הוצאה חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואי לאו דגלי רחמנא בתרוייהו לא ילפינן חדא מחברתה, וא"ת אם כן לחשוב להו בתרתי והו להו ארבעים מלאכות, י"ל מכל מקום מלאכה אחת היא ושם אחד יש לה ונחשבת היא באחת אלא שהוצרך הכתוב לגלות בהן שזו וזו אחת הן, וא"ת אזהרה שמענו עונש מנין, י"ל כיון דגלי בהו רחמנא דמלאכות נינהו הרי הן בכלל כל העושה בו מלאכה יומת. ר"ת ז"ל היה אומר שאין שני מקראות להוצאה דעני ועשיר...

13) אל פי זה יש לאלף אמה אין כאן ב' אבות שונים כאן בונה וסותר?

14) הסבר אמה ב' ההוצאות אין כב' אבות כאן בונה וסותר (הצלר ככללים שמדנו ב"כאכא השבת").

- (1) אב זו מלאכה שהייתה במשכן.
- (2) דומה לו בתכלית ובפעולה מברוך = אב של זורע (נוטע).
- (3) זהו גם אב, כגון זומר = אב של זורע. והרמב"ם חולק ואומר שזה תולדה.
- (4) זוהי תולדה. כגון משקה תולדה דזורע.
- (5) עשה ב' אבות או אב ותולדתו בהעלם אחד חייב חטאת אחת.
- (6) הבדל לעניין קרבן בלבד.
- (7) מתרין על התולדה בשם האב.
- (8) שצריך להתרות אתולדה משום אב.
- (9) התוספות מסבירים שמותר להתרות בשם האב אך חייבים לדייק באב ובזה נחלקו רבה ורבי זירא.
- (10) הוצאה אב והכנסה תולדה.
- (11) הכנסה זה אב.
- (12) לפי הלחם משנה תולדה = מה שאיננו האב עצמו וגם איננו אב אחר. הכנסה: דומה בפעולה להוצאה אבל לא בתכלית.
- (13) שני הפסוקים באים ללמד על הוצאה דעני והוצאה דעשיר אבל לא באים לעשות ב' מלאכות אלא משום מלאכה גרועה וצריך לומר ששניהם שייכים למלאכה.
- (14) התכלית של הפעולה זהה אף על פי שהתכלית הכללית שונה (בהוצאה דעני התכלית לקבלה ובעשיר התכלית לנתינה).

סוגיה ב: אבות ותולדות

עיון שני בסוגיה

א. עיין בתוספות ד"ה "פשט" ב' ע"א בקושיית ר"י.

1) הסבר את הקושיא "מה לי עני מה לי עשיר", הרי יש הבדל מהותי

בין מהות: הצני' ברשות הרבים והעשיר ברשות היחיד?

ב. על פי התירוץ של ר"י הצורך לומר את שניהם הוא משום שיש חילוק ביניהם, שלאור העובדה שהוצאה היא מלאכה גרועה לא היינו לומדים את האחד מן השני. עיין בפני יהושע על התוספות שלנו.

פני יהושע מסכת שבת דף ב' עמוד א

בד"ה פשט בעל הבית כו'. תימה לר"י אמאי צריך למיתני תרתי כו' ונראה לר"י כו' ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית ולא דבעל הבית מעני עכ"ל. לכאורה עשה דבריהם כדברי נביאות דכיון דלא ידעינן שום טעם לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה איצטריך למיתנייהו א"כ בודאי דכמה מיני וענייני הוצאות הוי מצי למיתני טובא דלא ידעינן חד מאינך. ועוד מי גרע מהכנסה דילפינן מהוצאה משום סברא מה לי אפוקי מה לי עיולי כ"ש הכא דאיכא סברא מה לי הוצאה דעני או הוצאה דעשיר ובודאי דלא מצינן לפרש דיש לחלק בין פשיטות יד דעני לפשיטות יד דעשיר דאיכא למימר דשייך יותר לומר דיד בטל לגבי רה"י או לרה"י וכמו שאני מפרש בפירוש התוספות דפ"ק דשבועות [ב' ע"א בד"ה יציאות] שהביאו ראיה נכונה מדאמרינן לקמן דידו של אדם אינו לא כרה"י ולא כרה"י אלמא דלכל חד מינייהו איצטריך לאתויי ראיה וכמו שאבאר במקומו בעזה"י. אלא דלשון ר"י כאן לא משמע לפרש כן שהרי כתב מדמצרכינן תרי קראי ופשטא דקרא ודאי בהוצאה גמורה איירי ולא על ידי פשיטת יד דשייך בתרי גברי שהאחד עומד בפנים והשני בחוץ ומושיטין זה לזה ואפ"ה בעי תרי קראי לעני ולעשיר ולכאורה היה נראה לי לפרש דהא דבעינן תרי קראי לעני ולעשיר היינו משום דהוצאה דעני והכנסה דידיה הוא לצורך עצמו להביא טרף לביתו והיינו ממש קרא דלוקטי המן שהיו יוצאין עם הכלי ללקוט ולהכניס לביתן. ובכה"ג הוי שפיר מלאכת מחשבת ואפילו בסדורא דפת מישך שייכא דאע"ג שנגמרו כל מלאכות התבואה בשדה העיקר חסר להכניסו לבית שהוא גמר מלאכה ואפילו למעשרות ותרומה משא"כ הוצאה דבעל הבית ליד העני דלא מיקרי כ"כ מלאכת מחשבת לגבי בעל הבית שהיציאה אינו לצורך עצמו אלא לסלקה מעליו סד"א דלא ליחייב עליו מש"ה איצטריך אידך קרא דנדבת מלאכת המשכן והיינו הוצאה דבעל הבית ליד הגזבר וכדאיתא בירושלמי וכמו שאבאר וכיוצא בזה נראה לי מלשון הרשב"א ז"ל בחידושו שכתב לחלק בין הוצאה דעני שמושך אליו ובין הוצאה דבעל הבית שמוציא ממנו. ואפשר שנתכוון למה שכתבתי. אלא דלפמ"ש הוצאה דעני לעולם חשיבא טפי מהוצאה דבעל הבית ואפ"ה לא תקשי א"כ קרא דאל יצא למה לי דהא אכתי לא נאמרה אידך הוצאה דמשכן ומשו"ה כי אזהיר לשעתא אזהיר ללוקטי המן וכדמסיק ג"כ הרשב"א ז"ל בחידושו ע"ש. אלא דלפמ"ש לא אתי שפיר מה שכתב ר"י דעני

מדבעל הבית נמי לא ידעינן ולפמ"ש אתיא בק"ו. ואפשר דאיכא סברא למימר נמי איפכא דהוצאה דבעל הבית חשיבא טפי דבמה שנותן ליד העני נגמר מלאכתו ומחשבתו דלא מחסר מידי משא"כ הוצאת העני אכתי מחוסר מעשה שהרי מוציאו ע"מ לחזור ולהכניסו כגון בלוקטי המן שהוציאו הכלי ע"מ ללקוט ולהביאו לביתו. וכה"ג בהכנסת העני דמתני' שמכניס הכלי ע"מ שיתן הבעל הבית אוכלין לתוכו ויחזור ויוציאו ואפשר שרוצה העני עוד להביאו לביתו. ונמצא שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה אסור ומש"ה איצטריך קרא, כן נראה לי. אלא דאכתי אין זה כוונת ר"י מדמסקי התוספות דאע"ג דהכנסה דעני הוי במשכן גבי קרשים ואפ"ה ילפינן מינה הכנסה דבעל הבית דלא אשכחן גבי קרשים א"כ לענין האי הכנסה דומיא דקרשים דעבודת הלוי לא שייך האי סברא אם לא שנאמר דר"י אית ליה נמי האי סברא דמחלקי תוספות בענין הושטה דעני להושטה דעשיר בפ"ק דשבועות כמש"כ לעיל.

2) מה החילוק שבניהם?

ג. על פי הדברים הנ"ל נראה שיש חילוק מהותי בין הוצאה דעני להוצאה דעשיר:

3) מאי פסוק נלמדת הוצאה דעני ומאי פסוק הוצאה דעשיר?

4) האדר את תכלית מלאכת הוצאה דעני ותכלית מלאכת הוצאה דעשיר.

ד. עיין רשב"א בענין זה (למד גם את שאר דבריו).

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ב עמוד א

יציאות השבת שתיים שהן ארבע וכו'. פירש רש"י ז"ל שתיים לחיוב לאותן העומדים בפנים דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית, דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה, שהן ארבע עם הכנסה והוצאה דבעל הבית לפטור, וכן לעני, והדר קא מפרש שתיים דחוץ דסליק מינייהו, והוא הנכון, ואחרים פירשו שתיים שהן ארבע בפנים דהיינו הכנסות שנעשות בפנים והן הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית, ואינו מחוור שאם כן כשבא לפרש לא הוה ליה לערב הכנסות והוצאות יחד.

ואיכא למידק אמתניתין מאי טעמא פלגינהו רבן בתרתי דהוצאה והכנסה דעני היינו דבעל הבית ומאי שנא הא מהא, וכדאמרינן בשבועות (י"ד ב') גבי ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע והא שם טומאה אחת היא, ותירצו בתוספות משום דקרא נמי פלגינהו בתרתי קראי ואיצטריך תרי קראי בהוצאה, דהא בפרק הזורק (לקמן צ"ו ב') מייתי לה מויכלא העם מהביא, ובפרק קמא דעירובין (י"ז ב') משמע דנפקא לן נמי הוצאה מאל יצא איש ממקומו ודרשינן ביה אל יוציא, דאמרינן התם לוקין על עירובי תחומין דאורייתא, ופריך והא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין היא, פירוש משום דדרשינן מיניה אל יוציא, ואע"ג דמשני התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן, לאו למימרא דלא נדרש מיניה כלל אל יוציא, אלא לומר דעיקר קרא כי אתא לתחומין הוא דאתא מדכתיב אל יצא וקרינן אל

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

יצא, אבל לעולם דרשין מיניה נמי אל יוציא, ותדע לך דהא לרבנן דלית להו עירובי תחומין דאורייתא אל יצא למאי אתא.

וכי תימא קרא נמי למאי פלגינהו, איכא למימר משום שהיא מלאכה גרועה שאילו פינה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת מיניה מרשות לרשות חייב, מה שאין כן בשאר כל המלאכות שאין אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה, והיינו נמי דלא גמרינן לה ממשכן כדגמרינן כולו שאר מלאכות, ותדע לך נמי דהא בפרק הזורק (שם) אמרינן הוצאה מנין שנאמר ויכלא העם מהביא, ואקשינן ודלמא בחול וקאמר להו משה לא תיתו דשלימא לה מלאכה ואיצטריך לשנויי דגמר העברה העברה מיום הכפורים, אלמא אע"ג דהויא במשכן אפילו הכי איצטריך קרא לפורטה מה שלא הוצרך בשאר מלאכות, והלכך הוצאה חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואי לאו דגלי רחמנא בתרוייהו לא ילפינן חדא מחברתה, וא"ת אם כן לחשוב להו בתרתי והווי להו ארבעים מלאכות, י"ל מכל מקום מלאכה אחת היא ושם אחד יש לה ונחשבת היא באחת אלא שהוצרך הכתוב לגלות בהן שזו וזו אחת הן, וא"ת אזהרה שמענו עונש מנין, י"ל כיון דגלי בהו רחמנא דמלאכות נינהו הרי הן בכלל כל העושה בו מלאכה יומת.

5) *על פי זה יש לכתוב למאן אין כאן ב' אבות שונים כאן בונה וסותר?*

6) *הסבר למאן ב' ההוצאות אינן כב' אבות כאן בונה וסותר (הצטרף כחלפים שמענו ב"כלכלת השבת").*

ה. *ע"פ פני יהושע ע"פ בהמק שנתן סברה לעשות ק"ו הפוק.*

פני יהושע מסכת שבת דף ב' עמוד א

בד"ה פשט בעל הבית כו'. תימא לר"י אמאי צריך למיתני תרתי כו' ונראה לר"י כו' ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית ולא דבעל הבית מעני עכ"ל. לכאורה עשה דבריהם כדברי נביאות דכיון דלא ידעינן שום טעם לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה איצטריך למיתנייהו א"כ בודאי דכמה מיני וענייני הוצאות הוי מצי למיתני טובא דלא ידעינן חד מאינך. ועוד מי גרע מהכנסה דילפינן מהוצאה משום סברא מה לי אפוקי מה לי עיולי כ"ש הכא דאיכא סברא מה לי הוצאה דעני או הוצאה דעשיר ובודאי דלא מצינן לפרש דיש לחלק בין פשיטות יד דעני לפשיטות יד דעשיר דאיכא למימר דשייך יותר לומר דיד בטל לגבי רה"י או לרה"ר וכמו שאני מפרש בפירוש התוספות דפ"ק דשבועות [ב' ע"א בד"ה יציאות] שהביאו ראיה נכונה מדאמרינן לקמן דידו של אדם אינו לא כרה"י ולא כרה"ר אלמא דלכל חד מינייהו איצטריך לאתווי ראיה וכמו שאבאר במקומו בעזה"י. אלא דלשון ר"י כאן לא משמע לפרש כן שהרי כתב מדמצרכין תרי קראי ופשטא דקרא ודאי בהוצאה גמורה איירי ולא על ידי פשיטת יד דשייך בתרי גברי שהאחד עומד בפנים והשני בחוץ ומושיטין זה לזה ואפ"ה בעי תרי קראי לעני ולעשיר ולכאורה היה נראה לי לפרש דהא דבעינן תרי קראי לעני ולעשיר היינו משום דהוצאה דעני והכנסה דידיה הוא לצורך עצמו להביא טרף לביתו והיינו ממש קרא דלוקטי המן שהיו יוצאין עם הכלי ללקוט ולהכניס לביתן. ובכה"ג הוי שפיר מלאכת מחשבת ואפילו בסדורא דפת מישך שייכא דאע"ג שנגמרו כל מלאכות התבואה בשדה

העיקר חסר להכניסו לבית שהוא גמר מלאכה ואפילו למעשרות ותרומה משא"כ הוצאה דבעל הבית ליד העני דלא מיקרי כ"כ מלאכת מחשבת לגבי בעל הבית שהציאה אינו לצורך עצמו אלא לסלקה מעליו סד"א דלא ליחייב עליו מש"ה איצטריך אידך קרא דנדבת מלאכת המשכן והיינו הוצאה דבעל הבית ליד הגזבר וכדאיתא בירושלמי וכמו שאבאר וכיוצא בזה נראה לי מלשון הרשב"א ז"ל בחידושו שכתב לחלק בין הוצאה דעני שמושך אליו ובין הוצאה דבעל הבית שמוציא ממנו. ואפשר שנתכוון למה שכתבתי. אלא דלפמ"ש הוצאה דעני לעולם חשיבא טפי מהוצאה דבעל הבית ואפ"ה לא תקשי א"כ קרא דאל יצא למה לי דהא אכתי לא נאמרה אידך הוצאה דמשכן ומשו"ה כי אזהיר לשעתא אזהיר ללוקטי המן וכדמסיק ג"כ הרשב"א ז"ל בחידושו ע"ש. אלא דלפ"ז לא אתי שפיר מה שכתב ר"י דעני מדבעל הבית נמי לא ידעינן ולפמ"ש אתיא בק"ו. ואפשר דאיכא סברא למימר נמי איפכא דהוצאה דבעל הבית חשיבא טפי דבמה שנותן ליד העני נגמר מלאכתו ומחשבתו דלא מחסר מידי משא"כ הוצאת העני אכתי מחוסר מעשה שהרי מוציאו ע"מ לחזור ולהכניסו כגון בלוקטי המן שהוציאו הכלי ע"מ ללקוט ולהביאו לביתו. וכה"ג בהכנסת העני דמתני' שמכניס הכלי ע"מ שיתן הבעל הבית אוכלין לתוכו ויחזור ויוציאו ואפשר שרוצה העני עוד להביאו לביתו. ונמצא שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה אסור ומש"ה איצטריך קרא, כן נראה לי. אלא דאכתי אין זה כוונת ר"י מדמסקי התוספות דאע"ג דהכנסה דעני הוי במשכן גבי קרשים ואפ"ה ילפינן מינה הכנסה דבעל הבית דלא אשכחן גבי קרשים א"כ לענין האי הכנסה דומיא דקרשים דעבודת הלויים לא שייך האי סברא אם לא שנאמר דר"י אית ליה נמי האי סברא דמחלקי תוספות בענין הושטה דעני להושטה דעשיר בפ"ק דשבועות כמש"כ לעיל:

7) ע"פ כל האמור יש עוד לשאול על הוצאה דעשיר למה צריכה פסוק הרי תלמד בק"ו מהוצאה דעני?

ו. עיין בדברי המהרש"א על התוספות ד"ה "פשט".

מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף ב עמוד א

בד"ה פשט בע"ה כו' ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כו' עכ"ל. ה"מ למימר תדע מדאיצטריך כלל קרא להוצאה אע"ג דהוה במשכן ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא כל דהוה במשכן וכן הוא התדע בתוספות ר"פ שבועות שתיים ויש ליישב דברי התוספות דהכא מה שהוצרכו לומר מדאיצטריך תרי קראי ודו"ק:

בא"ד והתם פירשנו דהיינו דמלאכה גרועה היא כו' עכ"ל. כצ"ל ור"ל דהתם בתוספות פירשו דמשום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרווייהו חד לעני כו' ע"ש. ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות לאין צורך וק"ל:

בא"ד מה צריך תו בהזורק לקמן לפרושי כו' עכ"ל ר"ל בפרק הזורק לקמן ומהרש"ל מחק מלת לקמן ולא ידעתי למה וק"ל:

בא"ד וגבי הכנסה נמי אמרי' כו' הם העלו הקרשים כו' עכ"ל. ר"ל דלכאורה גבי הכנסה נמי לכך דחיק לאשכוחי שהיתה במשכן אע"ג דתולדה דהוצאה היא משום דמלאכה גרועה היא אבל משום הך קושיא מה צריך לומר בפרק הזורק דסברא היא מה לי לאפוקי ומה לי עיולי

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

כ"ו אית לן למימר ע"כ דלא תנא ליה דהוה במשכן אלא משום איידי דהוצאה דתני נמי
התם ודו"ק:

8) האט לפי המהרש"א יש צורך בפסוק אחד לפחות?

9) ומשם מה צריך פסוק?

10) למה צריך להוכיח שהכנסה (תולדה) היתה במשכן?

ז. עיין ברמב"ם פ"ב ה"ח.

רמב"ם הלכות שבת פרק יב הלכה ח

הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא, ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה
מפי משה מסיני נאמרו, הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא, הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה, וכן למדו מפי
השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות
לרשות וחייב.

11) האט לראמ"ט צריך ב' פסוקים כדי ללמוד הוצאה?

ח. עיין בסוגיא בעירובין בסוף יז ע"ב, בדרישת הפסוק "אל יצא". (העזר שם בפירוש ר"ח). ידוע שזוהי
מחלוקת גדולה בראשונים (וכבר באמוראים) האם תחומין דאורייתא או לא.

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יז עמוד א

משנה. ארבעה דברים פטרו במחנה: מביאין עצים מכל מקום ופטורין מרחיצת ידים,
ומדמאי, ומלערב.
גמרא. ומלערב. אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא עירובי חצירות, אבל עירובי תחומין -
חייבין. דתני רבי חייא: לוקין על עירובי תחומין דבר תורה. מתקיף לה רבי יונתן: וכי לוקין
על לאו שבאל? מתקיף רב אחא בר יעקב: אלא מעתה דכתיב +ויקרא יט+ אל תפנו אל
האבת ואל הידענים, הכי נמי דלא לקי? - רבי יונתן הכי קשיא ליה! לאו שניתן לאזהרת
מיתת בית דין, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו. אמר רב אשי: מי
כתיב אל יוציא? (שמות טז) אל יצא כתיב.

12) ע"פ פשט הסול"א שם בעירובין האט תחומין דאורייתא או דרבנן?

13) ע"פ זה מה למדו מהפסוק "אל יצא"?

ט. עיין בהלכות שבת פכ"ז ה"א.

רמב"ם הלכות שבת פרק כז הלכה א

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר + שמות ט"ז + אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מקום זה הוא תחום העיר, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל א כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה, ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר.

14) מה סובר הרמב"ם בצנין תחומין? הסבר ע"פ זה למה הרמב"ם הביא רק פסוק אחד במלאכת הוצאה.

י. עיין בדברי שערי ברכה, שבת סי' א. למה לתוספות נצרכים ב' פסוקים כדי ללמוד את ההוצאות דעשיר ודעני ואילו לרמב"ם צריך רק פסוק אחד?

ברכה

שבת סימן א

שערי

דבחול קאי ורמזנא קרי להוצאה מללכה
דבחול ודאי דהוצאה לא מיקרי מללכה וואס
בחול קאי בע"כ דמללכה קאי אשאר
מללכות המשכן וכנ"ל וז"ל גורמים שפיר
קרי הגמ' וממאי דבחול קאי וכו' ומשני גמר
העצרה העברה מיוה"כ.

(ה) ונלע"ד דבזה יובן מנח' חוס' ורמז"ס
אי יס ב' קראי אהוצאה או
חד קרא דהרי נחבאר דלחוס' אף אחרי
גילוי הקרא עדיין הוצאה מללכה גרועה
ומשונה בעי ב' קרא לעני ועשיר דלא ילפי'
חד מאידך במללכה גרועה וכמ"ש רמב"ן
דהלכות אלו עקרות הן, אבל הרמב"ם שכתב
הא למדת שהוצאה מללכה קורא אותה הרי
ס"ל כרה"ג דקרא איירי בחול וקמ"ל דאף
זו מללכה הוא, ולפי"ז אפ"ל דאחרי גילוי
הקרא ל"א דמללכה גרועה הוא ושוב א"ל
ב' פסוקים וסגי בחד קרא לגלות לנו
דהוצאה מללכה היא, ומיושב קושיותנו הנ"ל
דלרמב"ם ממ"נ אי נריך קרא ליעטרין ב'
קרא ולהג"ל מוכן שפיר דקרא מגלה לנו
דמללכה גמורה הוא ודו"ק.

דהוצאה מללכה גרועה משום דכל שאר
מללכות נעשה שינוי בצוף הדבר שנעשה בו
המללכה, משא"כ במללכת הוצאה שלא
נשתנה החפץ כלל, וכ"כ באור זרוע הל' שבת
ובחי' ר"מ קיום ובכמה אחריו.

ונלע"ד דיש נפ"מ גדולה בין אלו ב'
הסברות דאילו לביאור הראשון
לדעת חוס' ורשב"א נמצא דגם אליבא דאמת
היו הוצאה מללכה גרועה דאין הפעולה
מללכה רק צירוף שאר סיבות וכנ"ל, אבל
לסברא השני' דלא נשתנה החפץ אפ"ל
דאה"נ דאי לא קרא לא הייתי אומר דהוא
מללכה דאולי רק כשנשתנה דבר חדש
מיקרי מללכה אבל אחרי שגילתה קרא
דהוצאה מללכה אפ"ל דמללכה גמורה הוא
דגילה לנו קרא דאף בלא נשתנה החפץ מ"מ
שם מללכה עליה ומללכה גמורה הוא.
ונפ"מ אם ראוי לקרותו בשם מללכה בחול
כשליכא איסור הוצאה דאילו לדרך הא' הרי
בעצם מללכה גרועה הוא ואין עליו שם
מללכה דהרי בלי צירוף הרשויות אינה
מללכה כלל ורק בצופף סיבות נדדיות אסרה
חורה, ובשעת אפ"ל דמחמת איסורו מיקרי
מללכה, אבל בחול אינו מללכה כלל, משא"כ
לסברא השני' אפ"ל שאחרי שגילתה חורה
דהוצאה מללכה אף שלא נשתנה כלום, שייך
שם מללכה אף בדבר שנשאר כמקודש בלא
שינוי.

(ז) ועי' לשון הרמב"ם פי"ב ה"ח וז"ל
הוצאה מרל"ר מללכה מאבות
מללכה הוא ואע"פ שדבר זה עם כל גופי
חורה מפי משה מקיני נאמר, הרי הוא
אומר בחורה איש ואשה אל יעשו עוד
מללכה למרות הקודש ויכלא העם מהביא,
הא למדת שהבטחה מללכה קורא אותה
עכ"ל. והנה רואין דרמב"ם ס"ל כג' ר"ח
ורה"ג כדאי' במ"מ, והיינו דבאמת לא איירי
קרא בשבת אלא דמ"מ רואין אנו דמיקרי
מללכה [היי' אף בחול], וגר' דשיטה זו ס"ל
כסברא השני' הנ"ל דהיי"ת אומר דהוצאה
אינה מללכה אבל קרא קמ"ל דאע"פ
שהחפץ נשאר כמו שהי' מ"מ מללכה הוא
וקרא בחול איירי, וע"כ ל"ג ר"ת קרי הגמ'
וממאי דבשעת קאי וכו' דאה"נ דבחול איירי
וקרא מגלה לנו דמיקרי מללכה, אבל לפי
הגורמים קרי זו אפ"ל דס"ל דא"א לומר

והנה בע"כ דגם לרש"י ורמב"ם
הוצאה מללכה גרועה דאל"ה ל"ל קרא כלל,
ואלא דס"ל דסגי בחד קרא, וז"ל דלחוס'
נריך ב' קראי ולמה ס"ל לרמב"ם דסגי בחד
קרא. והנה בסוגיא שם ר"פ הזורק כ' חוס'
דר"ח ל"ג קרי הגמ' וממאי דבשבת קאי
וכו', דאפי' אי בחול מ"מ ילפי' שפיר
דרמזנא קרי' להוצאה מללכה, ועי' במ"מ
פי"ב ה"ח דכן הוא דעת ר"ה גאון
והרמב"ם, ונבארשונים מוצא דלפי הגירסא
גמ' שלנו שהק' כן, ז"ל דהי' אפ"ל
דמללכה לא קאי כלל אהוצאה אלא אגוף
מללכת המשכן וכיון דאמר משה שלא יעשו
עוד שום מללכה ע"כ ויכלא העם מהביא
וצריכין לבאר מנח' הראשונים צגירסא זו.

(א) ונלע"ד דבזה דאמר' דהוצאה מללכה
גרועה הוא יס לבאר צב'
אופנים, דבחוסי' איחא דמה לי מוציא מרה"י
לרה"ר ומ"ל מוציא מרה"י לרה"י, והנה
טודאי אין כוונתם לומר דע"פ סברא הי'
שניהם שוין וכיון דרואין דמרה"י לרה"י
פטור ע"כ אין לך אלא מה שאסרה חורה
בפירוש ואין לדמות באיסורי הוצאה כלל,
דא"כ יש להקשות דמנ"ל באמת דמרה"י
לרה"י פטור כיון דעפ"י סברא חייב כמו
מרה"י לרה"ר, ובפרט ברשב"א שכתב דאילו
פינה מוציא לוית פטור וכו', ומנלן לומר
דעפ"י סברא הי' נריך להיות חייב בפניה
מוציא לוית. אלא ודאי כונת חוס' ורשב"א
הוא דהוצאה הוא מללכה גרועה דכשעושה
אותה פעולה ממשי רק במקום אחר אינו
עובר ודוקא בצופן זו מרה"י לרה"ר חייב.
וכ"כ בחי' חת"ס וז"ל דלא מצינו בשום
מללכה שהי' חילוק בין עושה אותה במקום
זה או במקום אחר משא"כ בהוצאה כשנושא
משא כבידה אפי' כל היום ברה"י או ברה"ר
מקורה פטור וכשהסיר הקירוי נעשה רה"ר
ומוציא לשם גרוגרות חייב עכ"ל. והן הן
הדברים שכתבנו דבהוצאה יש סיבות נדדיות
שעושה אותה למללכה ובהקרת הסיבות
האלו אינו עובר כלל, וזהו כונת הרשב"א
שקיים משא"כ בשאר מללכות שהן אסורות
מגד עצמן באיזה רשות שמיעשה ר"ל דשם
ליכא סיבות אחרות מן. הלא הפעולה בעצמותה היא
זו למללכה אלא גוף הפעולה בעצמותה היא
מעשה מללכה. אבל באמת יש עוד סברא

- (1) לכאורה ברור שיש הבדל בין רשות היחיד לרשות הרבים שהרי הכנסה משמעה אל תוך רשות היחיד ולא אל תוך רשות הרבים וכו' ואם כן צריך את שניהם.
- (2) צריך לכתוב את שניהם משום שיש צד לומר שרק בעני יש הוצאה – מצד התועלת או רק בעשיר יש הוצאה - מצד שלמות המלאכה.
- (3) אם הולכים אחר עניין התועלת אפשר לומר ש"אל יצא" היא הוצאה עם תועלת אבל "ויכלא" היא הוצאה שלא לצורך עצמו.
- (4) הוצאה של עני = הוצאה על מנת לקבל, הוצאה של עשיר = הוצאה על מנת לתת.
- (5) שני הפסוקים באים ללמד על הוצאה דעני והוצאה דעשיר אבל לא באים לעשות ב' מלאכות אלא משום מלאכה גרועה וצריך לומר ששניהם שייכים למלאכה.
- (6) התכלית של הפעולה זהה אף על פי שהתכלית הכללית שונה (בהוצאה דעני התכלית לקבלה ובעשיר התכלית לנתינה).
- (7) הוצאה דעשיר היא מלאכה שהגיעה לתכלית ואם כן לא היינו לומדים עני.
- (8) המהרש"א סובר שלא צריך אפיון פסוק אחד כדי לדעת שיש הוצאה.
- (9) משום מלאכה גרועה.
- (10) לא צריך. אלא מתוך שדיבר על הוצאה הזכיר גם הכנסה.
- (11) הרמב"ם מזכיר רק את הפסוק ש"ויכלא העם מהביא".
- (12) תחומין דאורייתא
- (13) למדו תחומין וגם הוצאה.
- (14) לפי הרמב"ם לכאורה פסוק זה הוא מקור רק לתחומין ולא להוצאה. נראה כרש"י. ועיין רשב"א יז ע"ב עירובין שאומר כך.

שבת סוגיה ג: חצי מלאכה

משנתנו מלמדת אותנו ש"שניים שעשאוה" פטורים, כגון "פשט העני את ידו לפניו ונטל בעל הבית מתוכה... פטורין". נדון בסוגייתנו בעניין חצי מלאכה ובכלל בעניין מלאכת מחשבת.

א. נע"ן בביצה יג ע"ב ד"ה "תנן התם המקלף וכו'", וברש"י שם, כדי ללמוד מהי "מלאכת מחשבת".

ביצה יג ע"ב

תנן התם: המקלף שעורין מקלף אחת ואוכל, ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב. אמר רבי אלעזר וכן לשבת. איני? והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי. ורבי חייא מקלפא ליה דביתהו כסי כסי. אלא אי אתמר אסיפא אתמר: המולל מלילות של חטים, מנפח על יד על יד ואוכל. ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב. אמר רבי אלעזר וכן לשבת. מתקיף לה רבי אבא בר ממל ורישא למעשר אין, לשבת לא? ומי איכא מידי דלענין שבת לא הוי גמר מלאכה, ולמעשר הוי גמר מלאכה? מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי ולא? והא גרנן למעשר, דתנן איזהו גרנן למעשר? הקשואין והדלועין משיפקסו. ושלא פקסו, משיעמיד ערמה. ותנן נמי גבי בצלים: משיעמיד ערמה. ואילו גבי שבת - העמדת ערמה פטור! אלא מאי אית לך למימר - מלאכת מחשבת אסרה תורה, הכא נמי: מלאכת מחשבת אסרה תורה.

רש"י שם

המקלף שעורין - לאוכלן קלופים חיים. ואוכל - ופטור מן המעשר, דכי האי גוונא אכילת עראי היא, ובשלא נתמרחו קאי, שמקלפן מתוך שבולת שלהן. חייב - במעשר, דהוה ליה קבע. וכן לשבת - אחת אחת לא הוי מפרק תולדה דדש, דכלאחר יד הוא, אבל משקבצן בידו, הויא תולדת דישה וחייב. כסי כסי - מלא כוסות. ואוכל - בלא מעשר. לתוך חיקו - בשולי בגדיו, שקורין פאניץ. והרי גרנו של מעשר - כלומר הרבה מלאכות שאמרו שהן קובעות גורן למעשר לאסרו באכילת עראי, ומותרות בשבת. איזהו גרנן למעשר - לעיל מינה איירי בפירות, וקאמר: אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר. משיפקסו - משניטל פקס שלהן, והוא כמין פרח בראשו כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתביש. ושלא פקסו משיעמיד ערמה - כלומר ואם עד שלא פקסו העמיד ערמה מהן, כמין כרי - הוקבעו, אלמא: העמדת ערמה הויא גמר מלאכה למעשר, ולענין שבת, משהביא בצלים לביתו - אין, העמדת ערמה מלאכה. אלא מאי אית לך למימר - אף על גב דלמעשר הויא מלאכה, לשבת מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות, אסרה תורה, שנשמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל, והתם מלאכת מחשבת כתיב.

1) איך ניתן להבין מכאן את דבר "מלאכת מחשבת"?

ב. המקור למלאכת מחשבת הוא בתורה, "ויבחרשתי אבן למלאות ויבחרשתי עץ לעשות פֶּכֶל מְלָאכָת מַחֲשָׁבֶת". אונקלוס: "עייבדת אומנן" (שמות לה, לג). נע"ן בבבא קמא כו ע"ב מ"אמר רבה היתה אבן וכו'".

בבא קמא כו ע"ב

אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה, ועמד ונפלה, לענין נזקין חייב, לענין ארבעה דברים פטור, לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה...

רש"י שם

לענין נזקין חייב - דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון. מלאכת מחשבת אסרה תורה - שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת, וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור.

2) איך ניתן להגדיר "מלאכת מחשבת" מעט?

ג. נראה עכשיו את דברי הערוך השולחן בהלכות שבת סימן רמב סעיף כ.

וממה שנשמך מלאכת שבת למלאכת המשכן באה הקבלה לחז"ל ללמוד ג"כ דמלאכת מחשבת בעינן דווקא במלאכות שבת כמו במשכן ובזה תלוי כללים ועיקרים גדולים והיינו שיתכוין למלאכה זו שהוא עושה אבל אם אינו מכוין לה כלל כגון שנתכוין לזרוק שני אמות שמותר וזרק ארבע אמות פטור [ב"ק כו ע"ב] וכן היתה אבן מונחת לו בחיקו ונפלה מחיקו ועשה חבורה לבעל חי דפטור [שם] כיון שלא נתכוין כלל למלאכה זו אע"ג שלכמה דברים חייב גם בלא מתכוין כמו לנזקין ועוד דברים [שם] דבמשכן כל מלאכה שעשו חשבו אותה לעשות כדכתיב בויקהל [שמות לה, לב - לג] ולחשוב מחשבות וגוי לעשות בכל מלאכת מחשבת.

3) מה הצניין המהותי שיצאנו לכך שהמלאכה תיקרא מלאכת מחשבת?

4) לפי זה איך ניתן להסביר את הפטור של הצני והצני הכית שעל את המלאכה ביחוד?

ד. נע"ן עתה בכלכלת שבת (הקדמת התפארת ישראל על משניות שבת), בסימן ב, שמביא ששה תנאים למלאכת מחשבת.

כלכלת שבת ב

אמנם באיזה אופן תעשה המלאכה שיתחייב עליה – צריך לזה ששה תנאים, וסימנם כגש"ס מק"ק: כולו, גופו, שנוי, מתכוון, מקלקל, קיום. וזה ביאורו:

(א) כולו – רוצה לומר מדיש שיעור לכל אחת מל"ט מלאכות, להכי דוקא בעשה כל המלאכה – חייב. אבל בעשה רק חצי שיעור של המלאכה – פטור. ולא זה בלבד, שלא נעשה רק חצי שיעור המלאכה, אלא אפילו עשה הוא חצי שיעור ואדם אחר עשה חצי השני, כגון: שזה עשה עקירה והשני הנחה (ריש שבת); או: שיעור כתיבה שהוא שתי אותיות ושיעור אריגה שהוא שני חוטיין, וכדומה, ועשה זה אחת והאחר עשה השנית בצדה, אף על פי שמבין שניהן נעשה מלאכה שלימה – אפילו הכי פטורין. ולא עוד, אלא אפילו עשו שניהן ביחד כל המלאכה, כגון שהוציאו שניהן יחד ככר לרשות הרבים, או שאחזו במזלג ועמרו ביחד, או שאחזו בקנה יחד וכתבו, או שאחזו בנר והדליקו ביחד – שניהן פטורין (כשבת דף צב ע"ב).

אמנם בזה האופן האחרון האחרון יש חלוק, דאם אחד יכול ולא השני – היכול חייב. אבל אם שניהן כל אחד יכול – שניהם חייבים, ואם כל אחד אינו יכול – שניהם פטורים (שם ורמב"ם פרק א משבת).

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

(ב) גופו – צריך שתהיה המלאכה שעשה צריך לגופה. אבל מלאכה שאינו צריך לגופה, כגון החופר גומא ואינו צריך לגומא רק לעפרה (שבת דף עג ע"ב); או שכבה נר, ולא מפני שחפץ בכבוי שיהיה חושך, רק מפני שחש על השמן או על הפתילה שלא ישרפו (שבת כט ע"ב) וכדומה – לרשב"א ולשאר פוסקים פטור, ואף דהוה ליה פסיק רישא, דבצריך לעפר הגומא על כרחך על כרחך שכשיחפור יתהווה גומא. יש לומר דמיירי דלא ניחא ליה שיתהווה גומא וכדומה, ובכי האי גוונא – אפילו פסיק רישא פטור (כשבת עה ע"א). ולרמב"ם פרק משבת בכל מלאכה שאינו צריך לגופו – חייב. ואף דבכל פסיק רישא דלא ניחא ליה – לכולי עלמא פטור, על כל פנים בשאר פסיק רישא לא התכוון לגוף המלאכה, וכגון שסגר ביתו לשמרו, וצבי נצוד בתוכו על ידי זה. וכמו כן בנטילת דם החלזון – לא התכוון להמיתו כל עיקר, רק ליטול דמו. מה שאין כן במלאכה שאינו צריך לגופו, שהתכוון גוף המלאכה לעשות גומא, רק שלא התכוון לתכליתה – להכי לרמב"ם חייב (רבנו כסף משנה פרק א בשבת הלכה ז).

(ג) שינוי – אינו חייב על המלאכה רק כשיעשה אותה כדרך שרגיל לעשות אותה בלי שנוי. אבל אם שינה בה – פטור.

(ד) מתכוון – אינו חייב על המלאכה רק שיתכוון לאותו מעשה, ובאותו גוף, ובאופן האסור, ובאותו סדר. הא עם חסר חד מהנך ארבעה – פטור אבל אסור.

(ה) מקלקל בשבת פטור. מיהו במתכוון לתקן ע"ז כסותר ע"מ לבנות וכדומה, חייב.

(ו) קיום, כל מלאכה שאין לה קיום פטור. ודבר זה לא שייך בזורע וחורש ושוחט וכדומה רק בקצת מלאכות.

5) לכאורה הדבר של "מלאכת מחשבת" מורחב כאן. נסה להסדיר באופן כללי מה נתוסף לצניין הכולנה?

6) נסה לסדר את ו' הצנינים שם לפי כ' התנאים של דבר מלאכת שבת: המחשבה וזאת העשיה.

7) על פי זה, מה סיבת הפטור של ע"מ ע"מ.

ה. נע"ן במקור לדין שאין איסור דאורייתא בחצי מלאכה, בשבת צב ע"ב.

מתניתין המוציא ככר לרשות הרבים חייב דהוציאוהו שנים פטורין הלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר.

גמרא: אמר רב יהודה אמר רב ואמר רב ואמר אביי ואמר רב במתניתא תנא זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב ור' יהודה ור' שמעון פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול רבי יהודה ור' מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר וזה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאו שנים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי דתנו רבנן (ויקרא ד, כז) בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה.

8) מניין למדו מהתורה שאין איסור בחצי מלאכה?

ו. נתבונן עתה בפשט הפסוק (ויקרא ד, כז), ונראה את דברי התוספות בשבת ג ע"א ד"ה "בעשותה".

ויקרא פרק ד פסוק כז

וְאִם נֶפֶשׁ אֶחָת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה מִעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אֶחָת מִמִּצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשָׁם.

תוספות שבת ג ע"א

בעשותה בכל הספרים גר' העושה את כולה ולא העושה מקצתה יחיד שעשה אותה חייב שנים שעשאוה פטורין פשטיה דקרא נראה דבעשותה קאי אנפש אבל הש"ס דריש ליה אמלאכה כלומר בעשות אותה וכולה מיירי בזה עוקר וזה מניח ואינו אלא כפל מלה וליכא למימר דב' שעשאוה איירי בב' שעשאוה בבת אחת דבפרק המצניע (לקמן צג. ושם) משמע דצריכי תרי קראי לזה עוקר וזה מניח ולב' שעשו מלאכה בבת אחת ועוד דבאיתמר נמי דקאי אמתניתין נמי קאמר האי לישנא יחיד ועשה אותה וכו' אך קשה דבפרק המצניע (שם.) משמע דזה עוקר וזה מניח נפקא מנפש או מאחת והכא נפקא לה מבעשותה קשה לר"י מדמצרכינן קרא לפטור משמע דזה עוקר וזה מניח היה במשכן ובפרק המצניע (ג"ז שם.) נמי פוטר ר"ש זה אינו יכול וזה אינו יכול אע"פ שהיה במשכן כגון ב' שנושאים את הארון ובירושלמי פרק הזורק אהא דתנן שתי גזוזטראות ברשות הרבים כו' היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב אמר רב חמא בשם ר' מיישא ובלבד על ידי ב' ופריך בכל אתר אמרת ב' שעשאוה פטורין וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלויים והשתא מה בכך שהיתה במשכן מ"מ הוי ליה לפטור מושיט כיון דשניהם עושין אותה ונראה לר"י דבמושיט אין זה עוקר וזה מניח אלא המושיט עשה עקירה והנחה ולא קשיא ליה בירושלמי אלא אמה שאינו פטור ובכל מקום על ידי חבירו פטור [טפי] כגון ב' שעשאוה וכאן אינו מתחייב אלא על ידי חבירו:

9) איך דורשים את המילה "בעשותה" בב' אופנים? ומה הנפקא מינה
בצניין הלימוד *le chi mlaכה?*

ז. נעיין עתה בשבת צג ע"א מ"רבי יהודה אומר".

רבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורין ר"ש אומר אע"פ שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים פטורים לכך נאמר בעשותה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין במאי קמיפלגי בהאי קרא (ויקרא ד, כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה ר"ש סבר תלתא מעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ורבי יהודה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד ור"ש יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב ור"מ מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא תרי מעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד:

10) מניין לאמדו שצקירה לבד והנחה לבד פטורית?

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ח. נראה את דברי התוספות שבת צג ע"א ד"ה "חד", על ענין זה.

חד למעוטי זה עוקר וזה מניח. וזה כתב אות אחת ובא חבירו וכתב אות שניה לא איצטריך קרא אלא אהוצאה דה"א אהכנסה ואהוצא' הוא דקפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנחה: הי"ג ורבי שמעון יחיד שעשאה בהוראת ב"ד לא צריך קרא ולי"ג ר"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב כדפירש בקונטרס דהא תנן בהדיא בפ"ק דהוריות (ד' נ.) הלך ועשה על פיהן בין הביאו כפרתן בין לא כו' ר' שמעון פוטר ומפרש טעמא תולה בב"ד אנוס הוא:

11) למה צריך ריבוי מיוחד לצקירה והנחה?

ט. עתה נשאלת השאלה אם אין איסור דאורייתא בחצי מלאכה, אז אולי מותר לכתחילה לעשות זאת מן התורה (לפני שגזרו רבנן). נע"ן בשבת עד ע"א "ת"ר היו לפניו וכו'", וברש"י שם ד"ה "וכי מותר לאפות".

שבת עד ע"א

ת"ר היו לפניו מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. מאי קאמר? אמר עולא הכי קאמר: בורר ואוכל לבו ביום, ובורר ומניח לבו ביום, ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת. מתקיף לה רב חסדא: וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום? אלא אמר רב חסדא: בורר ואוכל פחות מכשיעור בורר ומניח פחות מכשיעור וכשיעור לא יברור ואם בירר חייב חטאת. מתקיף לה רב יוסף: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור?

רש"י

וכי מותר לאפות פחות מכשיעור - נהי דחייב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (דף עד ע"א) והיכי קתני בורר לכתחלה:

12) מה הדרך לה חצי שיעור?

י. נע"ן בתוספתא של ביצה פ"ד ה"ב.

ארבע רשויות וארבע מצות הן האורג שני חוטיין בין בבגדי קדש בין בבגדי הדיוט והכותב שתי אותות בין בכתבי קדש בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת ביום טוב לוקה ארבעים האורג חוט אחד בין בבגדי קדש בין בבגדי הדיוט והכותב אות אחת בין בכתבי קדש בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת ביום טוב לוקה את הארבעים דברי ר' ליעזר וחכמים אומ' בין בשבת בין ביום טוב אין חייב אלא משום שבות אילו הן משם שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואילו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין [ולא מגרשין ולא ממאנין] ולא חולצין ולא מייבמין ואילו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות כל אילו ביום טוב וקל וחומר בשבת ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כולם

שעשאו ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי בשבת ואין צריך לומר ביום טוב.

13) מהי דעת חכמים בצניין חצי שיצור?

יא. נראה את דברי המדרש "תורת כהנים" (ספרא) פרשת אחרי מות פרשה ז הלכה ח. אין לי אלא מלאכה שחייבים עליה כרת, מלאכה שאין חייבים עליה כרת מניין שלא יכתוב אות אחד ושלא יארוג חוט אחד ושלא יעשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה.

14) מהי דעת חכמים בצניין חצי שיצור?

יב. נע"ן בשולחן ערוך בהלכות שבת סימן שמ סעיף א ובמשנה ברורה שם ס"ק ג:

שולחן ערוך

אסור ליטול שער או צפרניו בין ביד בין בכלי בין לעצמו בין לאחרים וחייב על שתי שערות...

משנה ברורה

וחייב על ב' שערות. ושער אחד יש בו איסורא דאורייתא כמו כל חצי שיעור של כל האיסורים וכן הדין בכל מלאכות שבת לא בעינן בהו שיעור לענין איסור אלא לענין חיוב חטאת.

15) האם חצי שיצור הוא איסור דאורייתא או גלילה דרבנן?

יג. כל הנאמר לעיל הוא במלאכות שאין מורכבות מב' חלקים. מה הדין בענין הוצאה? (או הכנסה). נע"ן ברש"י ג ע"א ד"ה "פטור אבל אסור".

פטור אבל אסור - פטור מחטאת אבל אסור מדבריהם לכתחלה:

16) האם הצוקר צוקר א"א איסור דאורייתא או דרבנן?

יד. נלמד את דברי המאירי ב ע"ב ד"ה "ואחר שביאר וכו'".

ואחר שביאר שתים של חיוב לשל פנים ושתים של חיוב לשל חוץ חזר וביאר אותן שהן לפטור אלא שאיסורן מדברי סופרים והם שקצת המלאכה לשל פנים וקצתה לשל חוץ ומנה מהן שתים לכל אחד והוא שאמר פשט העני ידו לפנים וסלו בתוכה והרי שעקר העני את

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

הסל מרה"ר לרה"י אלא שלא הניח הוא את הסל ועודנו בידו ובעל הבית בא ונטלו מידו שנמצאת עקירה לעני והנחה לבעל הבית או שפשטה רקנית ונתן בעל הבית לתוכה ככר שנמצא הוא העוקר והעני הוציא ידו מלאה שניהם פטורים אלא שאסור לעשות כן שמא יבאו לעשות מלאכה שלימה וכן הדין אם פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל העני את הפת מתוכה או שהוציאה רקנית ונתן העני את סלו בתוכה.

17) ד"ק משלמה אסור לצלות עקירה והנחה בשני"ט. (האם יש איסור ע"מ' בדבר?)

טו. נע"ן עתה בדברי התוצאות חיים בתחילת סימן ח (בשם המאירי).

א) ע"ן רש"י שבת (עד, א ד"ה וכי מותר וכו') דחצי שיעור אסור מן התורה בשבת יעויין שם. וכבר העירו מהא דתוספתא ביצה (פ"ד) (ה"ב) דהכותב אות אחת אינו אלא שבות יעויין שם אולם בתורת כהנים אחרי (פ"ז מ"ח) מוכח דאסור מן התורה יעויין שם, ויש להעיר למה שכתב רש"י ז"ל שבת (ג, א, ד"ה פטור אבל אסור) דעקירה בלא הנחה אינו אסור אלא מדרבנן, וע"ן מאירי שם דיש חילוק בין חצי שיעור לחצי מלאכה דבעקירה בלא הנחה דהוי חסרון בערך שם המלאכה שלא נגמרה עדיין ליכא איסור מן התורה אבל בחצי שיעור כגון אופה פחות מכשיעור דע"ן המלאכה עשה כולה דהא אפה אלא דחסר השיעור זה דמי לכל חצי שיעור.

18) הסבר את טעם הדבר (למה אין איסור מן התורה כלל).

- (1) משמע שפעולה שאיננה בגדר מלאכת אומנות, כלומר מלאכה תיקנית שהיא הדרך שבני אדם עושים אותה, איננה מלאכת מחשבת ופטור בשבת.
- (2) אונקלוס: "עבדת אומנין" ב"ק: מלאכת מחשבת מצד הכוונה והמחשבה צריך שתעשה כוונתו בדיוק. כגון רצה לזרוק ד' אמות וזרק ח' אמות פטור.
- (3) העניין המהותי זו הכוונה לעשות את המלאכה.
- (4) צריך לחשוב לעשות את המלאכה (עניין הכוונה) שלמה, וכאן משמע שכל אחד חשב לעשות רק חצי.
- (5) יש מחוסרי מחשבה ויש מחוסרי דרך עשייה.
- (6) חסרון במחשבת המלאכה: גופו, מתכוון, מקלקל, קיים. חסרון בדרך העשייה: כולו, שינוי.
- (7) שניים שעשאוה זה לכאורה שלא כדרכה - גם במחשבה וגם בעשייה.
- (8) "בעשותה" העושה את כולה ולא העושה את מקצתה.
- (9) לפי הגמרא "בעשותה" נאמר על המלאכה לכאורה ולא על האדם. לפי הפשט של הפסוק משמע בעשותה הינו הנפש ולא המלאכה. משמע שכדי ללמוד על חצי מלאכה צריך לדרוש ש"בעשותה" על המלאכה.
- (10) למדו מ"נפש" או מ"אחת" ולא מ"בעשותה" בלבד.
- (11) ה"א שבעקירה לבד הוא חייב (משום מעשה שלם) קמ"ל מעשה שלם שהוא חצי מלאכה פטור.
- (12) חצי שיעור היא איסור דיאורייתא (אך אין עליו חטאת).
- (13) איסור דרבנן (שבות).
- (14) מפורש שם שיש בזה איסור דאורייתא.
- (15) משמע איסור דרבנן.
- (16) מפורש שזהו איסור דאורייתא.
- (17) "שמא יעשה מלאכה שלימה". משמע שאין איסור עצמי בדבר, אלא רק דרבנן.
- (18) אין עדיין שם מלאכה על עקירה לכן אין איסור דאורייתא כלל.

דף ב' ע"ב

סוגיה ג: חצי מלאכה

עיון שני בסוגיה

א. מלאכת ההוצאה הנה מחולקת לב' שלבים מניין לנו שיש בכלל איסור (דאורייתא) בעשיית שלב אחד ממנה? עיין שבת עד ע"א י"ת"ר היו לפניו וכו', ושם ברש"י ד"ה "וכי מותר לאפות".

(1) מה אדר האיסור *de ch'z* שיצור?

ב. נענין בתוספתא של ביצה פ"ד ה"ב.

תוספתא מסכת ביצה פרק ד הלכה ב

ארבע רשויות וארבע מצות הן האורג שני חוטיין בין בבגדי קדש בין בבגדי הדיוט והכותב שתי אותות בין בכתבי קדש בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת ביום טוב לוקה ארבעים האורג חוט אחד בין בבגדי קדש בין בבגדי הדיוט והכותב אות אחת בין בכתבי קדש בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת ביום טוב לוקה את הארבעים דברי ר' ליעזר וחכמים אומ' בין בשבת בין ביום טוב אין חייב אלא משום שבות אילו הן משם שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטיין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואילו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין [ולא מגרשין ולא ממאנין] ולא חולצין ולא מייבמין ואילו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות כל אילו ביום טוב וקל וחומר בשבת ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כולם שעשאו ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי בשבת ואין צריך לומר ביום טוב.

(2) מהי דעת חכמי *הצני"ן* *ch'z* שיצור?

ג. נענין במדרש "תורת כהנים" פרשת אחרי מות פ"ז ה"ח.

ספר אחרי מות פרשה ז פרק ח

אין לי אלא מלאכה שחייבים עליה כרת, מלאכה שאין חייבים עליה כרת מנין שלא יכתוב אות אחד ושלא יארוג חוט אחד ושלא יעשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה.

(3) מהי דעת חכמי *הצני"ן* *ch'z* שיצור?

ד. כל הנאמר לעיל הוא במלאכות שאין מורכבות מב' חלקים. מה הדין בענין הוצאה? (או הכנסה) עיין ברש"י לקמן ג' ע"א ד"ה "פטור אבל אסור".

(4) האם הצוקר צוקר *ch'z* איסור דאורייתא או דרבנן?

ה. ועיין עוד במאירי ב"ע"ב ד"ה "ואחר שביאר וכו".

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף ב עמוד ב

ואחר שביאר שתים של חיוב לשל פנים ושתים של חיוב לשל חוץ חזר וביאר אותן שהן לפטור אלא שאיסורן מדברי סופרים והם שקצת המלאכה לשל פנים וקצתה לשל חוץ ומנה מהן שתים לכל אחד והוא שאמר פשט העני ידו לפנים וסלו בתוכה והרי שעקר העני את הסל מרה"ר לרה"י אלא שלא הניח הוא את הסל ועודנו בידו ובעל הבית בא ונטלו מידו שנמצאת עקירה לעני והנחה לבעל הבית או שפשטה רקנית ונתן בעל הבית לתוכה ככר שנמצא הוא העוקר והעני הוציא ידו מלאה שניהם פטורים אלא שאסור לעשות כן שמא יבאו לעשות מלאכה שלימה וכן הדין אם פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל העני את הפת מתוכה או שהוציאה רקנית ונתן העני את סלו בתוכה.

5) ד"ק משפ"מ אסור לעשות עקירה והנחה בשני"מ. (האט י' איסור
ע"מ' הדבר?)

ו. עיין בדברי התוצאות חיים בתחילת סימן ח (בשם המאירי).

התוצאות חיים בתחילת סימן ח

א) עיין רש"י שבת (עד, א ד"ה וכי מותר וכו') דחצי שיעור אסור מן התורה בשבת יעויין שם. וכבר העירו מהא דתוספתא ביצה (פ"ד) (ה"ב) דהכותב אות אחת אינו אלא שבות יעויין שם אולם בתורת כהנים אחרי (פ"ז מ"ח) מוכח דאסור מן התורה יעויין שם, ויש להעיר למה שכתב רש"י ז"ל שבת (ג, א, ד"ה פטור אבל אסור) דעקירה בלא הנחה אינו אסור אלא מדרבנן, ועיין מאירי שם דיש חילוק בין חצי שיעור לחצי מלאכה דבעקירה בלא הנחה דהוי חסרון בערך שם המלאכה שלא נגמרה עדיין ליכא איסור מן התורה אבל בחצי שיעור כגון אופה פחות מכשיעור דענין המלאכה עשה כולה דהא אפה אלא דחסר השיעור זה דמי לכל חצי שיעור.

6) הסבר את טעם הדבר (למה אין איסור מן התורה כלל).

ז. על פי האמור יש לכאורה חילוק בין חצי שיעור לחצי מלאכה. עיין בבבא בתרא נה ע"ב "דתניא וכו".

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף נה עמוד ב

דתניא: הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת, בהעלם אחד - חייב, בשני העלמות - פטור; רבי יוסי אומר: בהעלם אחד ברשות אחת - חייב, בשתי רשויות - פטור.
רשב"ם שם: במסכת שבת תנן - המוציא אוכלין חייב בגרוגרת דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא חשיבא הוצאת דבר חשוב בפחות מכגרוגרת.

7) האט ע"ה הוצאת חצי שיעור י' משפ"מ אסור לעשות? (למה?)

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ח. עיין ברשב"ם שם (במקום רש"י) בסוף ד"ה "ספק ביאה", בד"ה "במסכת שבת תנן וכו'".

8) ע"פ דבריו הוצאת חצי שיצור היא איסור דאורייתא או לא?

9) עיין בתמיהת התוספות שבת ע"א ע"א ד"ה "העולה".

ט. עיין בתירוץ המובא באבני נזר סימן קפז בשם מגן אבות.

אבני נזר סימן קפז

כתבו התוספות (דף עג ע"א) צריך עיון מאי שנאמר בכל הני בתופר ואורג וכותב וכו' דתני שיעורא טפי מאינך. ובספר מגן אבות תירץ דבר נחמד דאשמעינן בהני דפחות משיעור אינו מלאכה כלל. ועיין רשב"ם בבא בתרא (דף נה ע"ב) דחצי שיעור לא הוי מלאכת מחשבת, ובכל הני דמתניתין לא הוה מלאכה כלל. ונפקא מינה דבכל חצי שיעור אסור מן התורה כמו שכתב רש"י (דף עד ע"א) ובהני דבפחות אינו מלאכה אפילו איסור ליכא.

10) ע"פ דבריו אלו חלק את דברי המאירי בענין העקירה לבד.

י. עיין בהמשך דברי האבני נזר.

11) איך הוא מסביר את רשב"ם - והסבר ע"פ זה את ההבדל שבין הוצאת חצי שיצור לבין תופר תפירה אחת.

12) מה תהא דעת רשב"ם בעקר כשרוצה ללא הניח?

יא. עיין בשו"ת חות יאיר סי' טו ד"ה "נבא לסניף הרביעי".

שו"ת חוות יאיר סימן טו

ונבא לסניף הרביעי אם יש להחמיר בפחות מפני דקיימא לן חצי שיעור אסור לכתחלה. וזה גם מצד הסברא בלי ראייה זר ולא מסתבר כלל, דאם כן נאסור לו לילך גם תחום שבת או פחות. ועוד דאם כן הנשבע שלא יאכל כזית מדבר זה ליתסר גם בחצי כזית וכן בנשבע שלא יאכל כל הככר יאסר גם במקצתה דהא ודאי ליתא ויפה השיג הש"כ על הטור בזה בסי' רל"ח ס"ק י"ב ונאסור לטלטל אף בפחות מדי' אמות ברשות הרבים. ואלו דברים הם שאין להם שחר.

ואם תאמר באמת טעמא מאי אסרינן גם חצי שיעור לר' יוחנן מדאורייתא (יומא עג ע"ב) ומדברנן לכולי עלמא כדקיימא לן בכל ענייני אכילות ואפילו במידי דלאו אכילה כגון בהוצאה מרשות לרשות בשבת אף על פי שלענין מלקות וחטאת יש להם שיעור כדאיתא בגמ' בשבת וכן בשיעורין של כל מלאכת שבת דקיימא לן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור חוץ מתלת. הנראה לי בזה שאין לאסור חצי שיעור בדבר הנזכר שיעורו בתורה בפירוש כגון טלטול די' אמות דילפינן (פ"ד דעירובין נ"א ע"א ומ"ח ע"א) משבו איש תחתיו (שמות טז, כט) כתחתיו. או אלפים אמה ממגרשי הערים (במדבר לה, ה) או ג' פרסאות מאל יצא איש

(שמות שם) דמחנה ישראל, דאם התורה התירה בהדיא לא מצינו שרז"ל יאסרוהו מפני חצי שיעור. ותחום אלפיים דשבת גזרו להרחקה ומצאו סמך עיין פרק ד' דעירובין נ"א (שם) ולולי דגזרו בפירוש היה מותר בפחות מג' פרסאות. ויש לנו ראייה נכונה מדברי הטי"ז ביו"ד ר"ש סימן קי"ז. [עי' בתשובה קמ"ב] (אף על פי דשם השגנו עליו יפה בגזירת ה' מ"מ פה יש לחלק בסברא זו).

וכן אין ענין חצי שיעור בדבר שאין לו עיקר כלל בתורה בלאו, כגון כל שיעורי טומאת אוכלים ומשקים ומת ונבילה ושרץ וכיוצא בהם דאסמכינהו בקרא דארץ חטה בפ' כיצד מברכין (ברכות מא ע"א) דאין דבריהם בענין איסור רק כך אמרו על פי אסמכתא וקבלו הלכה למשה מסיני, ובפחות ודאי לא. ואף על פי דיש בהם מלקות וקרבת כגון כהן ונזיר או נכנס למקדש מ"מ לא אמרו רז"ל השיעורים רק לענין דאין בהם טומאה בפחות וממילא לא בא לכלל מלקות וקרבת ודו"ק.

וכי קאמרינן שחצי שיעור הוא אסור מדרבנן לכולי עלמא ולר' יוחנן גם מדאורייתא כבריש פרק יוה"כ (יומא שם) ור' יוחנן שם (עד ע"א) יליף לה מקרא דכל חלב (ונראה דיליף מחלב לכל מידי דאסורא כמו דיליף לכל מיני אכילת איסורים מהא) היינו בדברים שעיקרן איסורין מדאורייתא רק רבנן קבעו בהו שיעורא למלקות או לקרבן אף על פי דאסמכוהו אקרא כגון ששיערו שיעור אכילה דקרא כזית וכהאי גוונא וכמו שאמרו בפ' כיצד מברכין (ברכות מא ע"ב) דשיעורין מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא או של הלכה למשה מסיני כמסקנת גמ' פרק יוה"כ (יומא) דף ע"ט ע"א לר' יוחנן גופיה באלו סבירא ליה לר' יוחנן דחצי שיעור אסור מדאורייתא דלא נתנו חז"ל שיעור רק למלקות או לקרבן וגם ריש לקיש דפליג מודה דמדרבנן מיהא אסור. ועיין בטי"ז (יו"ד) ריש סימן ק"ד במה שנתחבטו האחרונים על לשון רש"י ועיין עוד שו"ת ר"י מינץ סימן ט"ו (ד"ה ולענין חלב) דף ל"ד ע"א. וענין נדר דמפרש איסורו מה אסר על עצמו הוי ליה כמפורש שיעור איסורו בתורה ואין ענין לאסרו בפחות והוא הדין הכי נמי בנדון נדר שלא לילך פרס' הנ"ל.

13) איך הוא מוכיח שיש חילוק בין פסולת פהמה בחצי שיעור לבין חצי פסולת?

יב. ועיין בספר אישי ישראל על שבת, בסוגייתינו ד"ה "יצאות".

14) מה מהותה של עקירה בלבה, לפיטתו?

אישי ישראל

יצאות השבת שמים וכו'. והקשו החוס' דדיני הולאה ה' לשנות אחר פ' כלל גדול. ולע"ד המשנה זו היא כמו הקדמה למסכת שבת דלא ללמוד על ענינו ר"ל דיני הולאה יאל אלא על הכלל כולו בכל מלאכות שבת דלית חייב עד שיבא אחד עושה את כולה אבל העושה מקצתה וכן שנים שטעוהו פטורין. ויחא לי' לחנא להשמיטנו מידוע זה דוקא בהולאה ולא בשאר מלאכות. כגון בכביבת שתי אותיות ודאיגת שני חוטין כאחד כתב ודאיג את הראשון והשני את השני [דלכאורה מצינו דנכללין בסוג אחד בענין ידיעה לחי שיעור לקמן (דף ק"ה) בהכותב שתי אותיות בשתי העלמות ע"ש. וכן בענין עקירה והנחה לקמן (דף ק"ב) בזרק שתי אמות בשוגג ושתי אמות במזיד]. משום דעיקר קרא דכעשוה ולא העושה מקצתה לא חתי אלא בהולאה לאשוק עקירה בלא הנחה דכחא חזי מולאה כדפיש"י בפסחים (דף פ"ה). וכן משמע בחו' לקמן (דף ז"ג) ד"ה חד אכל כדכח אוח אחת ולורג חוט ח' חיו נקרא חזי מולאה רק חזי שיעור כמו בהולאה חוט ח' וחוט אחת בעקירה והנחה דהמולאה שנימה חדע דהא ר"ש ח"ל שבוטע (דף כ"ה) כ"ש למכות בימים הקדמונים רק דלית חזיה לבעי עליה רבנן. אלא חז"ל אבדו מה"ש תתחילא

שייך לעמותת תורה אחרי צבא
לו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
הצלחה בלימוד!

תשובות:

- (1) חצי שיעור היא איסור דיאורייתא (אך אין עליו חטאת).
- (2) איסור דרבנן (שבות).
- (3) מפורש שם שיש בזה איסור דיאורייתא.
- (4) משמע איסור דרבנן.
- (5) "שמא יעשה מלאכה שלימה". משמע שאין איסור עצמי בדבר, אלא רק דרבנן.
- (6) אין עדיין שם מלאכה על עקירה לכן אין איסור דיאורייתא כלל.
- (7) אם לא היה שם מלאכה, לא היו מצטרפים ב' חצאים לחיוב.
- (8) הוא אומר שהוצאת חצי שיעור לא חשיבא הוצאה".
- (9) במלאכות הללו פחות משיעור איננה מלאכה.
- (10) עקירה איננה שיעור הנכנס לגדר מלאכה.
- (11) -תופר תפירה אחת זה לא מלאכת תופר כלל. - מוציא חצי שיעור זה מלאכת הוצאה אך לא מחשבת (אין שיעור חשיבות אך עשה את המלאכה, ואם כן אסור דיאורייתא אך לא חייב קרבן).
- (12) לפי זה עקירה איננה שיעור המאפשר לפעולה להקרא מלאכה (ז"א החסרון הוא במלאכה ולא רק במחשבת).
- (13) אם חצי פעולה הייתה איסור דיאורייתא היה צריך לאסור גם העברת ב' אמות ברשות הרבים או הליכה חצי התחום.
- (14) עקירה בלבד זה חצי מלאכה ולא חצי שיעור ולא חצי לאיצטרופי ולכן לא אוסרים.

שבת סוגיה ד: הטעינו חברו

שבת דף ג ע"א-ע"ב

בעי מיניה רב מרבי הטעינו חברו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דילמא לא אי"ל חייב ואינו דומה לידו מאי טעמא גופו ניח ידו לא ניח אי"ל ר' חייא לרב בר פחתי לא אמינא לך אכי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה דאי לאו דרבי גברא רבה הוא כספתיה דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא השתא מיהת שפיר משני לך דתניא היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום והוציאן לחוץ משחשיכה חייב לפי שאינו דומה לידו.

א. למדנו כבר שמלאכת ההוצאה מורכבת מעקירה העברה מרשות לרשות ומהנחה.

1) *על איזה מן השלבים הללו עאל רב את רבי בענין הטעונו חברו (עקירה / הנחה)?*

2) *מה לדעתך הענין ההלכתי שבעקירה, האורט לכך שבלעדיו הוצאת חפץ בשבת לא נחשבת מלאכת שבת? הסבר ע"פ זה את ההבדל שבין עקירת גופו לעקירת חפץ.*

ב. נעיין בדברי התוספות ג ע"א בד"ה "עקירת" בדברי ר"י.

עקירת גופו כעקירת חפץ דמי או לא. נראה לר"י דהכי נמי מצי למיבעי לענין הנחה כגון שהוציא חפץ לר"ה ועמד שם לפרוש ולא הניחו ע"ג קרקע אם הנחת גופו הוה כהנחת חפץ או לא. וממתני דקתני או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ליכא למיפשט, דאיכא לאוקמא שהניחו ע"ג קרקע. וא"ת ואמאי לא פשיט ממתניתין (ד' יא ע"ב) דקתני לא יצא החייט במחטו שמא ישכח ויצא ואי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי אמאי לא יצא בה הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייתא וי"ל דאפי"ה אסרו רבנן.

3) *האם לא שייכת עאלת רב גם בעצירה בעלמא ללא הנחה על גבי קרקע?*

ג. נדייק את ענין ההנחה דממילא ממשנתנו מהמילים "או שנטל (העני) מתוכה והוציא, העני חייב".

מתניתין: יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא, העני חייב ובעל הבית פטור.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

4) דיין משט בצנין ההנחה דמילא והסבר למה רב לא שאל עליה.

ד. נעין שוב בדברי התוספות "עקירת".

5) למה לפי התוספות לרב לא ניתן לדיין מהמנה על הנחת אופו?

6) האם רב היה שואל את שאלתו (על עקירה דמילא) אם היה לו

ברור מהמנה הצני לא הניח על הקרקע (ואז מדובר בהנחה

דמילא)?

ה. נראה את הגמרא לקמן בדף ה' ע"א "דתניא אחרים אומרים וכו'", בענין אדם שזרק חפץ לחדרו בשבת

בר"ה וחברו תופס אותו בידו.

דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקבל חייב עקר ממקומו וקבל פטור. עמד במקומו וקבל חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא שמע מינה לא בעינן מקום ארבעה. ודילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן. והנחה נמי דילמא דפשיט כנפיה וקיבלה דאיכא נמי הנחה.

7) הוכח מהמשא ומתן שם על עקירה והנחה אינן שווים.

ו. נעין בדף ג' ע"א בדברי התוספות ישנים בשם רשב"א (הקדום).

ורשב"א פי' להנחה פשיטא ליה ואפי"ה בעי על עקירה כפריך לקמן דלמא הנחה לא בעי אבל עקירי בעי.

8) האם היתה הנחה על הקרקע במנה לשיטתו ולמה אין ללמוד מזה

לצנין עקירה?

ז. כדי להבין את החילוק שבין הנחה לעקירה נראה את דברי רש"י ב' ע"א בד"ה "שניהם פטורים", שם

במילים "וא"ת".

שניהם פטורין - שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחלה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שנים מדבריהם אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים. וא"ת שנים הן לכל אחד ואחד עקירה לעני ועקירה לבע"ה הנחה לעני והנחה לבע"ה לקמן פריך לה ומשני דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למימר שמא יגמרנה:

9) מה הצנין המחלף בין עקירה להנחה?

ח. נראה את דברי המהרש"א על התוספות ג ע"א ד"ה "עקירת".

עקירת גופו כו' דקתני או שנטל כו' ליכא למפשט דאיכא לאוקמא שהניח כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי תפשוט דהנחת גופו הוי הנחה מדחייב: העני שעקר מיד בעל הבית - אלמא הנחת חפץ ביד בעל הבית הוה הנחה. וכה"ג דקדקו התוספות לקמן לפירוש רש"י ואין לחלק דהתם הוה הנחת הגוף הנחה לגבי עקירה דבתרה ולא תפשוט מיניה בהנחת הגוף דבתר עקירה להוה הנחה מכל מקום תפשוט מרישא בנתן העני תוך ידו של בעל הבית דחייב דהוי הנחת הגוף דבתר עקירה הנחה. ויש ליישב דודאי הגוף המונח כבר הוי הנחה בין שנותן לתוכה בין נוטל מתוכה אבל בגוף ההולך עם החפץ איכא למבעי אי הוה הנחת הגוף כשעומד הנחה או לא עד שיניח החפץ בקרקע ודו"ק.

10) איך מסביר המהרש"א שאין לדייק מהמנה שהנחת אלפס היא הנחה?
(מה מה"א ומה המסקנה?)

ט. נעין בדברי רש"י ג ע"א בד"ה "ידו לא ניח" ובד"ה "גופו ניח" וכן בדברי התוספות שם ד"ה מאי.

רש"י ג ע"א

ידו לא ניח - הלכך כי הוציאה לא עקר מידי ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה.
גופו ניח - ע"ג קרקע והויא עקירה. ל"א ידו בתר גופו גרירא ל"ג דיתירא היא.

תוספות

מאי טעמא ידו לא ניח. נראה לר"י כלשון אחר דגרס ידו דבתר גופו גרירא בעי עקירה גופו לא בעי עקירה ולמאי דגרס נמי ידו לא ניח מפרש ר"י דהיינו משום דבתר גופו גריר רש"י פ"י ידו לא ניח ע"ג קרקע משמע אפי' הוא וידו במקום אחד ונתן לו חבירו לתוך ידו והוציא פטור ואין נראה דבכל ענין שהטעינו חבירו בין על כתפו בין על ידו והוציא חייב דהא קתני או שנטל מתוכה והוציא חייב אלמא הנחת חפץ ביד בע"ה שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה מדחייב העני שעקר מיד בע"ה וכיון דהויא הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו ממקום הנחה:

11) מה סוברת התוספות בצנין חפץ שמונה בידו fe אדמ, כאשר הוא
וידו ברשות אחת, האם הוא נחש מלח או עקור?

12) מה סובר רש"י בצנין זה לפי התוספות?

י. נעין עתה בראש יוסף, בחידושו על סוגייתנו.

בעי מני רב מרבי הטעינו כו' והוציאן לחוץ כו' עקירת גופו כו' ידו לא ניח גופו ניח לישני אחריו ידו בתר גופא גרירא כו' ה"ג התוספות, ד"ה מאי טעמא והנה לכאורה שלש שיטות בכאן א' כפי מה שהבינו התוספות ברש"י דוקא הטעינו ע"ג גופו הוא דחייב ביצא לחוץ

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ועקר גופו (הבדל יש בין יצא לחוץ בין הוציאן דמשמע שהוא בפנים רק הפירות הוציאן) לחוץ הא נתן חברו בידו אעפ"י שעקר גופו לחוץ לא מחייב דע"ג ידו לא הוי הנחה. דוקא ע"ג גופו, דגופו ניח ע"ג קרקע. וכנראה מתוספות ד"ה מאי טעמא שסיימו וכיון דהוי הנחה, כשעוקר גופו עם שבידו וכו' משמע לרש"י אף כה"ג לא מחייב. ולזה קשה מ"ש רש"י ז"ל ד"ה גופו ל"א בתר גופא גרירא ל"י לי דיתורא הוא והא א"א למגרסי דסותר למ"ש ידו לא ניח דמשמע דאפילו ידו עם גוף ברשות אחר ועקר גופו לחוץ לא מחייב ול"א דווקא ידו בתר גופא גרירא פטור הא לא"ה חייב (ועיין חה"ר בזה)

שיטה הב' דרש"י יודה כל שהטעינו לידו ויצא לחוץ דחייב הואיל ועקר גופו הוי כעקר חפץ אף שהיה בידו. רק היכי דהטעינו בידו ופשט ידו לחוץ והניח שם עג"ק, או פשט עני ידו לפנים ונתן בע"ה לתוך ידו והוציא ולא הניח לרש"י פטור (כמ"ש במשנה והוציא והניח) אע"ג דידו וגופו ברשות אחד היה לא אמרינן כשעקר ידו לחוץ הוה עקירה או כשהוצי' העני ידו להוי הנח', כיון דלא עקר רגליו כלל. עקיר' ידו לאו עקירה הוה אבל היכי שעקר רגליו אפילו הטעינו חברו לידו ויצא ברגליו לחוץ יודה רש"י דחייב. וא"ש דא"נ גריס ידו בתר גופו גרירא אין סתירה לידו לא ניח דהפירוש הוא כל שלא עקר רגליו בתר גופו גרירא כו'. אלא לישנ' יתיר' הוה. ולשון האיבעי ג"כ עקירת גופו כו' ולא מבעי רבות' יותר עקירת ידו מהו דהיינו שעומד בפנים ועקר ידו לחוץ והניח בחוץ מהו ש"מ דמפשט פשיט' לי דכה"ג פטור.

ושיטה ג' הוא שיטת התוספות דבאמת דמסיק ל"א ידו בתר גופו גרירא היינו דאיכא בינייהו בין ל"ק לל"ב דל"ק. בעינן דווקא עקירת גופו ממקומו לא עקירת ידו. ולל"ב כל שגופו בידו ברשות אחד הוה הנחה כשחפץ בידו וכשעוקר ידו לחוץ והניח בחוץ חייב. והתוס' הקשו לפירש"י ז"ל דאפילו נאמר דיודה רש"י ז"ל כשעוקר גופו ויוצא אפי' החפץ בידו י"ל שהטעינו חברו בידו חייב, אבל כשהטעינו לידו ועקר היד לחוץ לרש"י פטור. הא נטל העני מידו של בע"ה בהכרח דהוה הנחה ביד בע"ה ומינה דהוה עקירה כה"ג כשעקר ידו לחוץ והניח בחוץ. ולרש"י צריך לומר דודאי שאני כשעושה מעשה דהיינו שעני עוקר מיד בעה"ב ממקום ד' (דידו חשובה כד') או הניח ליד בעה"ב הוה הנחה ועקירה אע"ג דידו של אדם לא הוה הנחה ממש מ"מ מניח החפץ לד' או עוקר מד' משא"כ הטעינו חברו לידו והוציא ידו לחוץ לא עשה מעשה בגוף החפץ וגם לא עקר רגליו כלל רק בידו עקירת ידו לחוץ לא הוי עקירה כאמור.

יצא לנו דין חדש באם ראובן ושמעון ברה"י ופשט שמעון ידו לרה"ר וראובן עקר חפץ מרה"י והניח ליד שמעון ברה"ר נהפוך הוא לתוס' פטור ראובן דידו ברשות אחר בתר גופו גרירא ולא ניח כלל ולרש"י י"ל דחייב דשאני כשעושה מעשה בגוף החפץ א"כ ה"ה כה"ג נמי חייב ואי"ה בפרריי יבואר זה וא"י למה השמיטו הט"ו זה בשמ"ז והרי"ף והרא"ש הביאו דנ"מ נמי לדידן דאבעיין הוה בעי ליה דאפשד הטעינו חברו מותר להוציא ידו ולהחזירה כה"ג ושאני מתני' דאתעבידא מלאכה בינייהו עיין חה"ר ע"ב ידו מהו שתעשה כרמלית.

13) אלו ד' שיטות הוא אביא להבנת סודית'נא? איך הוא מ"ש את כ'
הלישנות לשיטת רש"י (בשיטה השנייה).

14) מה הנ"מ המהותית לשיטתו בין תוספות לרש"י (ע"פ הבנת התוספות).

15) למהבנת התוספות ברש"י למה הצני חייב כאשר עקר מ"ד בעה"כ הרי ידו לא נייח?

16) ה"דדר ע"פ זה לשיטת הראש יוסף ברש"י מתי החפץ שביד נחשב "לא נייח".

17) הסבר את הנ"מ לד"נא בין רש"י לתוספות, שהביא הראש יוסף בסוף דבריו.

תשובות

- (1) לפי הפשט, רק על עקירה.
- (2) עקירת חפץ ממקומו היא תחילת מחשבת ההוצאה ואם כן היא תנאי לכאורה במלאכת מחשבת. ואילו עקירת גופו היא עקירה דממילא.
- (3) לפי ר"י השאלה של רב היא גם בהנחה.
- (4) משמע שהנחה דממילא פשוט מן המשנה ששמה הנחה.
- (5) אין לדייק כי יתכן שהענייני הנחה על גבי קרקע.
- (6) לפי התוספות אם הנחה דממילא שמה הנחה אז גם עקירה דממילא שמה עקירה.
- (7) רואים משם שבהנחה אפשר לוותר על ד' טפחים ואילו בעקירה חייבים מקום ד' טפחים, ולכן עקירה והנחה אינם שווים.
- (8) במשנה לא הייתה הנחה על הקרקע אך דין הנחה שונה מדין עקירה.
- (9) עקירה יותר חמורה משום שהיא תחילת המעשה ולכן בה נאמר שצריך עקירה ממש ולא עקירת דממילא.
- (10) אין ראייה שהנחת הגוף שמה הנחה מזה שכאשר הענייני לוקח מידו של עשיר (והרי איננו עוקר מן הקרקע אלא מגופו) הוא עשה עקירה (וא"כ מוכח שהחפץ נחשב למונח כאשר אדם עומד עם חפץ בידו). אין להוכיח משם, משום שבגוף שעומד כבר, ודאי החפץ נחשב כמונח אצלו לגבי העקירה ממנו. אך לענייני הנחה שלאחר עקירה, אין הגוף שהולך ונעמד נחשב להנחה.
- (11) לפי התוספות חפץ שבידו של אדם נחשב מונח לגמרי.
- (12) פירוש רש"י "ידו לא נייח" על גבי קרקע משמע שידו תמיד לא נייח (החפץ אף פעם לא נחשב מונח עליה).
- (13) א. הבנת תוספות ברש"י שיש הבדל בין הנחה על היד לבין הנחה על הגוף. ב. רש"י מחייב בעקר רגליו אף אם החפץ מונח בידו אך פוטר אם הוציא את ידו והניח את החפץ או כשעניי (שהיה בחוץ הוציא את ידו והניח (כדין המשנה). ז"א העיקר הוא עקירת הרגליים וידו לאו עקירה. ג. שיטת התוספות אין הבדל בין ידו לגופו. ידו לא נייח כל שלא עקר רגליו אבל אם עקר רגליו זה נחשב לעקירה ז"א כל עוד לא עקר רגליו, ידו.
- (14) בהוציא ידו (עם חפץ שהטעינו עליו) והניח בחוץ לרש"י פטור (שלא הייתה עקירת גוף) לתוספות חייב שהרי כאשר הגוף והיד היו ברשות אחת ההנחה על היד היא גמורה וא"כ החפץ עקור לגמרי וכשמניחו בחוץ גמר מלאכה שלימה.
- (15) בעשה מעשה מודה רש"י.
- (16) רק אם אינו עוקר את רגליו או שאין אדם אחר עוקר מידו היינו רק אם הוציא הוא בעצמו את ידו והניח נחשב לא נייח.

שבת סוגיה ה: ידו של אדם ככרמלית

א. הגמרא דנה במעמד של חפץ (על פי התורה) כאשר הוא בידו של אדם הפשוטה ברשות אחרת (השאלה היא באיזו רשות נחשב החפץ).

שבת דף ג ע"ב

אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם אינה לא כר"ה ולא כרה"י לא דמיא מידו דעני כרה"י לא דמיא מידו דבע"ה בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמליי מי קנסוה רבנן לאהדורי לגביה או לא ת"ש היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותני אידך מותר להחזירה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ככרמלית דמיא ומ"ס לאו ככרמלית דמיא לא דכ"ע ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה ואיבעית אימא אידי ואידי למטה מעשרה ולאו ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסוה רבנן...

רש"י

אמר אביי פשיטא לי - ממתניתין דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נזקקת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים.

(1) מה שמצות דברי אביי "אינה" לא כר"ה ולא כרה"י" על פי רש"י.

(2) אמר כן מה פשוט לאביי בצנן היך כאשר היא בפנימ או בחוץ?

ב. נע"ן בפירוש ר"ח, בדברי הרשב"א שמסביר את שיטת ר"ח (וע"ן בהערה 86 בפירוש של הרב יאיר ברונר על חידושי רשב"א). (אנו נתעלם מהבעיה בגרסאות בר"ח ונלך אחר פרשנות רשב"א בר"ח).

ר"ח שבת ג ע"ב

אמר אביי ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ שאילו היתה כרשות היחיד לא היה בעה"ב הנוטלו מתוכה חייב. ועוד אילו היתה כרה"י לא נתחייב העני הנוטלו מתוכה והוא בבית חייב וכיון דאמר אביי ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"י הוצרך לשאול מהו שיתחייב ידו ככרמלית ואם הוציאה בשבת בחפץ. מותר לו להחזירה כיון שלא הניח החפץ אי לא.

חידושי הרשב"א שבת ג ע"ב

ור"ח ז"ל גרס איפכא כרשות הרבים לא דמיא מידו דבעל הבית כרשות היחיד לא דמיא מידו דעני, כלומר פשיטא לי דידו בתר גופו גרירא כדאמרן בין שפשוטה לרשות הרבים בין שפשוטה לרשות היחיד ולעולם אינה בטלה לגבי הרשות שפשוטה שם, אלא הא מבעיא לי

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

אם הוציאה מלאה פירות אם היא כרשות לעצמה ותהא ככרמלית או נגררת לעולם בתר גופו ומותר להחזירה אצלו. וקשיא לי לפשוט ממתניתין דקתני פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה בעל הבית פטור, ופטור אבל אסור קאמר דפטורי דאית בהו מעשה ניהו כדאמרין לעיל, אלמא ידו של בעל הבית שפשוטה לרשות הרבים ככרמלית היא ואסור להכניסה אצלו. וליתא דהתם משום דאיתעבידא מלאכה היא דזה עוקר וזה מניח ולא משום שתעשה כרמלית. ותדע לך דהא פשט העני את ידו לפניו בודאי אינה נעשית כרמלית ברשות היחיד דרשות היחיד עולה עד לרקיע ואפילו הכי אסור, אבל הכא שהוציאה מלאה פירות מבעוד יום קא מיבעיא ליה אם נעשית כרמלית, ודוקא להחזירה אצלו הא לטלטל ברשות הרבים מותר כדתנן בפרק בתרא דעירובין (צ"ח ב') עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד.

מי קנסוה רבנן לאהדורי לגביה או לא. כתבו בתוספות דלא גרסינן קנסוה דהא בסמוך דמוקמינן דלאו ככרמלית דמיא אפילו הכי אמרינן דאם הוציאה משחשיכה קנסוה להחזירה, אלא הכי גרסינן מי אסרו להחזירה, דאע"ג דשרי לטלטולי ברשות הרבים כדתנן התם, מכל מקום עבדוה ככרמלית לענין רשות שאינו הוא שם שדומין יותר שתי רשויות, דנפקא מינה דאם הוציאה בשוגג מבעוד יום אסור.

שם הערה 86 של הרב יאיר ברונר:

רבינו מבאר דברי הר"ח דאביי פשיטא ליה דידו של אדם לא כרה"י וכו'. היינו כשהיא ברשות אחרת אין ליד דין אותה רשות שהיא בתוכה ומותר להחזירה. דבפשט העני ידו לפניו ונטל בעה"ב מתוכה פטור העני, ואם היה אסור להחזירה אז היה העני חייב, דהרי כהכניס מרה"ר לרה"י. כך מבארים בעה"מ הרמב"ן, תוספות הרא"ש, הר"ן (בחידושי הריטב"א), ובחידושים המיוחסים לר"ן, וע"ע בפנ"י. אלא שבר"ח שלפנינו איתא: ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ, שאילו היתה כרה"י לא היה בעה"ב הנוטל מתוכה חייב. ואין זה כביאור הראשונים וצ"ע.

(3) האם ר"ח פירש כרה"י?

(4) על פי זה הדבר האם הי' מתבטלת ברשות בה היא נמצאת לאא"י -

צ"ע רש"י וצ"ע ר"ח-רשב"א.

ג. נע"ן עתה במשנה במסכת עירובין צח ע"ב ("עומד אדם וכו'"), בענין הראשון של המשנה.

עירובין צח ע"ב

משנה: עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות: לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד וכן לא ירוק רבי יהודה אומר אף משתלש רוקו בפיו לא יהלך ארבע אמות עד שירוק: גמרא מתני ליה רב חנינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב לא יעמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים אמר ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר.

5) מה לדעתך מצמד החפץ שנקר ברשות הרבים כאשר האדם ברשות

היחיד?

6) הסבר למה יש לכאורה מנה ראיה לשיטת רש"י (להבנת רש"א) נדד

שיטת ר"ח ורש"א.

ד. נראה את דברי התוספות ג ע"ב ד"ה "מהו".

תוספות ג ע"ב

מהו - שתעשה ככרמלית. כגון שהוציא ידו מלאה לחוץ ולא הדורה אבל בע"א (בענין אחר) לא דהא תנן בפרק בתרא דעירובין (ד' צח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ולא הויא כרמלית אלא לענין רשות שהגוף שם שדומה יותר לשתי רשויות.

7) נסה לתרץ את שיטת ר"ח ורש"א - השתמש בעקרון הנלמד מדברי

התוספות אצלנו ד"ה "מהו".

ה. נע"ן בדברי המאירי על הסוגיה.

בית הבחירה למאירי שבת ג"ב

אסור לו לאדם להוציא ידו מלאה פירות לרה"ר אפי' דרך חלון ולמעלה מ"י שהוא אויר מקום פטור כדי שיתרחק מן העבירה שמא ישכח ויבא לידי איסור שבת אם בשוגג אם במזיד אם יפלו הפירות מידו לרה"ר או שמא יניחם הוא או יכניסם לחצר אחרת שכנגדה שרה"ר באמצע ואפי' היתה מלאה מבעוד יום שלא היתה עקירתו באיסור או שעקר בשבת ולא נתכון בשעת עקירתו להוציאן לחוץ בכלם אסור לכתחילה :
שכח והוציא ידו מלאה לחוץ על דעת להניח לרה"ר או להכניס לחצר אחרת הן שבצדה דרך רה"ר מפתח זה לפתח שבצדו או שכנגדו ורה"ר באמצע אפי' עקר משחשכה ונזכר קודם שיכניס או יניח והרי ידו תלויה באויר רה"ר מותר לו להחזירה לאותה חצר שהוציאה משם ואפי' הוציאה באויר שלמטה מעשרה שמאחר שלא נעשית מחשבתו אין לחוש שירגיל בכך ועוד שאם לא תתיר לו כן שמא ישכח ויניח ויבא לידי חיוב חטאת אבל לא לחצר אחרת שבצדה אע"פ שסמוכה לה ואין רה"ר באמצע הואיל ודרך רה"ר הוא צריך להכניסה לשם ואין צריך לומר הנחה ברה"ר או הכנסה לחצר שכנגדה שרה"ר באמצע שהרי כל אלו הם כמי שהשלים מחשבתו הואיל ולא החזירה אצלו ואפילו כיון מזו לזו אסור לו להחזירה לאחרת שכל שאינו מחזירה אצלו דומה כמשלים מחשבתו ואין צריך לומר שבמקום שכיון לו אסור אע"פ שאין שם חיוב חטאת הואיל ונזכר שהרי מ"מ השלים מחשבתו לגמרי ומה שאמרו בסוגיא זו הכא איתעבידא מחשבתו פירושה אפי' כיון לזו והניח לזו והענין שהשלים מחשבתו בפניו או שמ"מ דומה להשלמת מחשבתו הואיל ואינו מחזירה אצלו כמו שפירשנו.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ואם הוציא במזיד אף להחזירה אצלו אסור קונסין אותו ותהא ידו תלויה ועומדת עד שתחשך ואין לחוש שמא יניח ויבא לידי איסור סקילה שכל שבלבו כן נוח לו להחזירה על כרחנו משיבא לידי איסור סקילה ודבר זה פירשוהו גדולי הפוסקים והמחברים אפי' בלמעלה מעשרה והרבה מפרשים כתבוה דוקא למטה מעשרה הא למעלה מותר אפילו הוציאה במזיד ומ"מ כל שהוציאה מבעוד יום מותר להחזירה אצלו אין מזיד שמבעוד יום חמור משגגת שבת:

למדת שידו של אדם נידונת ככרמלית וא"ת משנתנו היאך עני ועשיר מתחייבים על הוצאה דרך ידם והרי היא הוצאה מרשות לרשות דרך כרמלית לא אמרו לדונה ככרמלית להקל אלא להחמיר ואע"פ שבמשנתנו היינו למדים כן בהוצאות שאמור בהן פטור אבל אסור שאם אינה ככרמלית אסור למה אין זה כלום שלא אמרוה אלא כשנעשית כל המלאכה מיהא על ידי שניהם אבל בשלא נעשית כל המלאכה לא למדנו עד שבאה שמועה זו ללמדנו שכן:

מכאן כתבו קצת מפרשי' באלו התולין מיני פירות או שאר אוכלין בחלונותם מבחוץ אפי' למעלה מעשרה הואיל ואויר רה"ר מהלך תחתיו ויכול לבא לידי איסור שבת אם יתלה לשם דבר ויפול מידו לרה"ר כגון מיני פירות שנושרין מאליהן אסור לו להתעסק לשם ליטול מהם הא אם כרמלית עוברת תחתיו מותר שאין מחמירין בגזירה כל כך.

8) אם היד היא ככרמלית אז איך הצני' מוציא, *fenf*, חייב? הרי לא צ"ע איסור דאורייתא?

1. נראה את דברי התוספות ג ע"ב ד"ה מ"י על משמעות הגדר "ידו ככרמלית".

תוספות ג ע"ב

מי קנסוה רבנן לאהדורה. נראה לר"י דגרס מי אסורו ולא גרס מי קנסוה דלקמן בסמוך כי מוקמא דלאו ככרמלית דמיא אמרינן דאסור להחזירה משום קנס ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא ונ"מ דאסור בשוגג מבעוד יום.

9) והסבר את ה' ה3דדית (כרמלית או קנס).

2. נעיין בשו"ע או"ח סי' שמז המביא את הדינים הנלמדים מן המשנה.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמז סעיף א

מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, או איפכא, אבל פשט ידו לפנים, וחפץ בידו, ונטלו חבריו העומד בפנים, או שפשט ידו לחוץ וחפץ בידו ונטלו חבריו העומד בחוץ, שזה עקר וזה הניח, שניהם פטורים אבל אסור לעשות כן מדרבנן. ואם פשט ידו לפנים וחפץ בידו והניחו לתוך יד חבריו העומד בפנים, או שפשט ידו לפנים ונטל חפץ מתוך יד חבריו העומד בפנים והוציאו לחוץ, שנמצא שהעומד בחוץ לבדו עקר והניח, הוא חייב וחבריו פטור אבל אסור, ואפי' אם העומד בחוץ הוא א"י, אסור מפני שהוא כנותנו על מנת להוציא. והוא הדין להוציא ידו לחוץ והניחו ביד חבריו העומד בחוץ,

או שנטל מיד חבריו העומד בחוץ, והכניס בפנים, שהעומד בפנים חייב שהוא עקר והניח, והעומד בחוץ פטור אבל אסור.

10) האם ניתן ללמוד מן המשנה דין אדם בודד עשה עקירה ללא הנחה?

ח. נראה את דברי הרשב"א ג ע"ב במילים "ה"ג רש"י" ושם במילים "וקשיא לי לפשוט וכו'".

הכי גריס רש"י ז"ל: אמר אביי ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד וכו' כרשות היחיד לא דמיא מידו דבעל הבית כרשות הרבים לא דמיא מידו של עני ופירש דאינה כרשות שהגוף עומד שם לבטל רשות שהיא פשוטה שם, בין שהיא פשוטה לרשות הרבים והוא ברשות היחיד בין שהיא פשוטה לרשות היחיד והוא עומד ברשות הרבים, כרשות הרבים לא דמיא מידו דעני שפשוטה לרשות היחיד ואפילו הכי נטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה פטור, ואי חשבת ליה כרשות הרבים שהגוף עומד שם היה חייב, וכן לפשט בעל הבית את ידו לחוץ. ואינו מחוור. חדא, דפשיטא שאין היד הפשוטה לרשות היחיד חולקת רשות לעצמה שתעשה רשות הרבים. ועוד, שהבעיא דאיבעיא ליה אם תעשה כרמלית אינה מענין הפשיטות, דידו אינה נגררת אחר הגוף לחייב הנותן בתוכה והנוטל ממנה אבל לענין חזרתה אצלו אינה כמחלקת ממנו, ואין הבעיא אלא אם היא כמחלקת ממנו להחזירה אצלו.

וקשיא לי לפשוט ממתניתין, דקתני פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה בעל הבית פטור, ופטור אבל אסור קאמר דפטורי דאית בהו מעשה ניהו כדאמרינן לעיל, אלמא ידו של בעל הבית שפשוטה לרשות הרבים ככרמלית היא ואסור להכניסה אצלו. וליתא דהתם משום דאתעבידא מלאכה היא דזה עוקר וזה מניח ולא משום שתעשה כרמלית. ותדע לך דהא פשט העני את ידו לפניו בודאי אינה נעשית כרמלית ברשות היחיד, דרשות היחיד עולה עד לרקיע ואפילו הכי אסור, אבל הכא שהוציאה מלאה פירות ואפילו מבעוד יום קא מיבעיא ליה אם נעשית כרמלית ברשות הרבים. ודוקא להחזירה אצלו הא לטלטל ברשות הרבים מותר, כדתנן בפרק בתרא דעירובין (צח, ב) עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד.

11) הסביר למה על פי דבריו לא ניתן ללמוד דין אדם בודד עשה עקירה ללא הנחה.

ט. נעייך עתה בעצם גזירת כרמלית ונתחיל עם דברי המשנה ברורה סי' שמז סק"ד ובשער הציון שם.

משנה ברורה סימן שמז ס"ק ד

(ד) אבל אסור - הטעם כנ"ל וה"ה אם עשה אדם אחד רק עקירה או הנחה לבד ג"כ אסור מדרבנן.

שער הציון

כן מוכח בגמרא ג ע"ב

12) מניין לאשה ברורה להוסיף דין זה (איסור חצי מלאכה) על המשה, האם יתכן לאמר דבר זה ע"פ הרשב"א?

13) מניין לאשה ברורה שיש איסור עצמי?

י. נעניין בשו"ע סי' שנה סעיף א בדברי הרמ"א. ונעניין במרדכי בתחילת פרק הזורק (ק ע"ב). וגם במשנה ברורה סי' שנה סק"ט שמסביר את טעם ההיתר.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שנה סעיף א

הגה: ועניין לקמן סוף סימן שני. שתי ספינות זו אצל זו אסור לטלטל מזו לזו אלא א"כ קשורות זו בזו או א"כ הם גבוהים מן המים י, וצריכים לערב ביחד אם הם של שני בני אדם (מרדכי פרק הזורק).

מרדכי שבת ק ע"ב

ספינות קשורות זו בזו כו' ואם אינם קשורות אע"פ שמוקפות, אין מטלטלין מזו לזו וכגון שאין הספינות גבוהות מן המים י' טפחים דאם גבוהות קא מפיק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור ושרי אפילו לרשות הרבים בינתיים.

משנה ברורה סימן שנה ס"ק יט

גבוהים מן המים עשרה - דאז מותר אפילו אינם קשורות משום דקמטלטל מרה"י לרה"י דרך אויר מקום פטור ואע"ג דמושיט אסור בדיוטא אחת אפילו למעלה מ"י כמ"ש בסוף סימן שמי"ז הכא איירי בשתי דיוטות זה כנגד זה דאפילו למטה מ"י הוא רק איסור דרבנן ולמעלה שרי לגמרי להושיט או דאיירי בזורק.

14) מה טעם ההיתר אצל ל"י טפחים?

יא. נראה עתה את משנה ברורה בסי' שנה סק"ז, ואת באור הלכה סי' שנג ד"ה "בכל גווני".

משנה ברורה סימן שנה ס"ק יז

אלא א"כ קשורות - דכשאינן קשורות אע"פ שהן סמוכות זו לזו מ"מ עשויות להתרחק זו מזו ונמצא כרמלית מפסקת ביניהן וחיישינן דילמא נפיל ואתי לאתויי מכרמלית לרה"י ומטעם זה אפילו שתי הספינות שהם של אדם אחד ג"כ אסור ויש מתירין אם הם של אדם אחד דלא חיישינן דילמא נפיל וכו' ורק בשהם של שני בני אדם אסורין כשאין קשורות זו בזו דכיון שעשוין לנוד ולהתרחק זו מזו לא מהני עירוב שיערבו ביניהן. איתא בגמרא דקשורות חשוב אפילו ע"י חוט ובלבד שיהא חוט חזק שיוכל להעמידן שלא יתפרדו זו מזו.

ביאור הלכה סימן שנג

בכל גונו - עיין מ"ב והנה כל הסעיף מיירי בלמעלה מעשרה וכמ"ש במ"ב ואם הוא למטה מעשרה לענין כרמלית עיין בסוף סי' שמ"ט במ"ב ובבה"ל דשייך ג"כ לענינו.

15) מה טעם האיסור דרך כרמלית מתחת ל' טפחים?

יב. נענין בחזון איש הלכות עירובין סי' לד סק"ז.

חזון איש עירובין סי' לד סק"ז

וכל מש"כ במ"ב בזה אינו מובן שכחב בס"ק י"ז פלוגתא אחרונים ז"ל אי מותר באינן קשורות כשהן של אדם אחד, ולמטה מי, וכתב טעם פלוגתאן אי חיישינן דלמא נפל, ותמוה מאד דאי חיישינן דלמא נפל אין חילוק בין למעלה מי ובין למטה מי, כדאמר בשבת צ"ז א' לימא תיהוי תיובתא כו' אע"ג דהוא למעלה מי, וע"כ מדשרינן למעלה מי לא חיישינן דלמא נפל, ומ"מ למטה מי אסור כמש"כ במרדכי משום דקמטלטל מרה"י לכרמלית, ואף שאין עושה הנחה בכרמלית אסור.

16) האם הוא מקבל את טעם ה"ה?

יג. נענין עתה בחזון איש עירובין סי' לט סק"ט, ובדברי הליכות יצחק שבת סימן ה, שמבאר את כל העניין.

חזון איש עירובין סי' לט סק"ט

יט) שו"ע סי' שני"ג א"א אבל אם היתה כרמלית עוברת ביניהן מותר בכל גונו, עי' במ"ב בבה"ל ד"ה בכל גונו, דזה דוקא למעלה מי אבל למטה מי הרי איכא עקירה מרה"י לכרמלית ואף דליכא הנחה י"ל דאסור, וכ"מ במרדכי שהביא הרמ"א סי' שני"ה א"א וכמש"כ לעיל סי' ל"ד סק"ז, ואם נושא בידו או בצלחתו אף למעלה מי הוי כלמטה מי דהא במוציא מרה"י לרה"י כשנח גופו ברה"י אף שהחפץ למעלה מי חייב כדאמר שבת צ"ב א', צ"ז א', ומ"מ כשמעביר מרה"י לרה"י דרך כרמלית הוי שבות דשבות כמו שהאריך בזה במ"ב סי' שמ"ט, דיש מקום להקל לצורך מצוה.

הליכות יצחק שבת סימן ה

בסי' שני"ג מובא שאסור לזרוק מרה"י לרה"י דרך ר"ה שמא יפול א"כ בודאי שלא יפול. והנ"מ כשיש ר"ה ביניהם אבל אם כרמלית עוברת ביניהם מותר. וכתב במ"ב (סק"ג) דהנ"מ דוקא למעלה מי אבל למטה מי גם בכרמלית אסור. וכתב ע"ז בחזו"א (צ"ה סק"ז) דאם החשש משום שמא יפול מ"ט מותר בלמעלה מי, ניחוש שמא יפול למטה. אלא מבאר חזו"א דטעם האיסור לזרוק מרה"י לרה"י דרך ר"ה דכיון שהיתה עקירה מרה"י אסירא גם בלא הנחה. ומוסיף חזו"א דמצינו כן בשו"ע סי' שני"ה. והיינו לענין ב' ספינות סמוכות ואינן קשורות זו לזו אסור להעביר מאחת לחברתה. וכתב ע"ז רמ"א דהנ"מ כשאנו גבוה י'. ובמ"ב וילה"ר מגוף הסוגיא, דיש להקשות לפמשנ"ת דיש איסור בעקירה שלא היתה עמה

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

הנחה כלל וכמשי"כ מ"ב וחזו"א, א"כ מה נסתפקו בגמ' ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית מי קנסוה רבנן לאהדרוי לגביה או לא, תיפוי"ל שאסור להחזירה משום שכשיחזירה יעשה הנחה בלא עקירה דאסירה בעקירה בלא הנחה דמאי שנא, וכבר העירו בזה. ועוד דאשכחן שאסרו גם שהוציאה מבעו"י, וכתב בתוס' הרא"ש בטעם האיסור לפי שלא החזירה קודם חשיכה, ואף כשהוציאה בשוגג קנסו לפי שהיה לו להחזירה. וזה הרי ודאי כבר איסור מחודש שאינה בכלל איסורא דמתני' דזה עוקר וזה מניח. וצ"ב מהו היסוד להך איסורא. ומצאתי במאירי כאן שכתב וז"ל אסור לאדם להוציא ידו מלאה פירות לר"ה אפילו דרך למעלה מ"י שהוא אויר מקום פטור כדי שיתרחק מן העבירה שמא ישכח ויבא לידי איסור שבת אם יפלו הפירות מידו לר"ה אן שמא יניחם הוא, ואפילו היתה מלאה מבעו"י שלא היתה עקירתו באיסור או שעקר בשבת ולא נתכוין בשעת עקירתו להוציאן לחוץ בכולם אסור לכתחילה. עכ"ל. ומבואר שכל זה נאסר כדי שיתרחק אדם מן העבירה. וא"כ זה איסור מחודש משום שנראה כמזלזל באיסור שבת ואינו ענין לאיסורא דמתני' בזה עוקר וזה מניח. ומה"ט קנסוהו כדי שיתרחק מן העבירה. ונמצא לפי"ז שהיסוד להך איסורא הוא בזה גופא ששנינו שקנסוהו א"כ נכלל בזה שאין ראוי לעשות כן, ובקנסוהו גופא (סקי"ז) נסתפק אם טעם האיסור שמא יפול למטה ואתי לאתויי מכרמלית לרה"י. ואח"כ (בסקי"ט) ביאר טעם ההיתר למעלה מ"י משום דקמטלטל מרה"י דרך אויר מקום פטור. והקשה חזו"א דאי חיששין שמא יפול אין נפק"מ בין למעלה מ"י ללמטה מ"י. אלא ודאי דבשאינו גבוה י" אסור גם בלא חשש שיפול משום שיש כאן עקירה מרה"י בלא הנחה. ונמצא לפי"ז שהמרדכי שממנו הביא הרמ"א את דינו הוא מקור למשי"כ מ"ב לאסור עקירה בלא הנחה. ומ"מ חזו"א כתב כן לאסור עקירה גם בלא הנחה רק בדרך אפשר. ולא פשיטא ליה כן כמו שכתב מ"ב דכן מוכח בסוגיין מונח המקור לאיסור מחודש זה. וכיון שאין איסור זה משום גדרי עקירה והנחה לכן שייך לאסור אף מבעו"י ובשוגג כדי שלא יזלזל באיסורא דשבת, ובדיעבד אסור להחזירה משום שקנסוהו. ושוב לק"מ מה שהקשינו דמה הספק אי קנסוה דלא לאהדרוי תיפוי"ל משום דההנחה עצמה אסורה, דכל עיקר האיסור בעקירה והנחה בכח"ג משום הך דקנסוה הוא, ומשם למדנו איסורו, ואין כאן איסור אחר מחוץ להך דקנסוהו, וא"כ כשנסתפקו בגמ' בהך איסורא גופא נסתפקו אם יש איסור בהנחה בכח"ג. ונמצא לפי"ז שכשהמחבר כתב שבכרמלית לא קנסוהו ממילא נכלל בזה דלא אסרוה, דכל עיקר הך איסורא מהך דקנסוהו הוא דילפינן לה, וכל שלא אשכחן שקנסוהו אין לנו מקור לומר שאסרוה. וא"כ נלמד מדברי המחבר שאף לכתחילה מותר לעקור לכרמלית כשאין דעתו להניחה שם. ואדרבא היא הנותנת, דכמשנ"ת דהך איסורא אינו מגדרי מלאכת הוצאה כלל, ואין בו משום סרך מלאכה בודאי צריך להיות שבכרמלית אין לאסרו דהו"ל כגזירה לגזירה, וכמשנ"ת.

17) א"כ הא נדדיר את האיסור?

י. נראה את דברי הרמב"ם הלכות שבת פרק יג הלכה כ

רמב"ם הלכות שבת

שכח ופשט ידו והיא מלאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה וזכר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רה"ר מותר להחזירה אליו לחצירו, אבל להכניסה לאותה

החצר השניה אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה, ואם הוציא ידו במזיד הרי זה אסור להחזירה אצלו אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך.

18) הוכח מדבריו "כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה" יש איסור
על דבריו (הוא אסור להחזירה אצלו אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך).
כך אתה יכול לראות.

10. נענין בבאר היטב סי' רסו סק"ו, בשם עבודת הגרשוני סי' קיד.

באר היטב סימן רסו סק"ו
ועי' בתשובת עבודת הגרשוני סי' קיד דמתיר שם לעני העומד בחוץ בכרמלית ובעל הבית
פושט ידו לחוץ ויטול העני ממנו ע"ש א"כ לפ"ז ה"י מועיל הושטה שתקח אשה אחרת מידה
ומנהג ישראל תורה שאין עושין זה ע"י א"י רק לעשות ע"י הושטה מרה"י לכרמלית ועי' יד
אהרן נסי' שמ"ז שחולק על עבודת הגרשוני וכתב דבר קשה להתיר דהרי מצינו בכמה
דברים שאסרו גזרה לגזרה דאמרינן כולה חדא גזרה...

19) ולכאורה יש להאריך נ"ח איסור ע"י דבריו לעקור מרה"י אלא
תוק ר"ה אלא תוק כרמלית יש כאן לכאורה גזירה לעזירה?

20. נראה עתה את דברי חידושי הריטב"א שבת צד ע"ב בד"ה "ואפילו לרי יהודה" ושם "ונראה מכאן
שלא התירו וכו'".

חידושי הריטב"א מסכת שבת
ונראה מכאן שלא התירו שלא לכבוד הבריות להוציא לכרמלית אפי' בדרך מלאכה שאינה
צריכה לגופה שאינו אלא איסורא [דרבנן], ושמעין מינה דה"ה דכל שאסור להוציא לרשות
הרבים מדרבנן אסור להוציא לכרמלית ולא חשבינן לה גזירה לגזירה, ולא דמיא להיא
דלא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד דאמר רבא (לעיל י"א ב') דכרמלית
מותר, דשאני הכא דיש בהוצאה זו עיקר שבות דרבנן מיהת ובהוצאה דרבנן הוא עסוק, מה
שאינן כן [התם שאין] בו במה שעושה שום דמיון מלאכה, ואפי' כשעומד ברשות הרבים
ושותה ברשות היחיד, אלא שחששו לשמא יוציא הכלי לחוץ, ובהא סבר רבא דבכרמלית לא
גזרינן, וכן עיקר.

20) למה אין גזירה לעזירה?

21. נענין שוב בדברי ההליכות יצחק ונראה איך הוא מסביר שלא כדברים הללו.

21) מה דין הכרמלית?

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

תשובות:

- (1) המשמעות שהיא שהיד אינה נזרקת אחר הגוף.
- (2) היא לא תופסת את הרשות בה היא נמצאת אך היא מקום פטור.
- (3) ר"ח לא פירש כרש"י שפשוט שהיד לא נגררת אחר הגוף אלא השאלה היא מה בכלל הרשות של ביד (כאשר איננה ברשות הגוף).
- (4) לפי רש"י לאב"י היד בטלה כלפי הרשות בה היא נמצאת. לפי רשב"א קיים ספק בעניין דין היד. ז"א לא פשוט דין היד כאשר היא בפנים והגוף בחוץ – איננה כרשות היחיד וגם לא כרשות הרבים.
- (5) החפץ נחשב כרשות הרבים ולא כרשות היחיד, ולכן אין איסור להעביר אותו פחות מד' אמות.
- (6) ברור שהחפץ נחשב כרשות הרבים כאשר היד בחוץ והגוף בפנים.
- (7) ביחס לרשות הרבים החפץ נחשב כרשות הרבים אבל ביחס לרשות בו הגוף איננו לא כאותה רשות ולא כרשות האחרת.
- (8) לא תיקנו כרמלית לקולא אלא רק לחומרה.
- (9) אם השאלה היא האם היא כרמלית לכאורה לא מדובר בקנס אלא משום שידו של אדם כאשר היא איננה ברשות הגוף, איננה לא כרה"י ולא כרה"ר זהו גדר "כרמלית" (כפי שמוסבר ברש"י שהיא נעשית רשות אחרת) ואז חלים עליה כל דיני כרמלית. או שמא השאלה היא סתם האם קנסו להחזירה בלי קשר לכרמלית (ובסוף דברי התוספות שעצם הקנס הוא שעשאוה ככרמלית).
- (10) לכאורה אי אפשר ללמוד מן המשנה דין האדם הבודד והאיסור במשנה הוא רק כאשר שניים עשאוה.
- (11) עשה חילוק בין גזירת כרמלית לדין המשנה של שניים שהוציאו.
- (12) מן המשנה לומדים שיש איסור רק כאשר אתעבדה מלאכה (היינו שניים שעשו מלאכה שלימה) ולא כאשר אחד עשה לבד. ואם כן גזירת כרמלית היא משום שאין איסור עצמי על פי המשנה.
- (13) המשנה ברורה למד מסוגיית כרמלית שיש איסור לעשות עקירה לבד אף ללא הנחה.
- (14) מעל לי' טפחים כאילו מעביר דרך מקום פטור.
- (15) הטעם שמא יפיל ואם כן אין איסור עצמי בעקירה ללא הנחה אלא רק חשש שמא יעשה הנחה.
- (16) הוא לא מקבל את טעם שמא יפול שהרי לטעם זה היה צריך לחשוש גם למעלה מ' טפחים.
- (17) זהו איסור עצמי והמקור הוא המרדכי.
- (18) הוא חשב לעקור מרה"י על מנת להניח ברה"י ואם לא היה איסור עצמי לעשות חצי מלאכה לא היה צריך לגזור שמא יגמור את מחשבתו שהיא מותרת.
- (19) הוא מתיר משום שלכאורה יש כאן גזירה לגזירה.
- (20) כל מה שגזרו שלא להוציא לרה"ר גזרו גם שלא להוציא לכרמלית אין כאן גזירה לגזירה.
- (21) הוא מוכיח שלכרמלית מותר.

שבת סוגיה ו (ד ע"א – ע"ב): מקום ד' על ד'

שבת ד ע"א – ע"ב

פשט העני את יד אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ארבעה על ארבעה דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי לה רבה דבעי רבה למטה מי פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי דברי הכל פטור ודכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מי פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי דברי הכל חייב מאי טעמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא הא לא קשיא בתר דאיבעי הדר איפשיטא ליה דסבר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא אלא אמר רב יוסף הא מני רבי היא הי רבי אילימא הא ר' דתניא זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרים התם כדבעי למימר לקמן כדאביי דאמר אביי הכא באילן העומד ברה"י ונפו נוטה לרה"ה וזרק ונח אנופו דר' סבר אמרי' שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו אלא הא ר' דתניא זרק מרה"ר לרה"י באמצע ר' מחייב וחכמים פוטרים ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' שתיים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה ע"ג מקום ד' על ד'...

א. נע"ן במשנה צו ע"א בד"ן הושטה וכן נראה את דברי התוספות ג ע"א ד"ה "בעשותה" מהמילים "ובירושלמי פרק הזורק".

שבת צו ע"א

מתניתין. הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות היחיד חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלויים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין.

תוספות ג ע"א

ובירושלמי פרק הזורק אהא דתנן שתי גזוזטראות ברשות הרבים כו' היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב אמר רב חמא בשם ר' מיישא ובלבד על ידי ב' ופריך בכל אתר אמרת ב' שעשאוה פטורין וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלויים והשתא מה בכך שהיתה במשכן מ"מ הוי ליה לפטור מושיט כיון דשניהם עושין אותה ונראה לר"י דבמושיט אין זה עוקר וזה מניח אלא המושיט עשה עקירה והנחה ולא קשיא ליה בירושלמי אלא

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

אמה שאינו פטור ובכל מקום על ידי חברו פטור [טפ] כגון ב' שעשאוה וכאן אינו מתחייב אלא על ידי חברו:

(1) ד"ק מדברי התוספות מדברי הירושלמי מהו אופן ההושטה.

(2) על פי זה מה קשה על שאלת האמרא ("והא קצין עקירה וכו'")?

ב. נעין בדברי התוספות ד ע"א ד"ה "והא", ונראה את דברי הפני יהושע עליהם (שבת ד ע"א).

תוספות

והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'. אומר ר"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן ועוד אומר ר"י דאל יצא איש ממקומו משמע דקאי נמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ דרשינן בעירובין (פ"א ד' יז:) דאל יצא אל יוציא אע"ג דפשיטא דקרא קאי אמקומו של אדם דהיינו ד' אמות מ"מ משמע נמי מקום החפץ ואין מקום חשוב בפחות מד'.

פני יהושע

בתוספות ד"ה והא בעינן כו' אומר ר"ת דאין רגילות כו' ומסתמא כן היה במשכן כו'. ואע"ג דבמושיט סתמא דמילתא הכי הוא וכן היה במשכן כמו שכתבו התוספות לעיל (דף ג' ע"א) בד"ה בעשותה דעיקר חיובא דמושיט היינו שמושיט ליד חברו ולא כשמיניחו על רה"י ע"ש אפ"ה מקשה הכא שפיר דלענין הוצאה דאירי מתניתין אין לחייבו כשנותנו ליד חברו. כיון דהוצאה כה"ג לא היה במשכן והוצאה ודאי לא ילפינן ממושיט לכו"ע ואהא משני רבה שפיר דמתני' כו"ע היא והיינו לבתר דפשיטא ליה לרבה דר"ע נמי לא יליף זורק ממושיט ואפ"ה מחייב למטה מעשרה בזורק משום קלוטה אלמא דלא בעינן ד' על ד' ומכ"ש דאתי שפיר טפי כל השקלא וטריא דהכא לענין רשות הרבים דהא במושיט גופא לא אשכחן הנחה ליד חברו אלא ברשות היחיד ואתי שפיר נמי טפי לענין עקירה דאפילו במושיט נמי לא אשכחן ודוק ועיין בסמוך.

(3) מה אין קושיא על האמרא שאלת על הצורק בהנחה על מקום ד'

על ד'?

ג. נראה את הגמרא לקמן ק ע"א בדברי רבי חייא (במחלוקת ר"מ רבנן).

שבת ק

א"ר יהודה אמר רב א"ר חייא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן לר"מ דאמר חוקקין להשלים מיחייב לרבנן דאמרי האין חוקקין להשלים לא מיחייב תניא נמי הכי זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין.

רש"י

רבי מאיר ורבנן - דאיפליגו בחוקקים להשלים בפ"ק דיומא (דף יא:) ובעירובין (דף יא:).
לר"מ דאמר חוקקין להשלים במקו' שיש כדי לחוק הכא חייב דרואין החור כאלו הוא
ארבע:

4) הוכח שלכל הדעות צריך מקום ד' על ד'.

ד. נע"ן שוב בדברי התוספות ד"ה "והא".

5) הסבר את ב' התירושים למה צריך ד' על ד' (ר"ת ור"ן).

ה. הגמרא לקמן ז ע"ב "נעץ קנה ברשות היחיד וכו'" לכאורה סותרת את הדברים.

שבת ז

גופא אמר רב חסדא ונעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב
מפני שרש"י עולה עד לרקיע לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא זרק ונח ע"ג זיז כ"ש ר'
מחייב וחכמים פוטרם (אלמא לא בעינן מקום ד' על ד')

6) מה קשה משם?

ו. נתרץ על פי דברי הר"ן (בדפי הרי"ף א ע"א ד"ה "והא").

ר"ן

והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ארבעה וליכא. גמרא גמירי לה הכי דכל דלית ביה
ארבעה על ארבעה לא מקרי עקירה והנחה מיהו דוקא ברשות הרבים א"נ ברשות היחיד
לענין אדם שעומד שם שאינו רשות היחיד עצמה אבל ברשות היחיד עצמה כקנה נעוץ
ברשות היחיד לא בעינן מקום ארבעה אלא אפילו מעל גבי משהו וכדאמר רב הונא לקמן (ז
ע"ב) נעץ קנה ברשות היחיד וכו'.

7) איפה צריך מקום ד' על ד' לצניין עקירה והנחה?

8) למה לא ברור שהנחה על יד אדם שברשות היחיד נקראת הנחה?

ז. הרשב"א על סוגייתנו (שבת ד ע"א) מסכם את השיטות בעניין הצורך בד' על ד'.

חידושי הרשב"א

הא דאמרינן והא בעינן עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה, איכא למימר דמסברא בעלמא
קאמר לפי שאין דרכן של בני אדם להניח כליהם אלא במקום רחב שיכול להשתמר בו שלא
יפול אבל מקראי לית לן, ושמא נאמר דמפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בזרק ונח בחור
כל שהוא בפרק הזורק (ק' א') יליף לה, דאפילו רבי מאיר לא מחייב התם אלא משום דכל
שיכול לחוק כחוק דמי, אלמא הנחה על גבי מקום ארבעה בעינן לכולי עלמא והיינו דקא
מקשה הכי להדיא, ואפשר דתנאי גמרא גמרי לה, ובתוספות אמרו דאפשר דדייקי לה

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

מדכתיב אל יצא איש ממקומו, ודרשינן מיניה בעירובין (י"ז ב') אל יוציא, ומשמע ממקומו ממקום החפץ ואינו ראוי ליקרות מקום פחות מארבעה.

9) מנה את ע' האפשרויות בצנן המקור לדין ד' ע' (רש"א, ר"ן, ר"י).

ח. על פי סוגייתנו צריך מקום חשוב במלאכת ההוצאה. השאלה היא מה החסרון ב"מקום שאינו חשוב"? נלמד קודם כל את דברי הראשונים ואחר כך נכנס ל"חקירת אחרונים" בהבנת מהות החסרון של ד' על ד'. נעיין בדברי רש"י ד"ה "מעל גבי מקום וכו'" ובדברי ר"ת בתוספות ד"ה "והא".

רש"י

מעל גבי מקום ד' - דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וידו לאו מקום ד' הוא וקתני לה מתני' בין לעקירה בין להנחה דקתני ונתן לתוך ידו של בעל הבית הרי הנחה או שנטל מתוכה הרי עקירה.

תוספות

והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'. אומר ר"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן ועוד אומר ר"י דאל יצא איש ממקומו משמע דקאי נמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ דרשינן בעירובין (פ"א ד' יז): דאל יצא אל יוציא אע"ג דפשטיה דקרא קאי אמקומו של אדם דהיינו ד' אמות מ"מ משמע נמי מקום החפץ ואין מקום חשוב בפחות מד'.

10) מה ההבדל בין דברי רש"י לדברי ר"ת?

ט. ננסה להבין את מהות ההבדל שבין רש"י לר"ת, על ידי המחנה יוסף שבת ס' ט סעיף א, בעניין זה.

מחנה יוסף

לכאורה נחלקו בה ראשונים, שברש"י ד"ה מע"ג מקום ד' כתב: "דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה" כלומר שבפחות מד' על ד' אין הוא נחשב בגדר "מקום", ולכאורה כן הוא לפי פי' ר"י בתוספות ד"ה והא, שלמדים מ"אל יצא איש ממקומו" [ועי' ב"תוצאות חיים" סי' א': "דכיון דאינו מקום חשוב אין החפץ המונח שם בטל להרשות שהוא בו ולא מיחשב עקירה להתחייב", ועיג"כ שם סי' י"א אות ב']. אבל בתוספות שם כתבו בשם ר"ת: "דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד'" ומשמע שאינו משום שהמקום אינו מקום להתחייב, כי אם שהוא דין על גוף המלאכה, שאין רגילות לעשותה בפחות מד', ואם כן הוא דין בגוף העקירה וההנחה, וכן נראה גם כרשב"א עי"ש,

11) הסבר את מחלוקת רש"י לר"ת, לפי המחנה יוסף?

י. נע"ן ברמב"ם בהגדרתו את ההוצאה בהלכות שבת פי"ב הלכות ח-ט, וכן שם בפ"ג ה"א.

רמב"ם הלכות שבת פי"ב

(ח) הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב:

(ט) אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד ויעקור מרשות זו ויניח ברשות שניה אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשיעור פטור וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אינו חייב עד שיעקור כשיעור מצד זה ויניחנו מצד אחרת:

פי"ג הלכה א

(א) אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חייב עד שיעקור חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים:

12) האם הראמ"ט סובר כרש"י או כר"ת בצנ"ן מקום ד' על ד'?

יא. נראה את דברי התוצאות חיים ס' יא סעיף ג שמשוה הנחה שלא על מקום ד' על ד' לכתיבה שנמחקת.

תוצאות חיים

הי' נראה דלמ"ש הרמב"ם (פי"ח משבת הע"ז) הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אעפ"י שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק עכ"ל ולכאורה אינו דומה דכתב שנמחק ע"י אדם בעת הכתיבה הי' ראוי להתקיים והמחיקה הוא פנים חדשות אבל הכותב על עור בשרו הרי עומד להמחק ונראה דמוכח מזה דענין כתב שאינו מתקיים דפטור אינו משום חסרון הפועל דבעי שיעשה מעשה המתקיים רק משום חסרון הנפעל שאין זה כתיבה כל שאינה מתקיימת וגם בגט לאו כתיבה היא [ועי' רמב"ם (פי"א משבת הט"ו) לענין כותב על דבר שאינו מתקיים (בפ"ד מגירושין ה"ג) יעו"ש] ולכן כיון דזהו שנמחק ע"י חמימות בשרו הוא ענין המתחדש אחרי הכתיבה שפיר יש על הנפעל שם מלאכה דליכא תורת כתיבה וחידוש המחיקה כנמחק מחדש וכ"ז אם אמרי' דהחסרון בנפעל אבל אם היינו דנין על הפועל אין נ"מ כיון דאין עומדין מעשיו להתקיים הי' מיפטר ודו"ק היטב בזה. ולפי"ז י"ל דלכאורה בהוצאה דחייב גם בקלוטה והלא אינה הוצאה המתקיימת [ועי' בא"נ שתמה באמת בזה יעו"ש] ועכצ"ל כיון דענין הוצאה אינו שינוי בחפץ רק קריבה למקום שצריך ע"י תוס' שבת (פ.) וב"ב (נה:) ודנין רק לענין מעשיו שפיר חייב גם בכה"ג כיון דמ"מ הוציא ולפי"ז שוב כשדנין לענין החפץ אם חשוב כמונח דענין זה הוא להיותו בטל להרשות שמונח בו [עי' מאירי שבת (ח.) לענין כלי ברה"ר דיש עלי' שם רה"ר משום דבטלה לרה"ר שמונח בו יעו"ש] זה לא מהני רק אם היא הנחה המתקיימת כמו בכ"מ דבעי מתקיימת ובלי"ז אין הנפעל כלום ורק לחיוב המוציא לא בעינן נפעל מתקיים משא"כ לענין שם הנחה שבחפץ דאינו סוג מלאכה דמי לכ"מ דבעי מתקיים וקלוטה אינו

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

מתקיימת וא"כ ניחא הירושלמי דאלו הי' נחשב מניח בזה דנעשה קלוטה שפיר הי' מתחייב אף דאינה הנחה המתקיימת דבהוצאה בכל אופן שמניח הוי חיוב אבל מכיון דלרבנן חשיב כנעשה מאלי' שוב גם נעשה מאלי' לא הוי דהוי הנחה שאינה מתקיימת ולאו הנחה לגבי חפץ כן י"ל ודו"ק כי קצרתי [ועיי' שבת (ד:)] ודלמא הנחה לא בעי עקירה בעי יעו"ש ומוכח דלרבלי לא הוי החפץ כמונח דאלי"כ אדרבא עקירה עדיפא כמ"ש ודו"ק].

13) איך ניתן אף פי דמיון להבין את החסרון fe הנחה אף אקוט
ד' אף ד'?

14) האם התוצאות חייט סופר כר"מ או כר"ת?

יב. נע"ן עתה במנחת חינוך על לאו דהוצאת קרבן פסח (פרשת בא, מצוה טו).

מנחת חינוך

ומבואר כאן בש"ס ובר"מ ה"א והרב המחבר דאינו חייב על הוצאה זו של פסח עד שיניח, דהוצאה כתיב בה כשבת מה שבת וכו' הכא נמי עד דעביד עקירה והנחה עיין דף פ"ה ע"בץ ובשבת ד' ע"א מבואר דבעינן עקירה והנחה במקום ד' על ד' ועיי"ש בש"ס כ"פ ובר"מ פ"יג משבת ה"א, א"כ אפשר דכאן נמי בעינן עקירה והנחה במקום ד' על ד' כיון דאיתקש לשבת. ואפשר לחלק בשלמא לענין עקירה והנחה דזה נלמד לחז"ל מאל יוציא דבלא זה לא הוי הוצאה כלל, עי' שבת ג' ע"א תוספות ד"ה בעשותה, א"כ הכא נמי לא הוי הוצאה כלל, אבל עקירה והנחה במקום ד' על ד' דבאמת הוי הוצאה, רק בשבת פטור, א"כ כאן חייב דמ"מ הוי הוצאה. ונ"ל דתלי בשני טעמים שבתוס' שבת ד' ע"א ד"ה והא בעינן דר"ת מפרש דאין רגילות להניח בפחות מד' על ד' ומסתמא כן הוה במשכן, א"כ דוקא בשבת כל דלא הוה במשכן אין חייבים, אבל כאן חייב דאין ענין למשכן, והר"י מפרש שם דאל יצא שם בשבת משמע ממקום החפץ ואין מקום חשוב פחות מד' וא"כ כיון דנפקא ליה מאל יוציא, א"כ כאן נמי צריך עקירה מעל מקום ד' על ד' והנחה במקום ד' על ד', כמו דבעינן עקירה והנחה, כן נראה לענ"ד.

ועיין שבת ז' ע"א גבי נעץ קנה ברשות היחיד דחייב אף דלא הניח על גבי מקום ד' על ד', עיי"ש בתוס' ח' ע"א ד"ה אמר אביי, דרשות היחיד כמאן דמליא דמי, ועיין ר"מ פ"ד משבת ה"ז, ובמגיד משנה שם מביא הרבה שיטות דברשות היחיד עקירה בעינן ממקום ד' על ד' והנחה סגי על ביג כל שהוא, והדברים ארוכים בהל' שבת אין כאן מקומם. א"כ אפשר כאן ג"כ, אם הוציא בבית אחד מחבורה לחבורה והניח אפילו על כל שהוא חייב, או שהיו יושבין ואוכלין ברשות הרבים והכניסו לרשות היחיד דג"כ הוי הוצאה דהוי ממקום למקום חייב אפילו הניחו על כל שהוא ואם הוציא מבית לרשות הרבים אפשר צריך הנחה על גבי ד' על ד' כמו שכתבנו לעיל. ועיין בפסחים בסוגיא שם [ובתוס' ד"ה בנגררין] מבואר, דלענין זה נ"כ דומה להוצאת שבת, אם לא הוציא כולו רק אגדו בפנים לא הוי הוצאה, ואם הוציא מקצת אינו חייב כמו בשבת, עיין ר"מ פ"ב משבת ה"א, וכן אגד כלי שמיה אגד לפי מה דקיימא לן גבי שבת עיין ר"מ שם [ה"ד]. ועיין תוספות שם, חילוק בין כלי שיש לו תוך, ויבואר לקמן אי"ה דיש חילוק בין חיוב הלאו ולענין לפסול מחמת הוצאה, עיין לקמן [אות ט"ו],

א"כ כאן נמי אם הוציא כלי עם חתיכה וחצי הכלי חוץ לבית, אינו חייב דהוי אגד כלי, ומכל שכן בהוציא חתיכת בשר וחצי בחוץ דאין חיוב, ויבואר לקמן.

15) הסבר את הנפקא מינא שבחקירה עצמיתנו לציל בין חסרון באלאכה
לשיטת רש"י לבין שיטת ר"ת.

תשובות

- (1) הושטה זה דווקא בתוך היד של חבירו.
- (2) למה הגמרא שואלת שבעין עקירה והנחה ממקום ד' על ד', הרי במושיט כך נעשית המלאכה, על היד.
- (3) לא לומדים הוצאה מהושטה (כיון שלא הייתה הוצאה כזאת במשכן).
- (4) למ"ד חוקקים יש הנחה ולמ"ד לא חוקקים אין הנחה.
- (5) לר"ת מסברה היינו אין רגילות להניח על פחות מד' על ד' ומן הסתם כך היה במשכן. לר"י מדיון בפסוק "אל יצא – אל יוציא" ממקומו ומקום החפץ הוא ד' על ד'.
- (6) קנה אין לו ד' על ד' ובכל זאת עליו יש הנחה חשובה.
- (7) ברשות הרבים צריך ד' על ד', ברשות היחיד לא צריך.
- (8) אדם איננו בטל כלפי הרשות ולכן צריך.
- (9) א (מסברה ב) גמרא גמירה לה ג) מדיוק מפסוק
- (10) מרש"י משמע שבפחות מד' על ד' אין זה כלל הנחה ועקירה בגלל המקום. ולר"ת משמע שזה הנחה ועקירה אך לא רגילה.
- (11) לפי רש"י יש מלאכה אך אין חיוב כי אין מקם חשוב. לפי ר"ת אין כאן מלאכה משום שאין מקום.
- (12) לפי הרמב"ם המקום איננו מתנאי עצם ההוצאה אלא הוא גורם לחיוב או לפטור.
- (13) זו הנחה שאינה מתקיימת, ואף שאיננה חסרון במלאכת ההוצאה מצד הפועל, מ"מ לרבנן המקום הוא בגדרי המלאכה ומעכב.
- (14) החסרון במקום הוא במהות במלאכת הוצאה וזהו כשיטת רש"י.
- (15) השאלה היא אם יש הוצאה ואינה מחייבת או שמא אין הוצאה כלל. נ"מ לקרבן פסח.

שבת סוגיה ז: אויר רשות הרבים

דף ד ע"א-ב

שבת דף ד ע"א – ע"ב

דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי לה רבה דבעי רבה למטה מי פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי דברי הכל פטור ודכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מי פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי דברי הכל חייב מאי טעמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא הא לא קשיא בתר דאיבעי הדר איפשיטא ליה דסבר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא ...

א. לפני שנת"חס לענין אויר רשות הרבים, נלמד את גדר רשות הרבים בשלושת מצביה (פחות מג' טפחים, בין ג' טפחים ל" טפחים, מעל י' טפחים), בשולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיפים י"ג.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה

י: כל דבר שהוא ברשות הרבים אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, אפי' הם קוצים או צואה שאין רבים דורסין עליהם חשובים כקרקע והוי רשות הרבים ואם הוא גבוה שלש ומשלש עד תשעה ולא תשעה בכלל אם הוא רחב ארבע על ארבע הוי כרמלית ואם אינו רחב ארבע על ארבע הוי מקום פטור ואם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו הוי רה"ר אפילו אינו רחב ארבעה. ויש מי שאומר דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים אפי' אינו רחב ארבעה. ומעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה הוי רה"י ואם לאו הוי מקום פטור אפי' אם יש בו מקום כדי חוק להשלימו לארבעה.

יא: גומא ברשות הרבים אם אינה עמוקה שלש הוי ר"ה. משלש עד עשרה אם רחבה ארבעה הוי כרמלית ואם לאו הוי מקום פטור. ואם היא עמוקה עשרה הוי רה"י והוא שתהא רחבה ארבעה.

יב: רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור.
יג: חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים, אם הם גבוהים למעלה משלשה אינם כרשות הרבים אלא נדונים לפי מדותיהם.

1) ה'ד'ר את ה'ח'לוק'ת ה'ר'ב'ת (ד'א'ר'י'ת'א וד'ר'ב'נ'ן): ע'ד ע' ט'פ'ח'י'ת, מ'א' ט'פ'ח'י'ת ו'ע'ד י' ט'פ'ח'י'ת, י' ט'פ'ח'י'ת ו'מ'ע'ל'ה (ל'א נ'ת'י'ח'ס ע'ת'ה ל'ד'ין

דף ד ע"א - ע"ב

ט' טפחים) - עשה חילוק בבל אלו בין שטח ד' טפחים על ד' טפחים לשטח פחות מזה.

2) על פי זה באיזה מקום צריך לדעת את היתה הנחה על "מקום חסוב" (ד' על ד') ומה גורם המקום החסוב?

3) האם ברשות הרבים יש נ"מ דאורייתא ל"מקום חסוב" (ד' על ד' טפחים) או לא?

ב. נברר באיזה מקום מתחייבים על הנחה ברשות הרבים, על ידי המשניות של שבת בדף ק ע"א והגמרא שם, וכן הגמרא צ"ע"א "דאמר רב חלקיה בר טובי".

שבת ק ע"א

מתניתין: הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ הזורק בארץ ארבע אמות חייב. גמ': והא לא נח. א"ר יוחנן בדבילה שמינה שנינו (רש"י ז ע"ב: הזורק ד' אמות - ברה"ר ונדבק בכותל כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן).

שבת צז ע"א

דאמר רב חלקיה בר טובי תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מעשרה דברי הכל פטור מג' ועד י' באנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן ... (תניא) מג' ועד עשרה ר"ע מחייב וחכמים פוטרין.

4) מה משמעות "כלורק באויר" ומה משמעות "כלורק בארץ"?

5) האם בשטח שבין ט' לז' אפשר להתחייב לרבנן מדין הנחה ברשות הרבים?

ג. נלמד את סוגיית "זרק דבילה" בדף ז ע"ב.

שבת ז ע"ב

תנן הזורק ד' אמות בכותל למעל' מ"י כזורק באויר למטה מ"י טפחים כזורק בארץ והוינן בה מאי כזורק בארץ והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ואי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר דמו למה לי לאוקמה בדבילי שמינה (שנדבקת לכותל) לוקמה בצרור (אבן) וחפץ ודנח בחור זימנין משני לה שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי (אם זורקים אותם לחור הם לא נשארים בו אלא חוזרים) זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מ"י טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא מתני' דלית בהו ד' על ד' והאמר רב יהודה א"ר חייא זרק למעלה מ"י טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי האין חוקקין להשלים אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור שמע מינה.

6) למה לא חזר חזק רשות הרבים, צריך ד' אלף ד' בחור (א)

חקיקה?

ד. נעין בסוגיית "לבינה זקופה" דף ז ע"א, ונראה את דברי התוספות שם ד"ה "וטח".

שבת ז ע"א

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא לבינה זקופה ברה"ר וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל היזמי והיגי (קוצים) אע"ג דלא גביהי שלשה. וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי אבל צואה לא. ורב אשי אמר אפילו צואה.

תוספות

וטח בפניה חייב - אומר ר"ת דאם נח למעלה משלשה צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה ומה שמדובק בפני הלבינה חשוב כמונח עליה אע"פ שאינו אלא באויר וכן הא דתנן למטה מ"י כזורק בארץ ומוקי לה רבי יוחנן בדבילה שמינה היינו טעמא נמי דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ד' על ד' חשוב כמונח עליו. וריב"א פ"י דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשיב כמונח ע"ג קרקע. וקשה לר"י דלעיל (דף ד ע"א) כי פריך אמתניתין דפשט ידו והא בעיא עקירה והנחה מע"ג מקום ארבע לוקי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע.

7) מה הארס האחייב לפי ר"ת? למה צריך מקום ד' אלף ד'?

8) הסבר את דברי ריב"א ואת יסוד המחלוקת ריב"א - ר"י.

ה. נעין בפירוש רש"י (בסוגיא ז ע"א), וננסה להבין האם דבריו תואמים לשיטת ריב"א או לשיטת ר"י.

רש"י

לבינה - סתם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעביה שיעור יש מהן עבות ויש מהן דקות.

וטח על פניה - כגון דבילה שמינה או טיט.

חייב - אם זרק ד"א דהוי כמונח ברה"ר דכל למטה מ"י רה"ר הוא ובלבד שינוח (או) למטה מג' דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבקה בכותל וכדאמרינן במתני' לקמן הזורק ד' אמות בכותל למטה מ"י טפחים כזורק בארץ וחייב וכי אמר למטה מ"י ברוחב ד' כרמלית וכשאין רחב ד' מקום פטור היינו בתשמיש המסוים כגון גב לבינה וראש כותל או עמוד דהני מסתיים תשמישתייהו אבל אויר כגון פני הכותל דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לנפשיה אלא אי למטה מ"י הוא הוי רה"ר גמור ואי למעלה י' הוא דלא שלטי ביה רבים הוי אוירא בעלמא מקום פטור כדתנן למעלה מ"י טפחים כזורק באויר ופטור.

דף ד ע"א - ע"ב

9) בהתחשב בהגדרה שרש"י נתן ללפינה, האם הוא סובר כמו ר"י או כמו ריב"א בצניין רואה את פני הקרקע?

ו. נראה עתה את סוגיית "שדי נופו בתר עיקרו" ד ע"ב ואת קושיית התוספות שם ד"ה "באילן" במילים "אבל קשה אמאי".

שבת ד ע"ב

דתניא זרק ונח ע"ג זיו כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרין התם כדבעי למימר לקמן כדאביי דאמר אביי הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ה וזרק ונח אנופו דר' סבר אמרי' שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו.

תוספות ד ע"ב

באילן - ... אבל קשה אמאי לא משני אביי לקמן באילן העומד כולו ברה"ר ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו כו' וחשיב מקום ד' ולרבנן לא הוי מקום ד' דברה"ר מודה רב חסדא דבעין מקום ד' ...

10) מה ניתן לדיוק מדברי התוספות לשיטת רבנן בצניין רואה פני הקרקע?

ז. נחזור לסוגיית "קלוטה כמי שהונחה" בדף ד ע"א-ע"ב וברש"י שם ד"ה קלוטה וכן נראה את דברי רש"י בגיטין עט ע"א ד"ה "כמי שהונחה".

שבת ד ע"א-ב

ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא ובהא פליגי דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי דברי הכל פטור.

רש"י

קלוטה - החפץ הואיל ונקלט באוירה של רשות הרבים כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח.

רש"י גיטין עט ע"א

כמי שהונחה - לארץ דתניא הזורק בשבת מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרין

11) איפה החפץ נחשב כאונח על ידי "קלוטה"?

ח. נעניין בדברי התוספות ד"ה "דאמרינן" מהמילים "אומר ר"י דהא דקאמר" (ד ע"ב).

תוספות ד ע"ב

אומר ר"י דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט דאי סבר כמי שהונחה דמיא לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון

דכמי שהונחה דמיא הוי [זורק למעלה מעשר] כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י ולא דמי כלל למושיט שהוא מרה"י לרה"י ורה"י באמצע אלמא ע"כ כיון דסבר ילפינן זורק ממושיט סבר קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא.

12) הסבר את ההוכחה *על ר"י, על פיה ר"ע לא סובר קלוטה כמי*

שהונחה דמיא.

ט. נחدد את הדברים עם דברי האבני נזר חלק אורח חיים סימן רמ, סעיף א על דברי התוספות הללו.

אבני נזר

א) שיטת התוספות [ד"ה דאמרי] דקלוטה כמי שהונחה באויר. ולמה דבעי הש"ס למימר דמחלוקת ר' עקיבא ורבנן בלמעלה מעשרה ור' עקיבא סובר ילפינן זורק ממושיט. אבל למטה מעשרה דברי הכל חייב דקלוטה כמי שהונחה כתבו התוספות דזה רק לרבנן דלא ילפי זורק ממושיט. אבל ר' עקיבא על כורחין לית ל' קלוטה כמו שהונחה. דאי כמו שהונחה אי אפשר ללמוד זורק ממושיט. כיון דכמו שהונחה למעלה מעשרה מקום פטור והוי כזורק מרשות היחיד למקום פטור. וחזר ועקר ממקום פטור והניח ברשות היחיד. והא דקאמר אבל למטה מעשרה דברי הכל חייב. היינו דלרבנן מחויב משום קלוטה כו' ולר' עקיבא משום דיליף זורק ממושיט.

13) *על מה החפץ נחש כאונח על ידי "קלוטה"?*

י. נעיין בדברי האור שלום שבת סימן ג סעיף א, שמסביר את האבני נזר.

אור שלום

אולם התוספות, במס' שבת (ד"ה דאמרינן קלוטה) כתבו, וז"ל: ועוד אומר ר"י, דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה היינו לרבנן, אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט. דאי סבר כמי שהונחה דמיא לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמו שהונחה דמיא הוי זורק למעלה מעשרה כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י, ולא דמי כלל למושיט שהוא מרה"י לרה"י ורה"י באמצע. אלמא ע"כ כיון דסבר ילפינן זורק ממושיט, סבר קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא עכ"ל.

וכתב האבני נזר (או"ח ח, א סי' ר"מ), דמדברי תוספות הנ"ל מוכח שסוברים דקלוטה כמי שהונחה, היינו מונח באויר. דאם נאמר דסוברים דקלוטה כמי שהונחה ע"ג קרקע א"כ מדוע אומרים תוספות שר"ע שסובר ילפינן זורק ממושיט אינו סובר קלוטה, דאם נאמר שסובר קלוטה הרי הוא נחשב כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י, והלא אי קלוטה הוי כמי שהונחה על גבי קרקע, למה אמרינן בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י דהוא כזורק דרך מקום פטור, והלא מדין קלוטה כמי שהונחה ע"ג קרקע הוא כזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י, דהרי הוא כנח ע"ג קרקעית רה"י. אלא ודאי דסוברים התוספות דקלוטה כמי שהונחה באויר, ומש"ה אמרינן בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י, כזורק דרך מקום פטור, שהרי נקלט ונח באויר מקום פטור.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
 אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
 בהצלחה בלימוד!

יא. נראה את דברי הקהלות יעקב בעניין זה.

קהלות יעקב

והנה בספר קהלות יעקב כתב, דבאמת מדברי התוספות אין להוכיח דסבר קלוטה כמי שהונחה באויר, וז"ל: דאפי' את"ל דענין קלוטה כמשי"ה הוא כאילו נח בארץ, היינו דרואין צד התחתון של החפץ כאילו נמשך ונח על הקרקע, אבל לא כאילו כל החפץ ירד למטה, וכעין ענין גוד אחית או חבוט רמיה, דרואין מה שלמעלה נמשך ג"כ למטה. וה"נ י"ל ענין קלוטה כמי שהונחה להתוספות דרואין כאילו נתארך ונמשך החפץ עד הקרקע ונקלט שם, אבל מ"מ לא עקר עיקר החפץ ממקומו שם למעלה מעשרה, ומשי"ה כיון דעכ"פ מקצתו ג"כ למעלה מעשרה הו"ל כאילו נח מקצתו במקום פטור שפטור, דלענין מלאכת הוצאה פטור על הנחה כזו כשמקצתו של חפץ למעלה מעשרה, כמבואר (בדף ח') גבי כוורת, יע"ש, עכ"ד.

יב. הגמרא בדף ד ע"ב מציעה העמדת הבעיה של רבה באופן שלכ"ע מעל י' טפחים לא אומרים "קלוטה כמי שהונחה דמיא". נראה את הגמרא בעירובין לג ע"ב "נעץ קורה ברשות הרבים וכו'" ושם ברש"י ד"ה "אלא".

עירובין לג ע"ב

דתניא רבי יהודה אומר נעץ קורה ברשות הרבים והניח עירובו עליה גבוה עשרה ורחבה ארבעה עירובו עירוב ואם לאו אין עירובו עירוב אדרבה הוא ועירובו במקום אחד אלא הכי קאמר גבוה עשרה צריך שיהא ארבעה אין גבוהה עשרה אין צריך שיהא בראשה ארבעה כמאן דלא כרבי יוסי ברבי יהודה דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר נעץ קנה ברשות הרבים והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה התם הדרן מחיצתא הכא לא הדרן מחיצתא רבי ירמיה אמר שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה ולהביאה לתוך עשרה.

רש"י שם

אלא - האי ואם לאו דקתני לאו אגובהה קאי, אלא ארוחב קאי, והכי קאמר גבוהה עשרה והניחה בראשה, אם יש ברחבה ארבעה הוי מקום חשוב להנחת עירוב עירובו עירוב, ומשום דהוא ברשות הרבים ועירובו ברשות היחיד לא מיתסר, כדאמר דהנותן את עירובו יש לו ארבע אמות, ואם לאו, דגבוהה עשרה ואינה רחבה ארבעה אין עירובו עירוב דכיון דגבוהה עשרה ואין העירוב מונח על גבי מקום ארבעה הוה ליה כמונח באויר, ומדוקיא שמעינן הא אינה גבוהה עשרה, אפילו אינה רחבה ארבעה עירובו עירוב, דכיון דלמטה מעשרה הוה לה כמאן דמנחה אארעא דמיא, דכל למטה מעשרה קלוטה כמה שהונחה דמיא:

(17) **על פי זה הסבר את שיטת רש"י ואת הנ"מ בין רש"י לתוספות (למה צריך לרש"י מונח על גבי קרקע).**

יג. נע"ן באבני נזר שם בהמשך, בסעיף ד, שמסביר את שורש המחלוקת בין רש"י לתוספות.

אבני נזר

(ד) והנה שורש מחלוקת רש"י וסייעתו עם התוספות. שלדעת רש"י וסייעתו הפי' דאף שהוא למעלה באויר נחשב כאילו הי' למטה בארץ. ולהתוספות הפירוש דאף שהוא מתנענע כאילו הי' נח במקום אחד. וכן מבואר בתוספות [פ ע"א] שכתבו דלר' יהודה דאמר קלוטה כו' דווקא במתגלגל בארץ עיין שם. ועל כרחך תפרש כמי שהונחה כאילו נח במקום אחד. דאי אפשר לפרש כאילו הי' בארץ. שהרי באמת הוא בארץ. אלא דאף שמתגלגל כנח במקום אחד. וכן הפירוש קלוטה כו' לר' עקיבא. דבלשון אחד אמרו ר' עקיבא ור' יהודה. והא דמוכיח הש"ס מדר' עקיבא דלא בעי מקום ד', לרש"י הפירוש כיון דנחשב כאילו מונח למטה, אם כן לעולם איכא מקום ד', דאף שמונח ביד בעל הבית או יד עני גם כן חשיב קלוטה להחשב כאילו מונח למטה לרש"י כמבואר בדברי רש"י עירובין (דף ל"ג ע"ב) הנ"ל. שהרי שם במונח על גבי קורה קאי, ואף על פי כן חשיב כאילו מונח למטה בארץ. ולהתוספות הפירוש דר' עקיבא אמר כמי שהונחה באויר ואף שמתנענע חשבינן לר' כנח, ואכתי ליכא מקום ד', ומוכח דר' עקיבא לא בעי מקום ד'.

(18) **הסבר את הנ"מ בין רש"י לתוספות.**

יד. נתעמק בעניין זה על ידי עיון בדברי התוספות ד ע"א ד"ה "אבל" (השני), וכן בדברי האור שלום סימן ג סעיף ב.

תוספות

אבל - למטה מי' ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה. כשהחפץ בידו של עני או של בע"ה לא שייך קלוטה דהא כשנותן בע"ה לתוך ידו והוציא לא מחייב תימה לרש"י אם ברייתא היא בשום מקום דבעינן הנחה על גבי מקום ד' וכדמשמע קצת בסמוך דא"ר זירא הא מני אחרים היא משמע דפליגי רבנן עליה אם כן היכי קאמר הכא ד"ה חייב אם כן ההיא ברייתא מני ונראה דלא קשה מידי שיעמיד ר"ע ורבנן כמתניתין ולא כההיא ברייתא דניחא ליה להעמיד מתני' ככ"ע.

אור שלום

ב. בביאור יסוד מחלוקתם, אם הוי כמונח ע"ג קרקע, או ע"ג אויר, כתב האבני נזר הנ"ל, דיסוד מחלוקתם הוא אם אמרינן קלוטה, כשמונח החפץ ביד, דלפי שיטת רש"י במס' עירובין (דף לג ע"ב), שסובר, שגם כשמונח ע"ג קורה, אמרינן, קלוטה כמי שהונחה ע"ג קרקע, למד שפיר בתירוץ הגמרא, הא מני ר"ע דסובר קלוטה, א"כ הוי כאלו מונח ע"ג קרקע, ובקרקע איכא ד' על ד', כנ"ל, ומשי"ה כשנתן לתוך ידו של עני מחייבין אותו. אולם

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
 אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
 בהצלחה בלימוד!

דף ד ע"א - ע"ב

לשיטת התוספות (בדף ד ע"ב), ד"ה אבל דכתב, וז"ל: "כשהחפץ בידו של עני או של בע"ה, לא שייך קלוטה", עכ"ל. יע"ש. אינו יכול ללמוד בתירוץ, הא מני ר"ע, שמחייבים אותו מטעם קלוטה, דהלא כשמונח החפץ ביד לא שייך קלוטה, ע"כ למד התוספות בתירוץ הגמרא, הא מני ר"ע, דסובר קלוטה כמי שהונחה ע"ג אויר. חזינן מהא, דלפי ר"ע לא צריך כלל הנחה ע"ג ד'.

19) מה הארכת המרכלי הצומד ביסוד מחלוקת רש"י תוספות האם קלוטה הוא כמנח על הקרקע או באויר?

20) איך דבר זה מסביר את המחלוקת בין רש"י לתוספות בעניין הצורך בדי' על ד' לרבי עקיבא?

טו. נע"ן שוב בדברי האבני נזר בסעיף ד.

21) מה קשה לדברית אלו מפשט המאמר?

טז. נראה את דברי האור שלום סימן ג סעיף ג וסעיף ה שמעמיד אחרת את מחלוקת רש"י תוספות והסבר איך לדבריו מתורצת הקושיא.

אור שלום סימן ג

ג. ונראה לנ"ד לבאר המושג ד"קלוטה", וסוגית הגמרא בדרך אחרת. דהנה המושג קלוטה כמי שהונחה דמיא, בודאי הכוונה שחפץ כשנקלט באויר הרשות, הרי הוא כמנח בקרקעית אותה הרשות שנקלט בה, וא"כ כשנקלט החפץ באויר למטה מעשרה, הרי הוא כמנח ע"ג קרקע, שהוא קרקעית אותה הרשות. אולם כשנקלט החפץ באויר ר"ה למעלה מעשרה שהוא מקום פטור, מכיון שהיא רשות אחרת ונפרדת מהרשות שתחתיה, א"כ כשנקלט החפץ באויר הרשות הרי הוא כמנח בקרקעית הרשות שהחפץ נקלט באוירה, שהוא קרקעית רשות פטור, דהרי בהכרח אי אפשר לומר בכהאי גוונא, דכמי שהונח הוא ע"ג קרקע ממש, מכיון שהן שתי רשויות נפרדות, וכמבואר בדברי הרמב"ן (דף ד' ד"ה למימרא), שהקשה על דברי התוספות שכתב, שאם ר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט, לית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא, דאי ס"ל קלוטה, הוי כמנח במקום פטור. והקשה עליו, וז"ל: ולא נראה, דלמעלה מי, כיון דאיתפליג ליה רשותא מקרקע, והאי (ובהאי) רשות ליכא למימר כמו שהונחה, עכ"ל. הרי מבואר בדברי הרמב"ן, דמהרשות העליונה לרשות התחתונה, דהיינו מלמעלה מי – שהוא מקום פטור – ללמטה מי – שהוא ר"ה – לא אמרינן קלוטה, אלא על כרחך, כשנקלט חפץ באויר ר"ה למעלה מעשרה, הכוונה, כמי שהונחה בקרקעית של אותו רשות, והיא קרקעית מקום פטור.

והשתא לפי"ז, בין רש"י ובין תוספות למדו, דהמושג קלוטה כמי שהונחה, הוא בודאי כמי שמונח בקרקעית הרשות שנקלט בה, וא"כ כשנקלט החפץ באויר שלמטה מי, הוי כמנח בקרקע ממש, וכשנקלט החפץ באויר ר"ה למעלה מי, הוי כמנח בקרקעית אותה הרשות, שהוא קרקעית מקום פטור. אלא דרש"י והתוספות נחלקו בלמעלה מי, אם אמרינן כלל קלוטה כמי שהונחה. רש"י סובר דלמעלה מי לא אמרינן קלוטה, דכתב רש"י (בדף ד ע"ב)

ד"ה ובתוך י', וז"ל: דאילו למעלה מי', לאו אויר ר"ה הוא, אלא אויר מקום פטור הוא, ואפי' קלוטה ליכא, עכ"ל. ואילו לדברי התוספות, גם בר"ה למעלה מי' אמרינן קלוטה, אלא דבכגון זה כוונת כמי שהונחה, הוא כמו שהונח בקרקעית הרשות דמקום פטור, וכמשנ"ת לעיל, ומש"ה שפיר כתב התוספות, בזרק למעלה מי', דר' עקיבא דסובר ילפינן זורק ממושיט, בהכרח דאינו סובר קלוטה כמי שהונחה, דאי סובר קלוטה כמי שהונחה דמיא, לא הוה מצי למילף זורק ממושיט, דלא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא, הוי כזורק מרה"י למקום פטור, וממקום פטור לרה"י, דהרי הוא מונח בקרקעית רשות מקום פטור, מכיון שזרק למעלה מי', אבל למטה מי', גם לפי דברי התוספות קלוטה כמי שהונחה בקרקע ממש.

ה. השתא, לפי מה שבארנו, דבין לרש"י ובין לתוספות, בנקלט החפץ למטה מעשרה, הוי כמי שהונחה ע"ג קרקע. א"כ הבאור בתרוץ הגמרא, הא מני ר"ע דאית ליה קלוטה, ומש"ה מחייבין כשנתן ביד העני, דנחשב כאלו מונח ע"ג קרקע מדין קלוטה. ואפילו לדברי התוספות בד"ה אבל למטה מי', שכתבו, שכהוא ביד אדם לא שייך קלוטה, כבר כתבו האחרונים וכן בחזון איש (סי' כ"ה ס"ק ז'), דכוונת התוספות היא, שרק ביד הפשוטה לרשות אחרת, לא שייך להחשיבו כנח מדין קלוטה, כיון דאכתי אגידא לרשות הראשונה ע"י היד, וזהו כדברי התוספות (בדף צב ע"א) ד"ה התם, אבל כשאינו אגיד לרשות אחרת, שפיר אמרינן קלוטה אפי' כשהוא ביד אדם. והא דאמר בגמרא, הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ד' על ד', והרי לפי דברינו איכא ד', דקלוטה כמי שהונחה ע"ג קרקע, אפשר לומר, דאפי' אי אמרינן קלוטה, נחשב הוא רק "בדין" כמונח ע"ג קרקע ואיכא ד', אבל בפועל ליכא ד' על ד' ואא"כ חזינן מדברי ר"ע דלא צריך ד' על ד' ומחייבין מטעם קלוטה, וזה מה שאמרה הגמרא הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ד' על ד'.

22) מה המשמעות של קלוטה כא' שהונחה, באיזה רשות החפץ נחש

מנח?

23) למה הנחת החפץ ביד הצני מחייבת?

24) מה משמעות דברי התוספות שאין קלוטה ביד?

25) מה משמעות הצניין שלרבי עקיבא לא צריך ד' על ד'?

(1)

פחות מג' טפחים	ג' טפחים עד י' טפחים	י' טפחים
	דרבנן	דאורייתא
רה"ר	מקום פטור	מקום פטור
רה"ר	כרמלית	מקום פטור

(2)

ד' על ד'	עד ג' טפחים	בין ג' עד י' טפחים	י' טפחים
	אין נ"מ	כרמלית – אסור דרבנן	רה"י איסור דאורייתא
פחות מד' על ד'	הכל רה"ר	מקום פטור	מקום פטור

- (3) דאורייתא אין נ"מ למקום ד' על ד' או לא, ברשות הרבים.
- (4) מעל י' הוא נח מעל שטח רשות הרבים ואינו גם רה"י ולכן פטור. מתחת ל'י, אם יחשב כמונח על הארץ לכאורה יהיה חייב מדין הנחה ברה"ר.
- (5) לרבנן שאין להם דין קלוטה, בין ג' ל'י לא מתחייב דאורייתא ומתחייב דרבנן רק אם מניח על שטח של ד' על ד' (=כרמלית).
- (6) הצרור המונח בחור נחשב מונח ברה"ר, אך צריך שהחור יהיה ד' על ד', כלומר "מקום חשוב".
- (7) הגורם המחייב הוא - רואה פני הקרקע, אך צריך מונח במקום ד' על ד' כדי להתחייב והכותל מספק שטח זה.
- (8) לריב"א אומרים רואה פני הקרקע והכותל לא צריך לספק ד' על ד' אלא הקרקע מספקת, ואילו לר"י הקרקע לא מספקת. הם נחלקו האם באויר, אף על פי שמחייבים משום הקרקע, מ"מ צריך גם מקום חשוב עצמאי.
- (9) רש"י סובר כמו ריב"א שהרי לשיטתו לבינה היא ג' על ג', ולכן אינה מספקת מקום חשוב. ולכן צ"ל שהוא בא מהקרקע.
- (10) אם מעמידים את הנוף ברשות הרבים ולא שדינן נופו בתר עיקרו אם כן החפץ שנח על הנוף נקרא רואה פני הקרקע, והעובדה שרבנן פוטרים מוכיחה שהם סוברים שצריך ד' על ד' והרי בנוף אין ד' על ד' ולא אומרים רואה פני הקרקע, ולכן פטור.
- (11) משמע שבקלוטה המשמעות היא שהחפץ נחשב כמי שהונח על גבי הקרקע, ולכן יש לו ד' על ד'.
- (12) מי שלומד זורק ממושיט חייב לומר שלא הייתה הנחה באמצע (כי ההנחה תהא מעל י' טפחים וזהו מקום פטור).
- (13) משמע שההנחה היא באויר, ולא על גבי קרקע.
- (14) אם זה לא באויר, אז זה על גבי קרקע, ואז היה צריך להיות חייב, כי זה מונח ברה"ר ולא במקום פטור.
- (15) רואים את הצד התחתון של החפץ כאילו הוא נח על הארץ, אך עדיין הוא נחשב במקומו באויר.
- (16) מעל י' הוא נחשב כמונח באויר ומתחת ל'י כמונח על גבי קרקע.
- (17) לתוספות באויר ברה"ר יש דין רה"ר ולרש"י חסר הנחה על קרקע כדי להתחייב. אך מעל י' שאין אויר רשות הרבים לא ניתן להתקשר לקרקע כדי להתחייב אם כן לרש"י הקרקע נותנת את החשיבות.
- (18) לרש"י צריך מקום חשוב ולכן צריך כמונח על גבי קרקע. לתוספות לא צריך מקום חשוב ולכן לא צריך כמונח על גבי קרקע, אלא מספיק שהחפץ נחשב לנח למרות שאינו מונח.
- (19) השאלה היא האם אומרים קלוטה כמי שהונחה גם על היד. לפי התוספות לא אומרים כלל זה על היד.
- (20) לפי רש"י משום שביד יש קלוטה אז לשיטתו החפץ כאילו מונח על גבי הקרקע וחייב. ואילו לתוספות שלר"ע אין קלוטה ביד, לכן מהחייב של ההנחה ביד למדים שלא צריך הנחה על הקרקע אלא די באויר (שהרי ליד אין ד' על ד' מעצמה וגם אין קלוטה).
- (21) מפשט הגמ' משמע שביד אין ד' על ד' ואין זה חסרון כי לא צריך ד' על ד' ומוכיחה מרבי עקיבא.
- (22) החפץ נחשב מונח ברשות שהוא נמצא בה – מתחת ל'י זהו ברה"ר מעל י' זהו מונח במקום פטור.
- (23) כיוון שקלוטה ברה"ר ולכן יש ד' על ד' מצד הקרקע.
- (24) רק אם האדם וידו בשתי רשויות לא אומרים קלוטה לר"ע.
- (25) הכוונה שלא צריך בפועל ד' על ד' כגון ביד, משום שמקבלים את הד' על ד' מצד הקרקע.

שבת סוגיה ח: שני כוחות באדם

דף ה ע"א

א"ר אילעאי א"ר יוחנן עמד במקומו וקיבל חייב. עקר ממקומו וקיבל פטור. תניא נמי הכי
אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור בעי ר' יוחנן זרק חפץ
ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה שני כחות
באדם אחד קא מבעיא ליה שני כחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב או דילמא כשני בני
אדם דמי ופטור תיקו.

רש"י

עמד - המקבל במקומו וקבל.

חייב - הזורק.

פטור - הזורק דלא עביד הנחה.

מאי קמבעיא ליה - מאי ספיקא איכא מאיזה טעמא יפטור הא עבד עקירה והנחה.

כשני בני אדם דמיא ופטור - דהוו להו שנים שעשאוה דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום
הילוכו ולנוח אלא רץ אחריו ועכבו הויה ליה עקירה קמייתא בלא הנחה.

א. נשווה את המקרה הזה למקרה של שניים שעשוה של המשנה.

1) מה סיבת הפטור כאשר עקר ממקומו אל פי רש"י? (ד"ה "פטור"
וד"ה "כשני בני אדם וכו'").

2) למה קשה להגדיר כק את הפטור, לצומת הפטור de המשנה. הסבר
את ההבדל.

ב. נעיין בהלכות נזיקין במי ששובר כלי שהיה נשבר ממילא, בבבא קמא כו ע"ב "ואמר רבה זרק כלי מראש
הגג וכו'".

ואמר רבה: זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל - פטור, מאי טעמא? מנא תבירא
תבר.

רש"י

זרק - בעל הכלי כלי מראש הגג.

פטור - זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה לישבר.

3) למה מי ששבר את הכלי במקל, פטור?

דף ה ע"ב

4) אל פי הציקרון של הסוּאֵא של כ"ק, מה היה צריך להיות הדין
בסוּאֵיתִינוּ כאשר עקר ממקומו? נא.

ג. הגמרא בשבת דף צז ע"ב דנה במי שכתב אותיות "שם" של "שמעון", ומשווה אותו למי שרצה לזרוק ח' אמות וזרק רק ד' אמות ברשות הרבים. נעיין בדברי רש"י שם.

הכי גרסינן ודקאמרת הרי כתב שם משמעון - ואנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע, דפשיטא ליה לחיובא קא מוטיב מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמעון, הלכך כי כתב שם בכוונה כתביה, והא עבד ליה מלאכה, דיש שם אדם בשתי אותיות הללו.

5) מה לומדים מכתבת "ש"מ"מ אצון לנחיתת החפץ הנזרק בד' אמות
במקום ח' אמות? מה ההשלכה לסוּאֵיתִינוּ?

ד. נעיין עתה בדברי הרמב"ם בהלכות גירושין פרק ה הלכה יא.
היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לו, אם יכולה לפשוט ידה וליטלו הרי זו מגורשת, שאע"פ שדירין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה (כלומר שני גגות שונים נחשבים לשתי דירות שונות) אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה.

6) מה קשה משם לסברה שאמרנו לצי"ל? מה צריך להסיק מכך
לסוּאֵיתִינוּ?

ה. נראה את חידושי הרשב"א בדף ה עמוד א בד"ה "ה"ג ר"ח וכו'", ובדבריו שם "ואינו מחוור לי וכו'".
הכי גריס רבינו חננאל ז"ל שתי כחות באדם אחד כשני בני אדם דמי וחייב או כאדם אחד דמי ופטור, ופירש כגון שנעקר ממקומו וקדם ונח במקומו וקיבלה, וכשני בני אדם דמי שזה זורק וזה מקבל וחייב, או דילמא כאדם אחד דמי כאילו נתן מימינו לשמאלו דפטור ואע"פ שהעבירה ארבע אמות, וכן פירשו בתוספות.
ואינו מחוור לי דכיון דאמר רבי יוחנן עמד במקומו וקיבל חייב נעקר ממקומו וקיבל פטור נעקר הוא ממקומו וקיבל מאי, ודאי משמע דהאי נעקר הוא ממקומו הוי כעין נעקר חבירו ממקומו וקיבל, כלומר שקיבלו דרך עקירה שלא נח החפץ מכחו של ראשון אלא מכחו של שני, והכי נמי כשנעקר וקיבלו שלא נח מכח זריקה ראשונה. ועוד הקשה הרמב"ן ז"ל דהני לאו שני כחות נינהו דעקירה והנחה בכח אחד הן.

7) דיוק מדברי הרשב"א האם החפץ נפל בידיו או ש"מ הוא צה פצולת
תפיסה?

ו. נעיין בתוספות ה ע"א ד"ה "כשני".

כשני בני אדם דמי ופטור - פ"י כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה ה"נ כיון שחטפו מהילוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הילוכו לא הויא הנחה דלא

נח מכח הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה.

ור"ח גריס איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור.

8) מה ניתן לדיוק מדברי התוספות בצניין אופן נחיתת החפץ?

9) על פי זה הסבר את דברי רש"י שהבאנו לציל בצניין סיבת הפטור.

ז. נראה מהי דעת הרמב"ם בעניין, בהלכות שבת פרק יג הלכה טו.

הזורק ונחה בתוך ידו של חברו, אם עמד חברו במקומו וקבלה הזורק חייב שהרי עקר והניח. ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה פטור. זרק ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות פטור כאילו נעקר אחר וקבלו, שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה.

10) האם הרמב"ם סובר כרש"א, שהיתה פצולת תפיסה בעת ההנחה?

11) למה שינוי מקום ההנחה היא סיבה לפטור?

12) למה בטיטין שינוי המקום איננו חסרון?

ח. נע"ן במאירי (בבית הבחירה) שבת פרק א בד"ה "כבר ביארנו".

כבר ביארנו שהיד חשובה כמקום ארבעה בין ידו שלו בין ידו של חברו שאין היד צריכה מחשבה כמו שכתבנו, ומעתה כל שזרק ונח בתוך ידו של חברו חייב. ומ"מ ביארנו שאם נעקר חברו ממקומו וקבל פטור אף הזורק. גדולה מזו אמרו זרק חפץ ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או ברשות הרבים חוץ לארבע אמות קודם שהונח החפץ, פטור והרי כאלו בא אחר וקבלה - שני כחות באדם אחד כשני בני אדם הם, הרי לא נחה מכח הזריקה. ולפי זה אפילו כיון לכך פטור. ומכל מקום יש מפרשים בה הואיל ולא נח במקום שהיה דעתו עליו מתחלה, ויראה לדעת זה שאם כיון מתחלה לכך חייב וכן ראוי להכריע אחר שנשארה בגמ' בספק.

13) מה הה"א לפוטרו מדין "שני בני אדם"? מה החסרון במלאכה מצידו

שעליו כק הוא פטור? (ב' טעמים לדבר).

דף ה ע"ב

ט. נראה את גרסת הר"ח (פרק א) בסוגייתנו, ונעיין במתק שפתיים שבת ה ע"א – ה ע"ב על תוספות ד"ה "כשני בני אדם".

רבנו חננאל

דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל אפי' בידו חייב...

מתק שפתיים

ור"ח גרס איפכא וכו', עכ"ל. נראה לי הא דהוכרח לגרוס איפכא, דלפי הגירסא שלפנינו כשני בני אדם דמי ופטור צריך על כרחך לפרש דמיירי שחטפה מהלוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הלוכו, אם כן אין זה תלוי בעקירת עצמו שעקר ממקומו וחזר וקיבלה דאף אם היה עומד במקומו וחטפה מהלוכו נמי הוא מצי למיבעיא הכי. אלא וודאי דמיירי דלא חטפה מהלוכו והלכה עד מקום שתנוח וקיבל בעצמו, דאז לא יכול לקבל בעצמו זולת שנעקר ממקומו, ואם כן בכהאי גוונא אף בשני בני אדם חייב. ומשום זה גרס איפכא כשני בני אדם וחייב, וק"ל.

14) מה הר"ח גרס הפוק?

י. נעיין בדברי התוספות ה ע"א ד"ה "כשני בני אדם" בד"ן "מעביר מימינו לשמאלו".

כשני בני אדם דמי ופטור. פי' כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה ה"נ כיון שחטפו מהלוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הלוכו לא הויא הנחה דלא נח מכח הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה ור"ח גריס איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהלוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור.

15) מה הצניין באדם אחד מעביר מימינו לשמאלו?

יא. משמע שלר"ח החסרון הוא דווקא בהעברת חפץ ד' אמות ברשות הרבים בצורה הדומה ל"מימינו לשמאלו". נעיין בשלמי יוסף על שבת סימן ל סעיף ג, בעניין זה.

ואשר נראה בכוונתם דהגם דע"כ דעתם דעכ"פ בכה"ג עקירת יד לא שמה עקירה, מ"מ המשל איירי באופן דעביד עקירה אלימתא ע"י שעקר את החפץ בתחילה מן הקרקע, ושוב העבירו ד' אמות, אלא דבסוף ד' במקום להשאירו בידו (דבזה לא יתחייב דהנחת יד לאו הנחה היא) העבירו לידו השניה, והיינו הנחתו. דבכה"ג משום הנחת יד א"א לפוטרו שהרי נתן לחפץ מקום חדש בידו השניה, אלא כל הפטור משום סברת הר"ח דאותו אדם כחד מקום הוה ונמצא דאין השינוי מיד ליד חשיב שינוי מקום ואין שם הנחה עליו. והיינו הדמיון לשיטת הר"ח, דכמו דפשיטא להו דהמעשה שנתן מימינו לשמאלו אינה קרויה הנחה, דאע"ג דבעצם לא חסר בפעולת ההנחה מ"מ מכיון דהוה חד בר נש הוה כאלו נשאר החפץ עדיין באותו מקום שהיה בעת ההעברה ונמצא דלא הונח, כן גם בצירור הר"ח דאמנם דאיכא התם עקירה והנחה גמורה מ"מ זה גופא מה שהחפץ מונח על אותו אדם מבטל את השם הוצאה ושינוי הרשויות מיניה.

16) מה אהות הפטור של מצביר מ'ד ל'ד למרות שצב' ד' אמות?

יב. נראה עתה את קושיית ה"משמרת מועד" שבת ה ע"א בעניין העברת חפץ ד' אמות.

משמרת מועד שבת ב ע"א

ובאמת דעיקר חידוש הר"ח ז"ל דנותן מימינו לשמאלו פטור בהעברת ד' אמות סברתו בזה פשוטה, כיון דעיקר מקום החפץ לא נשתנה דהא עומד ע"ג האדם, אך בנעקר ממקומו צע"ג כיון דהשתא נעקר ממקומו ודאי נח במקום אחר, הא קיי"ל דאם העביר חפץ בד' אמות ועמד לפוש דחייב, אע"פ דנמצא על אותו אדם שיתפוס, כיון דהשתא בשעת הזריקה מצד עצמו אין הולך לנוח, והר"מ ז"ל כי כפרש"י.

17) מה הראיה שם אט החפץ נשאר על אותו אדם הוא חייב אט היתה הצב' רשות, או ד' אמות ברשות הרב"ט?

18) נסה לתרץ את הקושיא בתשומת לב להבדל שבין זריקת חפץ לבין הצב' חפץ על ידי הליכה.

- (1) רש"י אומר "דלא עביד הנחה" זאת אומרת מדובר בפטור של שניים שעשאוה.
- (2) בשניים שעשאוה של המשנה כל אחד עושה חצי מההוצאה בפועל (הנחה או עקירה) וכאן לכאורה החבר רק קבל את החפץ בידו אלא שזה במקום אחר.
- (3) "מנא תבירא חבר", זאת אומרת מעשה השבירה משתייך לזורק, כי ממילא היה נשבר בקרקע.
- (4) היה צריך להיות חייב הזורק שהרי מכל מקום החפץ היה צריך לנוח מכוחו ומה לי במקום בו הוא קיבל כאשר עוקר את רגליו.
- (5) אם לא נתכוון שתנוח בד' פטור, וזה דומה לעניינינו שלא נתכוון שתנוח בידו במקום בו הוא תפס כאשר עוקר את רגליו.
- (6) משם משמע שהבעיה רק מצד האשה שנפל גיטה לחצר אחרת ויש דרך להכשיר את קבלתו. אבל מצד הבעל אין בעיה כלל שלא כיון שיפול הגט בחצר זו. וזה דומה לסוגייתנו שהעיקר עבורו הוא שיגיע החפץ ביד חברו ולא משנה איפה.
- (7) משמע שהחפץ הגיע לידו בצורה אקטיבית מעין חטיפה באויר.
- (8) כתוב שהוא חטף.
- (9) החבר שעקר למעשה עשה פעולת "חטיפה" והוא זה שהניח את החפץ, ולכן שניהם פטורים.
- (10) הרמב"ם כתב "וקבלה", כלומר ללא פעולה יזומה.
- (11) ההנחה אינה גמורה אם היא לא בדיוק במקום בשבו רצה להניח בזמן העקירה. זה חסרון במחשבת.
- (12) במלאכת שבת צריך מחשבת לעצם המלאכה. ואילו בגיטין צריך כוונה לגרש ולא צריך כוונה מדויקת כיצד לעשות את ההנחה.
- (13) לא נחה מכח הזריקה. לא נחה במקום שהיה דעתו שתנוח.
- (14) מדובר שהוא לא חטף ולכן החפץ נח מכח הזורק.
- (15) אם החפץ עבר מימינו לשמאלו של אותו אדם לא היתה כאן שום העברה.
- (16) הטעם הוא משום שהחפץ כל הזמן נמצא על אדם אחד, ולכן נחשב שלא עבר לשום מקום אחר.
- (17) בהעברת חפץ ועמד לפוש חייב אפילו שזה על אותו אדם.
- (18) יתכן שבזריקה צריך שהחפץ יהיה מונח על מקום אחר כי זוהי מהות הזריקה, ולא כמו הליכה, שעמידה לפוש לא משנה את מהות ההוצאה, וצ"ע.